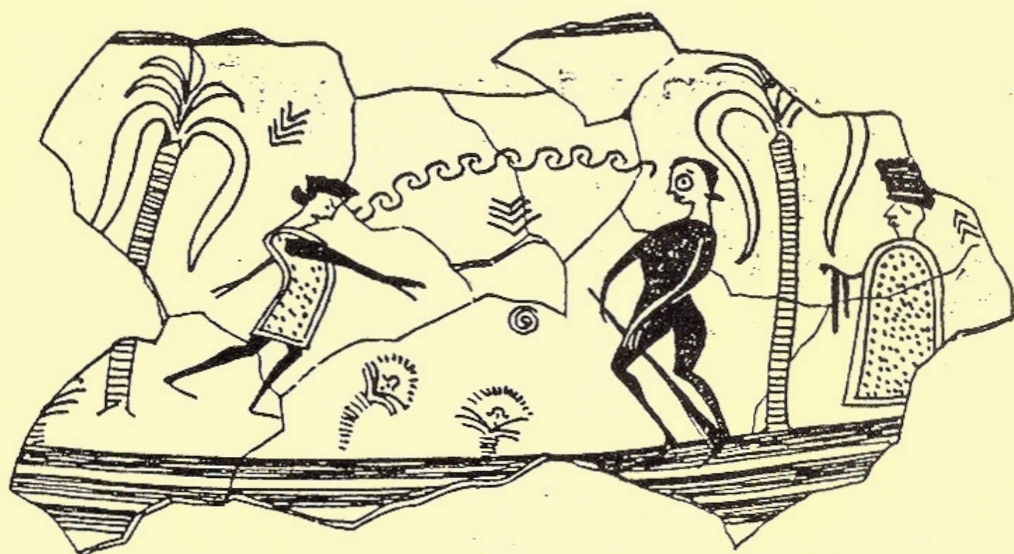

Ἡ παραχάραξη τῆς χρονολογίας καταβυθίσεως τῆς Ἀτλαντίδας

Λεπτομέρεια ἀπὸ τὸν μυκηναϊκὸ κρατῆρα ποὺ ἀνεκαλύφθη τὸν παρελθόντα Μάρτιο ἀπὸ Βρεταννοὺς ἀρχαιολόγους στὸ Wiltshire τοῦ Wessex (Ἀγγλία). Παριστᾷ Μυκηναίους «σφαιρίζοντες». Δημοσιεύθηκε στὴν μεγάλη βρεταννικὴ ἐφημερίδα "Financial Times" τὸ Σάββατο, 1 Ἀπριλίου 1989.

ΟΙ ΜΥΚΗΝΑΙΟΙ ΕΦΘΑΝΑΝ ΣΤΗΝ ΑΓΓΛΙΑ

Ἐπίτευξη ψυχρῆς πυρηνικῆς συντήξεως βάσει τοῦ θεμελιακοῦ νόμου τοῦ Ἀμπέρ

ΔΑΥΛΟΣ

Μηνιαίο Περιοδικό
Κυδαθηναίων 29, Πλάκα
105 58 Αθήνα
τηλ. : 3223957 ή 9841655.

Τα Γραφεία του Περιοδικού
λειτουργούν πρωινές ώρες
9.30-13.30 καθημερινώς.

Ιδιοκτήτης: Εκδότης
— Διευθυντής:
ΔΗΜΗΤΡΗΣ Ι. ΛΑΜΠΡΟΥ
Αχιλλείως Μουσών 51
Παλαιό Φάληρο.

Φωτοσταχοθεσία: Ατελιέ:
«Ν. ΜΑΥΡΟΜΜΑΤΗΣ & ΣΙΑ ΕΠΕ»
Μάγερ 11, Αθήνα, τηλ. 5221792.
Εκτύπωση-Βιβλιοδεσία:
«ΒΑΣΙΛΑΚΟΣ & ΣΙΑ ΕΠΕ»
Καλλιδρόμου 10
Μπουρνάζι, τηλ. 5726819.

Τιμή αντιτύπου: 300 δρχ.
Ετήσια συνδρομή: 3.000 δρχ.
Οργανισμών κ.λπ. 5.000 δρχ.
Φοιτητών: 2.000 δρχ.
Εξωτερικού: 50 δολλ. ΗΠΑ.

Οι συνδρομές προκαταβάλλονται
τόν μὴνα Ἰανουάριου κάθε χρόνου.

**ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΙΣ
ΔΕΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΟΝΤΑΙ**

Τα χειρόγραφα δεν επιστρέφον-
ται.

Όλες οι συνεργασίες και τα
ταχυδρομικά έμβασματα στη
διεύθυνση:
ΔΗΜ. Ι. ΛΑΜΠΡΟΥ, Μουσών 51
175 62, Π. Φάληρο, Αθήνα

Παρακαλούνται οι συνδρομητές
που αλλάζουν διεύθυνση, να το
γνωστοποιούν στα περιοδικά.

ΣΤΟ ΤΕΥΧΟΣ ΑΥΤΟ:

ΣΕΛΙΣ 5204:

«Τέρας του Φραγκενστάιν»

Δ.Ι.Λ.

ΣΕΛΙΣ 5205:

Οί Μυκηναίοι είχαν φθάσει στην Άγγλία
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΓΕΩΡΓΑΝΑΣ

ΣΕΛΙΣ 5214:

Ή βία και ή επιθετικότητα
ΧΡΗΣΤΟΣ ΤΣΑΓΚΑΡΙΔΗΣ

ΣΕΛΙΣ 5215:

Ή παραχάραξη τής χρονολογίας
καταβυθίσεως τής Άτλαντίδας
ΗΛΙΑΣ Α. ΤΣΑΤΣΟΜΟΙΡΟΣ

ΣΕΛΙΣ 5219:

Ή ψυχρή πυρηνική σύντηξη
Δρ. ΠΑΝ. Θ. ΠΑΠΠΑΣ

ΣΕΛΙΣ 5224:

Σεξουαλκομματισμός
ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΣΕΛΙΣ 5225:

«Ταξίδι» στις λέξεις «Ναι» και «Όχι»
ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΓΑΤΣΙΑΣ

ΣΕΛΙΣ 5233:

Ή άπροσδιόριστη έννοια του άπειρου
MICHAEL GILLEN

ΣΕΛΙΣ 5241:

Το αυτοπορτραίτο του κ. Βασ. Φόρη
ΓΙΑΝΝΗΣ ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΗΣ

ΣΕΛΙΣ 5249:

Δεινίας έκρηγνυόμενος
ΔΕΙΝΙΑΣ ΔΙΚΑΙΟΣ

ΣΕΛΙΣ 5251:

Έπιλογή έπιστολών άναγνωστών
«ΑΓΡΙΝΙΩΤΗΣ ΦΟΙΤΗΤΗΣ», Η. ΓΑΖΗΣ,
ΚΩΝ. ΣΚΟΤΩΡΗΣ, ΑΧΙΛΛΕΥΣ ΤΑΓΑΡΗΣ

ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΗ ΑΝΕΚΔΟΤΗ ΠΟΙΗΣΗ

Δάφνη Άλεξάνδρου, Γεώργιος Καραγκούνης, Α. Μαρ-
ματσούφης, Δημ. Κράνης, Ι. Άργυρίου, Π. Λάμπρος,
Α. Ήλιόπουλος

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ

ΜΕΤΕΩΡΙΣΜΟΙ: σελ. 5217 • ΑΚΡΟΒΟΛΙΣΜΟΙ: σελ.
5231 • ΔΙΗΓΗΜΑ: σελ. 5257 • ΑΙΣΙΜΑ ΚΑΙ ΑΔΗΡΙ-
ΤΑ: σελ. 5223 • Η ΚΙΝΗΣΙΣ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ: ελ. 5260

«Τέρας τοῦ Φράγκενστάιν»

Ἦθελα νὰ φαντάζωμαι τὴν Ἑλλάδα σὰν ἓνα, ἐνιαῖο ὄργανισμὸ —ζητοῦσα μήπως κάτι τὸ παράλογο ἢ ἀφύσικο;— ἀλλὰ βλέπω ἓνα συνονθύλευμα, τοῦ ὁποίου τὰ μέρη δὲν ἀποτελοῦν ὀργανικὰ μέλη του. Βλέπω ἓνα τέρας μὲ ἀνομοιογενῆ σωματικὴ κατασκευὴ. Μοῦ θυμίζει κάποιες κινηματογραφικὲς ταινίες, πὺ ἐκινοῦντο ταυτόχρονα στοὺς χώρους τῶν λαϊκῶν θρύλων καὶ τῆς ἐπιστημονικῆς φαντασίας, καὶ παρουσίαζαν ἓνα ἥρωα-κατασκεύασμα τοῦ ἐργαστηρίου ἐνὸς διεστραμμένου δόκτορος, πὺ τὸ σῶμα του ἀποτελοῦσε συρραφὴ μελῶν κομμένων ἀπὸ διάφορα «φρέσκα» πτώματα.

Δὲν ξέρω —ἢ μᾶλλον ξέρω, ἀλλὰ αὐτὸ δὲν εἶναι τοῦ παρόντος— ποιὸς εἶναι ὁ νοσηρὸς «δημιουργός», πὺ στὸ σκοτεινὸ ἄντρο του συνέθεσε αὐτὸν τὸν ἀποτρόπαιο τεχνητὸ «ὄργανισμόν». Εἶναι ὅμως φανερό, ὅτι ἡ ἀνόμοια προέλευση τῶν μελῶν του κάνει ἀδύνατη τὴν ὀργανικὴ λειτουργικότητά του. Τὰ χέρια πὺ ἐλήφθησαν ἀπὸ τὸ σῶμα ἐνὸς ἀριστοτέχνη

πορτοφολᾶ δὲν ἐκτελοῦν τίς ἐντολὰς ἐνὸς ἐγκεφάλου πὺ ἀφαιρέθηκε ἀπὸ τὸ κρανίον μιᾶς μεγαλοφυΐας. Καὶ τὰ πόδια ἐνὸς δρομέως-θύματος ἀτυχήματος παραπατοῦν, ὅταν τὰ κινῇ ἢ πυριφλεγῆς ἐπιθυμία τῆς καρδιάς ἐνὸς αὐτοκτονήσαντος ποιητοῦ.

Ὁ τερατώδης «ὄργανισμός» δὲν μπορεῖ νὰ αὐτοσυντηρηθῇ καὶ αὐτοελεγχθῇ. Τοξίνες ἀναπτύσσονται ὡς συνέπεια τῆς σωματικῆς δυσλειτουργίας, καὶ οἱ μηχανισμοὶ αὐτοκαθάρσεως ἐλλείπουν. Ἵοι εἰσβάλλουν στὸν ἀδρανοῦντα ἐγκέφαλο, καὶ οἱ μηχανισμοὶ ἀνοσίας εἶναι ἀνενεργοί. Φρικτοὶ πόνοι καὶ σπασμῶδεις δονήσεις διατρέχουν καὶ ἀναστατώνουν τὰ ἐτερόκλητα μέλη.

Τὰ «ἦθη» τοῦ τέρατος εἶναι ἄγνωστα. Εἶναι πιθανὸν ὅτι μπορεῖ νὰ στραφῇ ἐναντίον οἴουδήποτε: ἐναντίον τοῦ ἑαυτοῦ τοῦ ἢ ἐναντίον τοῦ ἐγγληματία «δημιουργοῦ» του.

Δ.Ι.Λ.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΓΕΩΡΓΑΝΑΣ

Στοιχεῖα τῆς ἑλληνικῆς προϊστορικῆς παρουσίας στὶς Βρεταννικὲς Νήσους

Οἱ θεωρίες περὶ καθόδου φύλων καὶ φυλῶν στὴν Ἑλλάδα, καὶ μάλιστα κατὰ τὴ «χθесινὴ» ἱστορία, ποὺ ἀκόμη καὶ σήμερα διδάσκεται στὰ παιδιὰ μας ὀλως ἀορίστως, ἰδιαίτερα μάλιστα τὸ «εὕρημα» τῆς καθόδου «Ἰνδο-ευρωπαίων» («φυλῆς» χωρὶς προέλευσι καὶ συγκεκριμένη βάσι καὶ χώρα, χωρὶς κάποια φυλετικά γνωρίσματα, χωρὶς πίστι σὲ ὀρισμένους θεοὺς, καὶ τὸ κυριώτερο χωρὶς ἔδρα ὅπου νὰ διετηρήθῃ αὐτὸ τὸ ἔθνος ἢ ἔστω νὰ ὑπῆρξε κάποια χρονικὴ περίοδος ὀρισμένη σὲ συγκεκριμένο χωρὸ ὅπου νὰ κατέλιπε τὰ ἴχνη του), χωρὶς ἔστω καὶ ἓνα ἀπὸ τὰ κατελθόντα αὐτὰ «φυλά» νὰ διακριθῇ καὶ διατηρήσῃ τὴν ἐθνικὴ του συνείδησι καὶ ταυτότητα, ἐδῶ ἢ καὶ ἀλλαχοῦ, τέλος δὲ ἡ... προτίμησί τους νὰ ἐγκατασταθοῦν μόνον στὸν ἐλλαδικὸ χωρὸ καθιστοῦν ὑπόπτους τοὺς δημιουργοὺς καὶ σημερινοὺς ὑποστηρικτὰς αὐτῆς τῆς ἀβάσιμης θεωρίας, ποὺ δὲν ἐπέτυχαν νὰ φέρουν στηρίγματα αὐτοῦ τοῦ πλάσματος.

Ὅχι μόνον δὲν κατῆλθαν φυλά καὶ φυλὲς στὴν Ἑλλάδα ποτὲ καὶ ἀπὸ ὅπου-δήποτε, ἀλλὰ τὰ γηγενῆ φυλά (αὐτόχθονες), σχηματικῶς παριστωμένης τῆς δράσεώς τους μὲ τὸν ἥλιο τῶν Μακεδόνων βασιλέων, ποὺ οἱ ἀκτίνες του ἐκτινάσσονται πρὸς ὅλες τὶς κατευθύνσεις, διὰ τῶν περιφήμων Ἀργοναυτῶν καὶ τῶν συνεχῶν ἐκστρατειῶν τους, διεσπάρησαν σὲ ὅλη τὴν οἰκουμένη, ὅχι γιὰ νὰ κατακτήσουν καὶ δημιουργήσουν δούλους, ἀλλὰ νὰ διαφωτίσουν καὶ ἀπελευθερώσουν τοὺς λαοὺς ἀπὸ τὶς προλήψεις καὶ τὴν ἀμάθεια. Γι' αὐτὸ ἡ ὑποδοχὴ τους πάντα ἦταν ἀνεπιφύλακτη, καὶ κατέστησαν οἱ γενάρχαι καὶ ὁδηγοὶ τῶν λαῶν. Ἀργοναῦται ὑπῆρξαν ἥρωες, ἡμίθεοι καὶ θεοὶ τῶν Ἑλλήνων. Ὅλοι αὐτοὶ ἐξεστράτευσαν καὶ ἀτομικῶς σὲ ὅλη τὴν οἰκουμένη, ὅπως ἀναγράφεται σαφῶς στὰ ἑλληνικὰ κείμενα. Ὁ Κρόνος, ὁ Ζεὺς, ὁ Διόνυσος, ὁ Ἡρακλῆς, ὁ Περσεύς, ὁ Ὀρφεύς, ὁ Θησεύς, οἱ Διόσκουροι, ὁ Ἰάσων, οἱ 50 Ἀργοναῦτες, ὁ Τριπτόλεμος κ.λπ. ἐπῆλθον σ' ὅλη τὴν οἰκουμένη. Τὰ ἀρχαιοελληνικὰ κείμενα συνεχῶς ἐπαληθεύονται ἀπὸ τὶς σημερινὲς ἐπιστῆμες, ἰδιαίτερα ἀπὸ τὶς πιὸ προωθημένες καὶ ἡ ἀρχαιολογικὴ σκαπάνη διαλύει τὶς ἐπὶ χιλιετίες συσσωρευμένες σκιές. Ἔτσι ἐξηγεῖται τὸ πάθος... ὀρισμένων ἀτόμων καὶ κύκλων κατὰ τοῦ ἔργου τοῦ «Δαυλοῦ» καὶ κατὰ τῶν ἀρχαιοελληνικῶν κειμένων...

Τὴν 1 Ἀπριλίου 1989 ἐδημοσιεύθη στὴν ἔγκριτη βρεταννικὴ ἐφημερίδα "Financial Times" ἄρθρο μὲ τὴν ἐπικεφαλίδα «Πράγματι οἱ Μυκηναῖοι ἐπενόησαν τὸ κρίκετ;» (*Did the Mycenaeans really invent cricket?*), ποὺ περιλαμβάνει μία συγκλονιστικὴ φωτογραφία ἐνὸς τμήματος ἀπὸ Μυκηναϊκὸ κρατῆρα, ποὺ ὁ ἀρθρογράφος τὸν χρονολογεῖ τὸ 1600-1400 π.Χ. (δηλ. 3.500 ἐτῶν), τὴν ὁποία παραθέ-

τουμε. Ὁ ἀρθρογράφος Gerald Cadogan ἀναλύει λεπτομερῶς τὸ εὑρημα, μᾶς πληροφορεῖ ὅτι εὑρέθη σὲ κυκλικὸ θολωτὸ τάφο στὸ Wiltshire παρὰ τὸ Wessex, ὅπου συνεχίζονται οἱ ἀνασκαφές, εἶναι Μυκηναϊκό, παρόμοιο στὴ σχεδίασι μὲ τὰ ἀγγεῖα ποὺ κατεσκεύαζε τὸ ἀνακαλυφθὲν ἀπὸ Σουηδοὺς ἀρχαῖο ἐργαστήριον στὸ Βερβάτι κοντὰ στὶς Μυκῆνες. Ἔχει δύο φοῖνικες στυλιζαρισμένους καὶ τρεῖς ἀνθρώπινες μορφές. Ἡ ἀριστερὴ μὲ τὸ δεξι χέρι πετᾷ μικρὴ μπάλλα (σφαῖρα) πρὸς τὴ μεσαία μορφή, ποὺ εἶναι καὶ ἡ πλέον ἐνδιαφέρουσα, ποὺ κρατᾷ ξύλινο «κόπανο» καὶ ἐτοιμάζεται νὰ ἀποκρούσῃ. Τέλος ἀναρωτιέται ὁ ἀρθρογράφος γιὰ τὴν τρίτη μορφή: «Ποῖός εἶναι ὁ θεατὴς πίσω, ποὺ φορεῖ τόκα στὸ στῦλ τῆς Βασιλίσσης Μαίρης; Στέκεται πίσω νὰ πιάσῃ τὴ μπάλλα ἂν ξεφύγῃ ἢ εἶναι κριτής;» ... Βλέπουμε λοιπὸν ἀπὸ τὸ μοναδικὸ αὐτὸ εὑρημα νὰ ἀποκαλύπτονται τῶν Ἑλλήνων ἐπιδράσεις στὸ βρεττανικὸ ἔθνος. Δηλαδή ἡ Queen Mary, ἡ βασιλίσσά τους, ἐφόρει μανδύα (τόκα) τῆς ἰδίας μορφῆς μὲ τὸν «θεατὴ» τοῦ παιχνιδιοῦ τῆς «σφαίρας» —ἐλληνικοῦ ἀναμφισβήτητα. Καὶ τὸ ἔθνικὸ σπὸρ τῶν Βρεττανῶν ἀποκαλύπτεται ἐλληνικόν, ὅπως ἐλληνικὸ εἶναι καὶ τὸ ἀρχαιότερό

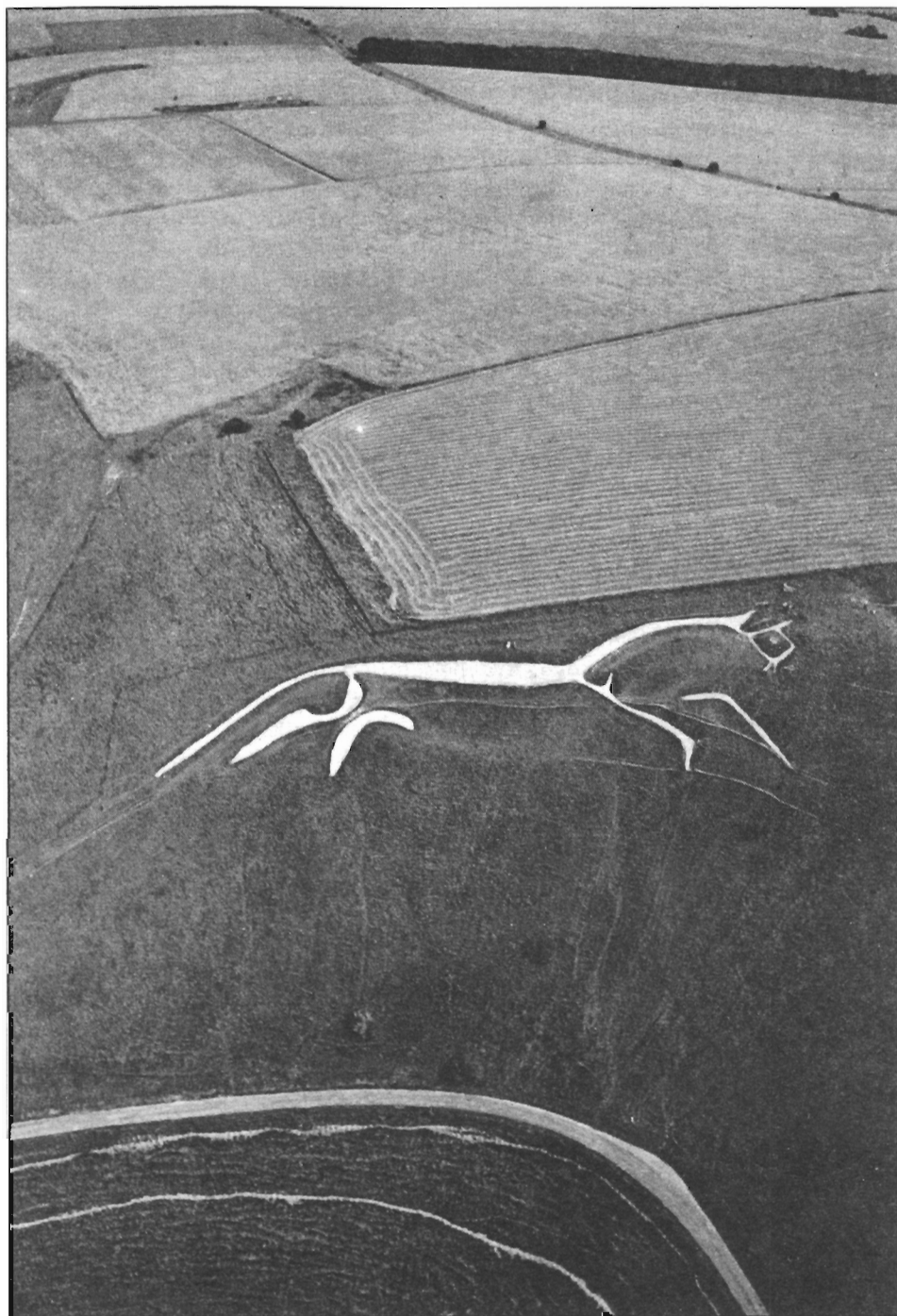
Ἀποψη τοῦ ἐλληνορρυθμοῦ κυκλικοῦ ναοῦ τοῦ Stonehedge ("Men, Myth and Magic", σ. 718).

τους μνημεῖο, τὸ περίφημο Stonehedge. Μεταξὺ τῶν κεφαλῶν τῶν δύο παικτῶν βλέπομε τὸν ἑλληνικὸ μαϊάνδρο ἢ «κῦμα», ποὺ εἶναι τὸ σημεῖο τοῦ ἀτέρμονος (ὁ ἀτέρμων εἶναι τὸ σημεῖο τοῦ ἀπείρου, τὸ ἄπειρο τὸ σημεῖο τοῦ θεοῦ, ἄρα τὸ κῦμα ἢ μαϊάνδρος εἶναι τὸ σημεῖο τοῦ θεοῦ). Ἀλλὰ ὑπενθυμίζω καὶ τὴ φωτογραφία τοῦ «ψαρᾶ», ἀπὸ τῆ βάσι Κυκλαδικοῦ ἀγγείου τῆς μεσοκυκλαδικῆς περιόδου ἀπὸ τῆ Φυλακωπῆ τῆς Μήλου, ποὺ βρίσκεται δημοσιευμένη στὰ «Νεολιθικὰ Κυκλαδικὰ» (ἔκδοσις «Μέλισσα», σελ. 101) τοῦ Ἑθνικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου. Ἡ ἀντιπαράβολη τοῦ ψαρᾶ μὲ τὸν παίκτη τοῦ κρίκετ μὲ τὸ ξύλο μᾶς ἀφήνει ἀναυδούς γιὰ τὴν ὁμοιότητά τους. Ἀποτελεῖ ἔτσι τὴν ἐπιβεβαίωσι τῆς ἑλληνικότητος τοῦ ἀγγείου τῶν 3.500 ἔτων στήν ἐσχάτη τῆς Εὐρώπης, τὶς Κασσιτερίδες Νήσους, ἄλλως Βρεττανικές.

Δὲν εἶναι, βέβαια, ἡ ἐσχάτη αὐτὴ ἀρχαιολογικὴ ἀνακάλυψι ἐπὶ βρεττανικοῦ ἐδάφους τὸ μόνο ἀνεξίτηλο ἵχνος τῆς ἑλληνικῆς παρουσίας ἱστορικῶς καὶ προϊστορικῶς. Δὲν θὰ προβληθοῦν ὅμως ἐδῶ κάποια στοιχεῖα ἀπὸ τὰ πολλὰ γνωστὰ μέχρι σήμερον, ἔστω καὶ στοὺς εἰδικούς, ἀλλὰ νέα καὶ συγκλονιστικά, ποὺ τὸ πρῶτον συνδέονται μὲ τὸν οἰκουμενικὸ ἑλληνισμό. Ἐνα ἀπὸ αὐτὰ εἶναι τὸ γνωστὸ ὡς “*White Horse of Uffington*” («Λευκὸ Ἄλογο τοῦ Οὔφινκτον»), ποὺ φαίνεται στήν παρατιθέμενη φωτογραφία, καὶ ἐδημοσιεύθη στήν εἰκονογραφημένη ἀγγλικὴ ἐγκυκλοπαίδεια “*Man, Myth & Magic*”, σελ. 90 στὸ ἄρθρο *Animal*. Ἐκεῖ εἰς ἐπεξηγήσιν τῆς εἰκόνος ἀναγράφεται ὅτι τὸ προϊστορικὸ λευκὸ ἄλογο τοῦ Οὔφινκτον, σκαλισμένο στὶς πλαγιὰς τοῦ Μπερκσάιρ, ἀποτελεῖ ἀναπαράστασι ἢ παράστασι τῆς Κελτικῆς θεᾶς Εῤοπα (ὡς ἀκριβῶς γράφεται καὶ προφέρεται «Ἰπόννα»), ποὺ ἡ προέλευσί της εἶναι ἀπὸ τῆ λέξι «ἵππος» (μὲ τὴν προσθήκη τοῦ -α διδεται τὸ θηλυκὸ γένος). Ἡ Εῤοπα εἶναι σὲ μεγάλο μέγεθος, ὁρατὴ καὶ ἀπὸ μακριὰ καὶ ἀπὸ ψηλά. Ἀλλὰ ὁ Κέλτης, ὅπως ἐξηγήσαμε σὲ προηγούμενο ἄρθρο, εἶναι ὁ γενάρχης τῶν Κελτῶν, Ἕλλην καὶ αὐτὸς τὴν καταγωγὴν, καβαλλάρης, ἐπὶ κέλητος ἵππου ὀχούμενος, γι’ αὐτὸ ἔχει θεὰ τὴν Εῤοπα, τὴν Ἴππον ποὺ τοῦ γεννᾷ τοὺς κέλτες (δηλ. ταχεῖς καὶ lat. celer) ἵππους. Εἰς αὐτοὺς ὀφείλει τὴν ἀνάπτυξι τοῦ λαοῦ του καὶ τὴν ἐπέκτασί του, γι’ αὐτὸ καὶ θεοποίησε τὴν Εῤοπα.

Πιὸ τρανὴ ὅμως ἀπόδειξι καὶ ἀπὸ τὶς ἀνωτέρω ἀναμφίβολες δύο ἑλληνικὲς παραστάσεις ἀνθρώπων «σφαιριζόντων», ὅπως εἶναι ὁ ἀρχαιοελληνικὸς ὅρος τῶν παιγνιδιῶν μὲ τὴ μπάλλα, καὶ ἵππου-θεᾶς, εἶναι οἱ Δρυῖδες, ποὺ ἀποτελοῦν τοὺς μοναδικούς ἴσως ἑλληνικῆς προελεύσεως μύστας, ποὺ ὑπῆρξαν κατὰ τὴν προϊστορία, κατὰ τὴν αὐγὴ τοῦ πολιτισμοῦ, διεδραμάτισαν παμμέγιστο πολιτιστικὸ ρόλο κατὰ τὴν ἱστορία καὶ ἐπεβίωσαν καὶ ὑπάρχουν σήμερον. Συνδετικός τους κρίκος ἀναντίρρητος μὲ τὴν οἰκουμενικὴ Ἑλλάδα εἶναι ἡ ὀνομασία τους. *Druid*, Δρυῖδος ἀναλύεται Δρυ+ίδης. Ἡ κατάληξι -ίδης ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων ὡς σήμερον στὴ μητέρα τῶν γλωσσῶν —τὴν ἑλληνικὴ— σημαίνει τὸν γόνον, π.χ. στήν ἀρχαία Πηλείδης, Τυδεΐδης, Λεωνίδης καὶ δωρικὰ Λεωνίδας σημαίνουν τὸν υἱὸ τοῦ Πηλέως, Τυδέως, Λέοντος, καὶ στὴ δημοτικὴ π.χ. Νικολαΐδης, Παναγίδης, Θεοδωρίδης σημαίνουν τὸν υἱὸ τοῦ Νικόλα, Παναγῆ, Θεοδώρου κ.λπ. Δρυίδης συνεπῶς σημαίνει τὸ τέκνο τῆς Δρυός. Ἀλλὰ ἡ Δρυς εἶχε τεράστια σημασία γιὰ τοὺς προγόνους μας ἀπὸ τὴν προϊστορία ἀκόμη, στὰ βάθη τῶν αἰώνων, ὅπως μαρτυροῦν τὰ διασωθέντα ἀποσπά-

Τὸ προϊστορικό λευκὸ ἄλογο τοῦ Οὔφινγκτον στὶς πλαγιές τοῦ Berkshire.

Παριστᾷ τὴν θεὰ Epona (Ἰππῶνα).

Ἀπὸ τὴν ἐγκυκλοπαίδεια "Man, Myth and Magic", σελ. 90.

σματα διαφόρων συγγραφέων ἀρχαιοελλήνων, ὡς καί ἡ ἀνάδειξις τῆς δρυός (ἀγγλ. tree) ὡς τοῦ ἱεροῦ δένδρου τοῦ Διός, τοῦ πατρὸς θεῶν τε ἀνθρώπων τε, ὡς λέγει ὁ Ὅμηρος. [Πβ. δρὺν τῆς Δωδώνης, φθεγγομένην δρὺν τῆς Ἀργοῦς, Δρυάδες καὶ Ἀμαδρυάδες νύμφες κ.ἄ.π.].

Εἰς τὰ *Ἡθικά* τοῦ Πλουτάρχου, fragm. 157, τ. XV, πού διέσωσε ὁ Εὐσέβιος, ἀναγράφεται: *«ρεῦμα ἦλθε πολὺ καὶ συνώμβρισε καὶ κατέκλυσε τὰ πάντα (...) πρῶτον ἀνέσχεεν ἐκ τῆς γῆς τῶν φυτῶν ἡ δρυς, καὶ ταύτην ἠγάπησαν οἱ ἄνθρωποι, τροφήν βίου καὶ σωτηρίας διαμονὴν παρασχοῦσαν...»* [Δηλ. τότε ἦλθε ἓνα μεγάλο ρεῦμα καὶ συνέβρεξε καὶ κατέκλυσε τὰ πάντα (...) καὶ μάλιστα, ἀφοῦ ἐβυθίσθη ἡ Βοιωτία, εὐθὺς ὡς ἀνεδύθη ἡ πεδιάδα (...) πρώτη ξεφύτρωσε ἀπ' τῆ γῆ ἐκ τῶν φυτῶν ἡ δρυς, καὶ τὴν ἀγάπησαν οἱ ἄνθρωποι, διότι τοὺς παρέσχε τροφή στὴ ζωὴ τους καὶ ἐξασφάλισι τῆς σωτηρίας τους...]. Περαιτέρω ὁ Πλούταρχος, *«Ἡθικά»*, Συμποσιακὸν 7ο, βιβλίον D, λέγει: *«οὐκ ἀτόπως οἱ παλαιοὶ καὶ δρυς ἐσέβοντο καρποφόρους»*.

Ἀλλὰ τὸ μνημεῖδες, πού ἀποτελεῖ τὴν κλεῖδα τοῦ προϊστορικοῦ πολιτισμοῦ, τῶν γνώσεων τὴν ρίζα, ἐγράφη εἰς τὸ περὶ σαρκοφαγίας βιβλίον τῶν *Ἡθικῶν* τοῦ Πλουτάρχου, Λόγος A 993 F: *«Τί θαυμαστὸν εἰ ζῶν ἐχρησάμεθα σαρκὶ παρὰ φύσιν, ὅτ' ἱλὺς ἐσθίετο καὶ φλοιὸς ἐβρώθη ξύλου καὶ ἄγρωστιν εὐρεῖν βλαστάνουσαν, ἢ φλεῶ τινὰ ρίζαν εὐτυχὲς ἦν; Βαλάνου δὲ γευσάμενοι καὶ φαγόντες ἐχορεύσαμεν ὑφ' ἡδονῆς περὶ δρὺν τινα καὶ φηγόν, ζεῖδωρον καὶ μητέρα καὶ τροφὸν ἀποκαλοῦντες ἐκείνην μόνην ὃ τότε βίος ἐορτὴν ἔγνω. τὰ δ' ἄλλα φλεγμονῆς ἦν ἅπαντα μεστὰ καὶ στυγνότητος»*. [Δηλ. Γιατί ν' ἀπορῇ κανεῖς, ἂν παρὰ τὴν φύσιν φάγαμε σάρκα ζῶν, καθ' ὃν χρόνον ἐτρώγετο ἡ λάσπη καὶ ἐφαγώθη ὁ φλοιὸς τοῦ ξύλου καὶ ἡ ἀγριάδα πού βρίσκαμε νὰ βλαστάνη, ἢ ὅταν βρίσκαμε τὴ φλοῦδα κάποιας ρίζας ἦτο εὐτύχημα; Ὅταν ὅμως γευθήκαμε καὶ ἐφάγαμε τὸ βαλανίδι, ἐχορεύσαμε ἀπὸ τὴν ἱκανοποίησι γύρω ἀπὸ κάποια δρῦ καὶ βαλανιδιά, πού τὴν ἀποκαλούσαμε ζωοδότιν καὶ μητέρα καὶ τροφὴ, διότι ἐκείνη μόνον τὴ γιορτὴ ὃ τότε βίος ἐγνώρισε. Ὅλα τ' ἄλλα ἦταν γεμᾶτα πόνο καὶ στυγνότητι]. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς λοιπὸν πού οἱ προϊστορικοὶ Ἕλληνες, ἐνῶ πρὶν ἔτρωγαν λάσπη, φλοῦδες ἢ ἀγριάδα καὶ ρίζες, γεύθησαν τὸ βαλανίδι, ἀπεκάλεσαν μὲ ἀπέραντο σεβασμὸ τὴν δρὺν ζεῖδωρον καὶ τὴν ἐταύτισαν μὲ τὸν Δία - Ζῆνα (δίδοντα ζωὴν) θεωροῦντες αὐτὴν ἱερὸ δένδρον τοῦ Διός (Ἀρκάδες-Σελλοὶ κ.λπ.).

Οἱ Δρυῖδες, περὶ τῶν ὁποίων ἔγραψε καὶ ὁ Καῖσαρ καὶ παλαιοὶ ἱστορικοὶ καὶ ὁ Διόδωρος Σικελιώτης, ἐθεώρουν καὶ θεωροῦν τὴν δρὺν ἱερὸ δένδρον. Ἐπελέγοντο μεταξὺ εὐφυῶν νέων καὶ ἦσαν ἱερεῖς καὶ νομοθέται. Οἱ μεγαλύτερες τελετὲς τοὺς γίνονται κατὰ τὰ ἡλιοστάσια, θερινὸ καὶ χειμερινό, καὶ ἱερός τοὺς τόπος εἶναι τὸ προϊστορικὸ μνημεῖο τῆς Ἀγγλίας, τὸ Stonehedge, τὸ πιὸ φημισμένο μεγαλιθικὸ μνημεῖο τῆς Εὐρώπης, πού οἱ Ἀγγλοὶ ἐβάπτισαν «πέτρινο φράκτη», ἐνῶ ἦταν κυκλικὸς ναὸς τοῦ Ἡλίου, πού, ὡς λέγει ὁ Πλούταρχος, *«Ἡθικά»* τ. V 400 D σ. 242, *«τὸν Ἀπόλλωνα καὶ τὸν ἥλιον μὴ δύο θεοὺς ἀλλ' ἓνα νομίζειν»*. Ὅτι τοῦτο εἶναι ἀληθὲς καὶ ἦτο ἐλληνικὸς ναὸς ἐπιβεβαιοῦν πλὴν τῶν ἄλλων καὶ οἱ σκαλισμένοι στοὺς μεγαλίθους διπλοῖ πελέκεις, ὡς καὶ τὸ ἀνακαλυφθὲν σὲ μεγάλισμα, τὸ 1952, μυκηναϊκοῦ ξίφους καὶ ἡ μέχρι σήμερον ὀνομασία τῶν ὁμάδων ἐκ τριῶν λίθων (δύο ὀρθίων καὶ ἐνὸς ὀριζοντίου) trilithon, δηλ. ἐκ τριῶν λίθων. Ἀλλὰ καὶ στήν περιοχὴ τοῦ Stonehedge καὶ ἄλλοι τῆς

Δρυΐδης. Οί Γαλάτες ιερείς ἐγνώριζαν ἓνα θαυμαστὸ σύστημα γνώσεων τῆς Ἐπιστήμης καὶ τῆς Ὀντολογίας. Οἱ ιδέες τους, τὸ ὄνομά τους, οἱ τύποι λατρείας ποὺ ἀκολουθοῦσαν εἶναι καθαρῶς ἑλληνικὰ (πβ. «Δωδωναίαν δρυῖν», «φθεγγομένην δρυῖν», τῆς Ἀργούς, ἱερὰν δρυῖν τοῦ Διός, τὶς νύμφες τῆς ἀρχαιοελληνικῆς λατρείας «Δρυάδες» καὶ «Ἀμαδρυάδες» κ.λπ.). Ἡ δρυϊδικὴ ὄντολογία καὶ ἰδεολογία κατεπολεμήθησαν σκληρὰ ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους καὶ τὸν Χριστιανισμό, ἀλλὰ ἐπιβιώνουν μυστικὰ ἕως σήμερα κυρίως στὴν Ἀγγλία.

Ἑλλάδας ὑπάρχουν τὰ περίφημα *Menhir* καὶ *Dolmen*. Καὶ *Menhir* δὲν εἶναι τίποτ' ἄλλο ἀπὸ τὴν ἐλληνικὴ λέξι *Μονήρης*· καὶ εἶναι τὰ ἀρχαιοελληνικὰ φαλλικά μνημεῖα, ποὺ εἶναι διάσπαρτα σ' ὅλη τὴν Εὐρώπη. *Dolmen* εἶναι πιθανώτατα παλαιὸ προϊστορικὸ μνημεῖο (ἴσως ἀπὸ τὴ λέξι μας «τεθολωμένον», δηλ. *θολωτόν*), ποὺ ἀποτελεῖτο ἀπὸ ὄρθιους μεγαλίθους σκεπασμένους ἀπὸ ἕναν ὀγκωδέστερο. «Ὅλοι αὐτοὶ οἱ μεγάλιθοι, ποὺ εἶναι στὸ Stonehedge, οἱ *Menhir* καὶ *Dolmen*, ἀποτελοῦν μυστήριον: πῶς καὶ μὲ τὰ σημερινὰ ἀκόμη μέσα θὰ ἡδυνάντο νὰ μεταφερθοῦν καὶ τοποθετηθοῦν ὡς ἔχουν - ἐκτὸς ἐὰν γίνῃ δεκτὸν ὅτι οἱ κατασκευασταὶ τους (Ἕλληνες) ἐγνώριζαν τὴν «ἀντιβαρύτητα»;

Ἀλλὰ περὶ τῶν *Druids*, τοῦ *Stonehedge*, τῶν Σκώτων, Ἰρλανδῶν καὶ Οὐαλλῶν καὶ τῆς καταγωγῆς των, καὶ πολλῶν ἄλλων περὶ τῆς Ἑλλάδας, ποὺ ἔχουν ἄμεση σχέση μετὰ τὴν προϊστορία μας καὶ τὴ δράσι τῶν προγόνων μας, θὰ ἀναλύσωμε σὲ ἐπόμενο ἀρθρο.

Διόρθωσις ἡμερησίου: Στὸ τεῦχος Μαΐου 1988 καὶ στὸ ἀρθρο «Διάχυτα σ' ὅλη τὴν Ὑδρόγειο τὰ ἔχνη τῆς πανάρχαιας παρουσίας τῶν Ἑλλήνων», ποὺ ἀρχίζει ἀπὸ τὴ σελ. 4341, ἐγίνε λάθος καλόπιστο προελθὼν ἐκ τῆς ἀναγραφῆς στὸ ἔργο τῆς Ἐ. Μέρτζ «Ἀτλαντὶς» πάνω ἀπὸ τὴν φωτογραφία ἑνὸς Κρητικοῦ πίθου τῆς φράσεως «*Τὸ αἶνιγμα τοῦ Μπίμινι*» (ποὺ ἦταν ὁ τίτλος κεφαλαίου καὶ ἐτίθετο ἐπάνω ἀπὸ κάθε σελίδα). Ἐξελήφθη ὅτι ἀπετέλει αἶνιγμα ἡ παρουσία τοῦ πίθου στὸ Μπίμινι. Λάθος στὸ ὅποιο ὑπέπεσε ὁ Ἰ. Πασσᾶς, ποὺ ἀνεδημοσίευσεν τὴν φωτογραφία αὐτὴ στὴν «*Προϊστορία*» του. Παραλλήλως ὁ γράφων ἀνεῦρε φωτογραφία ἐγχρωμὴ ὁμοίου πίθου στὸ «*The Classical World*» ἐκδ. 1975, ποὺ ἀνέγραφε ὅτι αὐτὸς εὐρίσκεται στὸ Μουσεῖο Ἡρακλείου Κρήτης, ποὺ τὴν ἀντιπαρέβαλε μὲ τὴ μαυρόασπρη τῆς ἄνω «*Προϊστορίας*». Πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν βρέθηκε ἡ δυσέυρετη «Ἀτλαντὶς» τῆς Μέρτζ, ὅπου διεπιστώθη ὅτι στὴ δημοσιευμένη ἐκεῖ φωτογραφία τοῦ πίθου δὲν ἀνεγράφετο ὅτι αὐτὸς ἀνευρέθη στὸ Μπίμινι, καὶ ἐκ τῆς ἀμέσου ἀντιπαραβολῆς κατέληξα ὅτι ἐπρόκειτο περὶ τοῦ ἰδίου πίθου τοῦ Ἡρακλείου. Τοῦτο σπεύδω νὰ γνωρίσω στοὺς ἀναγνώστες ἐκ σεβασμοῦ πρὸς τὴν ἀλήθεια καὶ νὰ προσθέσω ὅτι παρὰ τὸ Μπίμινι-Bimini: Δίμινι (Δίμινι καὶ Σέσκλο: προϊστορικοὶ μας οἰκισμοί) τῶν Μπαχάμας ὑπάρχει καὶ νῆσος «Ἀνδρος» στὸν Ἀτλαντικόν, ποὺ καὶ αὕτη, ὅπως καὶ τὸ Μπίμινι-Δίμινι, μαρτυρεῖ γιὰ τὴν ἐλληνικὴν παρουσίαν. — Κ.Γ.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ Α. ΚΡΑΝΗΣ

Ἀνὰ πέντε χρόνια

*Δέκα πέντε χρόνων ἐτῤύγησε τὴν μαγείαν τοῦ φεγγαριοῦ.
Εἴκοσι χρόνων συγκινήθηκε ἀπὸ τὰς βαθεῖας ρυτίδες τῶν φύλλων.
Εἴκοσι πέντε χρόνων ἄρχισε νὰ καταλαβαίνει ἀρκετὰ καλά.
Τριάκοντα χρόνων συμπέρανε, ὅτι δὲν εἶχε νὰ καταλάβει τίποτ' ἄλλο...*

ΠΟΙΝΙΚΗ ΔΙΩΞΗ ΑΣΚΗΣΕ Ο ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΥΣ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΟΥ ΥΒΡΙΣΤΟΥ ΤΟΥ «ΔΑΥΛΟΥ»

Ποινική δίωξη άσκησε ό άρμόδιος εισαγγελεύς Πρωτοδικών, στόν όποίο ό «Δαυλός» είχε ύποβάλει στίς 23 Μαΐου μήνυση γιά συκοφαντική δυσφήμιση και έξύβριση διά τοῦ Τύπου κατά άτομου, πού δημοσίευσε τήν 5η Μαΐου 1989 χυδαῖες ὕβρεις κατά τοῦ περιοδικοῦ στήν μεγάλης κυκλοφορίας ἐφημερίδα τῶν Ἀθηνῶν «Ἐλευθεροτυπία» (βλ. «Δ», τ. 90, σελ. 2161-4).

Ἡ προανάκριση ἀνετέθη στήν πταισματοδίκη-ἀνακρίτρια τοῦ 13ου Τμήματος κ. Δημοπούλου. Ἡ κ. Δημοπούλου ἐξήτασε ἤδη τοὺς πρώτους μάρτυρες πού πρότεινε ό «Δαυλός» κ.κ. Ἀναστάσιο Ζοῦμπο, καθηγητή τῆς Φιλοσοφίας στό Πανεπιστήμιο Πατρῶν, πρώην Πρύτανη τοῦ ἴδιου Πανεπιστημίου και Ἀντεπισταλλον Μέλος, τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, Πέτρο Γλέζο, Πρόεδρο τῆς Ἐθνικῆς Ἑταιρείας τῶν Ἑλλήνων Λογοτεχνῶν και Κωνσταντῖνο Γεωργανᾶ, δικηγόρο και ἱστορικόν ἐρευνητή-συγγραφέα. Κατέθεσε ἐπίσης ό διευθυντής τοῦ «Δαυλοῦ».

Ἡ προανάκριση ἀναμένεται νά ολοκληρωθῇ σύντομα και θά ἀκολουθήσει ό καθορισμός τῆς ἡμερομηνίας τῆς ἐκδικάσεως τῆς ὑποθέσεως.

Ὑπενθυμίζεται, ότι ό ὕβριστής τοῦ «Δαυλοῦ» στό ἐν λόγω ἄρθρο του «ἐβαλε» ἐπίσης κατά τῶν Ἱ. Θεοδωρακόπουλου, Κ. Τσάτσου και Π. Κανελλόπουλου και κατά τῆς Ἐκκλησίας, και ζητοῦσε νά καοῦν ὅσα ἑλληνικά σχολικά ἐγχειρίδια μιλοῦν γιά τήν ἑλληνική συμβολή στόν Παγκόσμιο Πολιτισμό, ἐνῶ παράλληλα διεκήρυττε ότι τό Ἀλφάβητο ἀνεκάλυψαν οἱ ἀρχαῖοι Ἰσραηλίτες».

ΛΕΥΤΕΡΗΣ ΜΑΡΜΑΤΣΟΥΡΗΣ

Ἀναζήτηση

Ψάχνοντάς στόν τόπο μου
τήν πανάρχαια ἱστορία μου
ἀκούω παραπλανητικά
παραμύθια.

Πολλές χιλιετίες
—και σκοπιμότητες—
θολώνουν τοὺς ὀρίζοντες,
νοθεύουν τοὺς ἤχους,
βιάζουν τίς λέξεις,
παραμορφώνουν τοὺς Μύθους.

Τὴν πανάρχαια ἱστορία μου
ἀναζητῶ σπαρμένη
σέ τόπους ἀλαργινούς.

Ἀκολουθῶ τοὺς μακρινοὺς δρόμους
τοῦ Περσέα,
τοῦ Διόνυσου,
τοῦ Ἡρακλῆ.

Χαράζω πορεῖες,
ταξιδεύοντας τοὺς ὠκεανούς,

πάνω στοὺς πλόες
τῶν Ἀργοναυτῶν και τοῦ Ὀδυσσέα.

Πετῶ πάνω στά ἡνάρια
τῶν Διοσκούρων.

Βρίσκω κομμάτια
ἀπ' τὴν πανάρχαια ἱστορία μου
σ' ὅλα τὰ πλάτη και τὰ μήκη
τοῦ πλανήτη,

στό Κασιμίρ και στό Νεπάλ,
στή θάλασσα τῶν Σαργασῶν,
σέ τοπωνύμια τοῦ Κάλε Γκρότο,
σέ κάποιες λέξεις τῶν Ἀينوῦ
και τῆς Χαβάης.

Βρίσκω κομμάτι
ἀπ' τὴν πανάρχαια ἱστορία μου
σ' ἓναν Ἑρμῆ
σκαλισμένο σέ βράχο
στή χώρα τῶν «Ἀμποριτζιναλς»*.

* Ἱθαγενεῖς τῆς Αὐστραλίας. Δὲς και «Δαυλό», τεῦχος 85, σελ. 4823.

ΗΛΙΑΣ Λ. ΤΣΑΤΣΟΜΟΙΡΟΣ

Ἡ παραχάραξη τῆς χρονολογίας καταβυθίσεως τῆς Ἀτλαντίδος εἰς τὸν ψευδοδιάλογο «Κριτίας»

Ἡ ὑπὸ πολλῶν μελετητῶν θεώρησι ὅτι ἡ ἀφήγησι στοὺς δύο πλατωνικοὺς διαλόγους «Τίμαιος» καὶ «Κριτίας» περὶ Ἀτλαντίδος τοποθετεῖ τὸ γεγονός αὐτὸ στὸ ἔτος 9.500 π.Χ. (περίπου), χρονολόγησι πού ἐπανερχεται μὲ πολλοὺς τρόπους ὡς στοιχεῖο θετικὸ ἐπὶ τοῦ ὁποίου διάφοροι στηρίζουν πολλὰ «ἐπιστημονικά» συμπεράσματά των, ἐπιβάλλει τὸν σχολιασμὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς. Θὰ ἀποδείξω ὅτι στὸν μὲν «Τίμαιο» οὐδὲν στηρίζει τὴν ἄποψι αὐτή, ἀπὸ δὲ τὸν «Κριτία», τόσο ἐκ τῆς ἀντιθέσεως αὐτοῦ πρὸς τὸν πρῶτο ὅσο καὶ λόγῳ τῶν ἐσωτερικῶν ἀντιφάσεων πού ὁ ἴδιος ὁ διάλογος περικλείει, ἐπίσης οὐδὲν θετικὸ στοιχεῖο προκύπτει. Θὰ περιορισθῶ στὰ κρίσιμα χωρία τῶν δύο διαλόγων, διότι τὸ θέμα τῆς Ἀτλαντίδος τὸ ἔχω ἤδη ἀναπτύξει σὲ δύο τεύχη τοῦ «Δαυλοῦ» (60/86 καὶ 63/87), θεωρῶντας ἐντελῶς περιττὸ νὰ ἐπαναλάβω ἐδῶ καὶ ἄλλα πράγματα γνωστά στοὺς ἀναγνῶστες τοῦ «Δαυλοῦ».

Κατὰ τὴν εἰσαγωγὴν ὑπὸ τοῦ Αἰγυπτίου ἱερέως στὸ γενικὸ θέμα περὶ τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν λέγονται καὶ τὰ ἀκόλουθα («Τίμαιος», 23 c, d): «*Ἦν γὰρ δὴ ποτε, ὦ Σόλων, ὑπὲρ τὴν μεγίστην φθορὰν ὕδασι νῦν Ἀθηναίων οὐσα πόλις ἀρίστη πρὸς τε τὸν πόλεμον καὶ κατὰ πάντα εὐνομωτάτη διαφερόντως· ἡ κάλλιστα ἔργα καὶ πολιτεῖαι γενέσθαι λέγονται κάλλιστα πασῶν, ὁπόσων νῦν ὑπὸ τὸν οὐρανὸν ἡμεῖς ἀκοὴν παρεδεξάμεθα.*»

Ἑρμηνεύω: «Διότι λοιπὸν σὲ κάποιο χρόνον (ὁ ἱερεὺς δὲν εἶναι σὲ θέσι νὰ δηλώσῃ πότε ἀκριβῶς), Σόλων, πρὶν ἀπὸ τὴν τεράστια καταστροφὴ ἐκ τῶν ὑδάτων (ὁ ἱερεὺς τονίζει ἐδῶ διὰ τοῦ «*ὑπὲρ*» τὴν ἀκολουθοῦσα ἐξαφάνισι ἐκ τῆς φθορᾶς τῶν ὑδάτων τῆς ἡγετικῆς παρουσίας τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν) ἡ σημερινὴ πόλις τῶν Ἀθηναίων ὑπῆρξε ἀρίστη στὸν πόλεμο, καὶ γενικῶς στὴν διακυβέρνησί της ἦταν τελεία. Στὴν πόλι ἐκείνη λέγεται ὅτι ἔγιναν κάλλιστα ἔργα καὶ διεμορφώθησαν οἱ ἀριστες διακυβερνήσεις λαῶν ἀπὸ ὅσες ἡμεῖς ἔχομεν ἀκούσει ὅτι ὑπῆρξαν ἐπὶ τῆς γῆς.»

Σημειῶνω ὅτι: ἤδη στὸ ἐδάφιον αὐτὸ ὁ χρόνος τῆς μεγάλης καταστροφῆς εἶναι ἀβέβαιος καὶ μάλιστα δὲν θὰ ἦταν δυνατόν νὰ τοποθετηθῇ ἡ συντριβὴ τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν στὴν πρὶν τῶν 8000 ἐτῶν ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποία τοποθετεῖται ἡ ἀρχὴ κτίσεως, ὅπως θὰ δοῦμε, τῆς πόλεως Σαΐδος, γιὰ τὴν ὁποία φρόντισαν αἱ Ἀθῆναι, καὶ ὅτι κατὰ τὴν ἴδια ἐποχὴ συνέβη «*πολιτεῖαι γενέσθαι κάλλιστα πασῶν, ὁπόσων νῦν ὑπὸ τὸν οὐρανὸν ἡμεῖς ἀκοὴν παρεδεξάμεθα.*»

Ἄς δοῦμε ὅμως τὴν συνέχεια: Ὁ Σόλων ἐζήτησε νὰ μάθῃ περισσότερα καὶ ὁ

ιερεὺς συνεχίζει (23 D): «Φθόνος οὐδεὶς, ὦ Σόλων, ἀλλὰ σοῦ τε ἔνεκα ἐρῶ καὶ τῆς πόλεως ὑμῶν, μάλιστα δὲ τῆς θεοῦ χάριν, ἣ τήν τε ὑμετέραν καὶ τήνδε ἔλαχε καὶ ἔθρεψε καὶ ἐπαίδευσε προτέραν μὲν τὴν παρ' ὑμῖν ἔτεσι χιλίοις... τήνδε δὲ ὑστέρα. Τῆς δὲ ἐνθάδε διακοσμήσεως παρ' ἡμῖν ἐν τοῖς ἱεροῖς γράμμασιν ὀκτακισχιλίων ἐτῶν ἀριθμὸς γέγραπται. Περὶ δὲ τῶν ἐνακισχίλια γεγονότων ἔτη πολιτῶν σοι δηλώσω διὰ βραχέων νόμους καὶ τῶν ἔργων αὐτοῖς ὁ κάλλιστον ἐπράχθη· τὸ δ' ἀκριβὲς περὶ πάντων ἐφεξῆς εἰσαυθις κατὰ σχολὴν αὐτὰ τὰ γράμματα λαβόντες διέξιμεν.»

Ἑρμηνεύω: «Οὐδεμία ἄρνησι, Σόλων, ἀλλὰ πρὸς χάριν σου καὶ πρὸς χάριν τῆς πόλεώς σας καὶ πρὸ πάντων πρὸς χάριν τῆς θεᾶς (Ἀθηνᾶς), ἣ ὅποια καὶ τῇ δικῇ σας πόλει καὶ αὐτὴν (Σαΐδα) ἔλαβε ὡς ἐντολὴν καὶ ἀνέθρεψε καὶ ἐπαίδευσε χίλια χρόνια πρωύτερα (σημ. πιθανῶς ἐδῶ ἢ λέξι «*χιλῖος*» (οὐδ. τοῦ χίλιοι) νὰ σημαίνει καὶ ἀναρίθμητα) αὐτὴν δὲ μεταγενεστέρως (σημ. ἂς προσέξουμε ὅτι ὁ ἱερεὺς μέχρις ἐδῶ δὲν ἔχει ἐπικαλεσθῇ τὰ ὑπ' αὐτοῦ τηρούμενα ἱστορικά ἀρχεῖα: ὁμιλεῖ ἀδέσμευτος χρονολογιῶν, ἀμέσως ὅμως κάνει χρῆσι αὐτῶν, γιὰ νὰ δηλώσῃ κάποια σημαντικὴ ἡμερομηνία). Ἐκ τῆς ἐνώπιόν σου ἐν χρονολογικῇ σειρᾷ καταγραφῆς (αὐτὸ ἀκριβῶς σημαίνει τὸ ρῆμα *διακοσμέω*) τῆς τηρουμένης παρ' ἡμῶν διὰ τῶν ἱερῶν γραμμάτων ἔχει γραφῇ ὁ ἀριθμὸς 8000 ἔτη. Γιὰ δὲ τὰ ὡς ἔγ- γιστα πεπραγμένα τῶν ἐννέα χιλιάδων ἐτῶν ὑπὸ τῶν συμπολιτῶν σου, θὰ σοῦ φανερώσω συνοπτικῶς τοὺς νόμους καὶ ἐκ τῶν πεπραγμένων ὅ,τι καλύτερα ἐπράχθη ὑπ' αὐτῶν. Ὅταν δὲ θὰ ἔχωμε εὐκαιρία, θὰ εἰποῦμε τίς λεπτομέρειες γιὰ ὅλα αὐτὰ δτὰ τῶν ἰδίων κειμένων».

Καὶ ὁ ἱερεὺς συνεχίζει (24 Δ): «Πολλὰ γὰρ τὰ παραδείγματα τῶν τότε παρ' ὑμῖν ὄντων ἐνθάδε νῦν ἀνευρήσεις.». [Θὰ εὕρης —λέγει πρὸς τὸν Σόλωνα— πολλὰ ἀντιγεγραμμένα ἐξ ἐκείνης τῆς περιόδου τῶν νόμων εἰς τὰ καθ' ἡμᾶς]. Ἐδῶ ὁ Πλάτων χρησιμοποιεῖ τὸ ἐπίρρημα «τότε», ποὺ σημαίνει «κατ' ἐκείνον, τὸν πρὸ 8000 ἐτῶν, χρόνον». Καὶ ὁ ἱερεὺς συνοπτικῶς ἀφηγεῖται ὅσα ἀφοροῦν στὴν ὀργάνωσι τῆς πόλεως. Καὶ ἀφοῦ διεξέλθει, πάντοτε συνοπτικῶς, ὅλα τὰ ἐνδιαφέροντα τῆς ὀργανώσεως, ἐπανέρχεται στὰ πεπραγμένα ὑπὸ τῶν συμπολιτῶν τοῦ Σόλωνος καὶ λέγει (24 Ε): «Πολλὰ μὲν οὖν ὑμῶν καὶ μεγάλα ἔργα τῆς πόλεως τῇδε γεγραμμένα θαυμάζεται, πάντων γέ μὴν ἐν ὑπερέχει μεγέθει καὶ ἀρετῇ· λέγει γὰρ τὰ γεγραμμένα, ὅσων ἢ πόλις ὑμῶν [προσέξτε καὶ τὸ σημεῖο αὐτό: ὁ ἱερεὺς τονίζει: **ἢ πόλις σας**: θὰ ἐξηγήσω τοὺς λόγους ἀργότερα] *ἔ πα υ σέ πο τε δ ὕ ν α μ ι ν ὕ β ρ ε ι πο ρ ε υ ο μ έ ν η ν ἄ μ α ἐ π ι π ᾶ σ α ν Εὐ ρ ῶ π η ν καὶ Ἀ σ ί α ν, ἔ ξ ω θ ε ν ὀ ρ μ η θ ε ῖ σ α ν ἐ κ τοῦ Ἀ τ λ α ν τ ι κ οῦ π ε λ ᾶ γ ο υ ς*.»

Ἑρμηνεύω κατὰ λέξιν: «Πολλὰ εἶναι λοιπὸν τῆς δικῆς σου πόλεως τὰ μεγάλα ἔργα τὰ καταχωρισμένα ἐδῶ καὶ ἄξια θαυμασμοῦ, ἐξ ὧν ὅμως αὐτῶν ἓνα ὑπερέχει καὶ κατὰ τὴν σημασίαν καὶ κατὰ τὴν ὑπεροχὴν ἀναφέρουν λοιπὸν τὰ καταχωρισθέντα γραπτὰ πόση ἢ πόλι σας δύναμι ἐχθρικὴ σταμάτησε *κ ᾶ π ο τ ε* [δηλαδὴ σὲ ἄγνωστο χρόνο (*ποτε*)] ἀλαζονικῶς ἐπερχόμενη ταυτοχρόνως ἐναντίον τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀσίας, προερχόμενη ἐκ τοῦ Ἀτλαντικοῦ πελάγους». Πρὸς ἀπόκρουσιν λοιπὸν τῶν εἰσβολῶν ἐκ τοῦ Ἀτλαντικοῦ **μόνον** (κατὰ τὰ *γεγραμμένα*) ἢ πόλις τῶν Ἀθηνῶν ἐκινήθη. Καὶ τὸ γεγονὸς αὐτό, ὅπως θὰ διαπιστώσουμε, ἔχει σημαντικὴ ἱ σ τ ο ρ ι κ ῇ ἄ ξ ι α .

Ὁ ἱερεὺς δὲν γνωρίζει τὸν χρόνον αὐτῆς τῆς πολεμικῆς συγκρούσεως, γι' αὐτὸ καὶ βάζει τὴν λέξιν «*ποτε*» κατ' ἀντίθεσιν πρὸ τὸ «*τότε*» ποὺ ἔθεσε γιὰ τοὺς νό-

μους, τοὺς ὁποίους καὶ θεωρεῖ ὅτι ἀντέγραψαν τοὺς πρὸ ἑννέα χιλιάδων ἐτῶν νόμους τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν. Κατ' οὐδένα λοιπὸν λόγο μᾶς παρέχεται τὸ διακαίωμα νὰ θεωρήσουμε ἀπὸ τὰ γραφόμενα στὸν «*Τίμαιο*» ὅτι ὁ Πλάτων χρονολογεῖ (ἢ καλύτερα ὁ Αἰγύπτιος ἱερεὺς ὁ ἀναγιγνώσκων τὰ κείμενα) αὐτὸ τὸ τεραστίαις σημασίας γεωλογικὸ συμβάν ὡς προγενέστερο τῆς καταχωρισμένης στὰ ἱερὰ βιβλία χρονολογίας τῶν 8000 ἐτῶν ἀπὸ κτίσεως τῆς πόλεως Σαΐδας.

Τὸ συμπέρασμα ἐπομένως ἐκ τοῦ πρώτου καὶ αὐθεντικοῦ διαλόγου «*Τίμαιος*» ὡς πρὸς τὴν χρονολόγησι τῆς «*μεγίστης φθορᾶς ὕδασιν*», ἡ ὁποία κατὰ τὸν διάλογο συμπίπτει μὲ τὴν «*δύναμιν ὕβρει πορευομένην ἐκ τοῦ Ἀτλαντικοῦ πελάγους*» καὶ τὴν ὁποία «*ἐπαυσέ ποτε*» ἡ πόλις τῶν Ἀθηνῶν, εἶναι ὅτι δὲν μᾶς ἐπιτρέπεται νὰ τὴν τοποθετήσουμε ὡς ἐπισυμβᾶσαν πρὸ 9000 ἐτῶν ἀπὸ τῆς ἐπισκέψεως τοῦ Σόλωνος στὴν Αἴγυπτο.

Ἄς δοῦμε ὅμως τὸν «*συμπληρωματικόν*», ὡς λέγεται, διάλογο «*Κριτίας*», στὸν ὁποῖο ἐμφανίζεται, κατ' ἀντίθεσιν μὲ τὸν πρῶτο διάλογο, ἡ χρονολόγησι νὰ ἀναφέρεται στὰ ἑννέα χιλιάδες ἔτη. Καὶ ἡ ἀφήγησι τοῦ «ἐπιλήσμονος» Κριτία ἀρχίζει μὲ μιὰ ὑπενθύμισι ἀπευθυνόμενη δηθὲν πρὸς τοὺς ἀκροατὲς τῆς πρώτης του ἀφηγήσεως, ἀλλὰ κατ' οὐσίαν στρεφόμενη πρὸς τοὺς ἀναγνώστες ὅλων τῶν ἐποχῶν, ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ προκαλέσῃ τὴν σύγχυσι ἐπὶ ἑνὸς τεραστίαις σημασίας ἱστορικοῦ γεγονότος. Τίθενται λοιπὸν στὸ στόμα τοῦ Κριτίου τὰ ἑξῆς («*Κριτίας*» 108 E): «*Πάντων δὴ πρῶτον μνησθῶμεν ὅτι τὸ κεφάλαιον ἦν ἑνακισχίλια ἔτη ἀφ' οὗ γεγωνὼς ἐμηνύθη πόλεμος τοῖς θ' ὑπὲρ Ἡρακλείας στήλας ἕξω κατοικοῦσι καὶ τοῖς ἐντὸς πασιν· ὃν δεῖ νῦν διαπεραίνειν*».

Ἑρμηνεύω: «ἐξ ὅλων πρῶτον νὰ ἐνθυμηθοῦμε ὅτι τὸ σπουδαιότερο, ὡς ἔλεγα, εἶναι τὰ ἑννέα χιλιάδες χρόνια, ἀφ' οὗ τοῦ συμβάν ἐγινε γνωστὸ ὡς ὁ πόλεμος μεταξὺ τῶν πέραν τῶν Ἡρακλείων στηλῶν κατοικούντων (ἕξω) καὶ ὅλων τῶν ἐντὸς, τὸν ὁποῖο τώρα θὰ διεξέλθω».

Στὴν πρώτην ἀφήγησι ὅμως ὁ Κριτίας εἶχε τονίσει ὅτι: ὁ Αἰγύπτιος ἱερεὺς, ἐὰν θεώρησε κάτι ἐξ ὅλων ὡς ὑπερέχον «*μεγέθει καὶ ἀρετῇ*», ἦταν ὅτι τὴν «*ὕβριν τὴν πορευομένην ἅμα ἐπὶ πᾶσαν Εὐρώπην καὶ Ἀσίαν*» μόνον ἡ πόλις τῶν Ἀθηνῶν «*ἐπαυσέ ποτε*». Τώρα ὁ ἀμνήμων Κριτίας (στὴν πραγματικότητα οἱ ἄθλιοι στρεβλωτὲς τῆς ἱστορίας) ὅχι μόνον παραλείπει τὸ «*ἐπαυσέ ποτε*» μεταβάλλοντας ἔτσι ἓνα ἀγνώστου χρονολογίας συμβάν σὲ καθοριζόμενο τώρα χρονικῶς (ἑννέα χιλιάδων ἐτῶν) ἀλλὰ κάνει καὶ μιὰ ὕβριστικὴ παρεκτροπή. Στὸν πόλεμον αὐτὸ λαμβάνουν μέρος ὅχι μόνον οἱ Ἀθηναῖοι ἀλλὰ «*οἱ ἐντὸς πάντες*» καὶ τὸ μόνον ποὺ προσθέτει εἶναι ὅτι ἡ πόλις τῶν Ἀθηνῶν ὑπῆρξεν ὁ ἀρχηγός. Στὸν «*Τίμαιον*» ὁμοίως ἡ πόλις τῶν Ἀθηνῶν «*τὰ μὲν τῶν Ἑλλήνων ἡγουμένη*» [καὶ ὅχι τῶν πάντων] «*τὰ δ' αὐτὴ μονωθεῖσα ἐξ ἀνάγκης τῶν ἄλλων ἀποστάντων, ἐπὶ τοὺς ἐσχάτους ἀφικομένη κινδύνους, κρατήσασα μὲν τῶν ἐπιόντων τρόπαια ἔστησε, τοὺς δὲ μὴπω δεδουλωμένους διεκώλυσε δουλωθῆναι, τοὺς δ' ἄλλους ὅσοι κατοικοῦμεν ἐντὸς ὄρων Ἡρακλείων, ἀφθόνως ἅπαντας ἡλευθέρωσεν*» [25 C].

Ἑρμηνεύω: «Διότι κατὰ πρῶτον ἀρχηγέουσα τῶν Ἑλλήνων καὶ ἐν συνεχείᾳ μόνη τῆς κατ' ἀνάγκην, ὅταν οἱ ἄλλοι Ἕλληνες τὴν ἐγκατέλειψαν, παρ' ὅλον ὅτι ἔφθασε στὸ χεῖλος τῆς καταστροφῆς, κατενίκησε τοὺς ἐπιδρομεῖς, ἔστησε τρόπαια, ἐμπόδισε δὲ νὰ ὑποδουλωθοῦν ὅσοι ἀκόμη δὲν εἶχαν ὑποδουλωθῇ καὶ ἀπελευθέρωσε χωρὶς καμμία ἀξίωσι ὅλους ἡμᾶς τοὺς ἄλλους ποὺ εἴμεθα ἐντεῦθεν τῶν Ἡρακλείων στηλῶν».

Δὲν εἶναι λοιπὸν μόνον ἀποδείξι ἀσυνεπείας τοῦ Κριτίου ὡς δῆθεν λησμονήσαντος τὶς παρουσιασθεῖσες στὸν «*Τίμαιον*» θέσεις του, ἀλλὰ εἶναι ἓνα «νέο σενάριο» ποὺ εἶναι ἐντελῶς ἀδύνατον νὰ ἔχη γραφῇ διὰ τῆς γραφίδος τοῦ Πλάτωνος. Μετὰ ὅμως ἀπ' αὐτὴν τὴν ὑπενθύμισι (πρὸς ἀναγνώστες τοῦ μέλλοντος καὶ ὄχι ἀσφαλῶς πρὸς συνομιλητὲς ὅπως αὐτοὶ οἱ ὅποιοι ἀναφέρονται: Σωκράτης, Τίμαιος, Ἑρμοκράτης) ἀκολουθεῖ μιὰ ἀφήγησι παιδαριώδους μυθολογίας μὲ ἀσυναρτησίες ὅπως π.χ.: «ἀφοῦ λοιπὸν ἐπῆρε ὁ καθένας θεὸς δικαιοματικῶς ὅ,τι τοῦ ἔδωκεν ὁ κληρὸς!» [*«Κριτίας»* 109 B: «*δίκης δὲ κλήροις τὸ φίλον λαγχάνοντες*»] ἢ αὐθαιρεσίες ὅπως: «ὁ Ἑφαιστος καὶ ἡ Ἀθηνᾶ ἦσαν ἀδελφοί» [109 C: «*Ἑφαιστος δὲ κοινὴν καὶ Ἀθηνᾶν φύσιν ἔχοντες, ἅμα μὲν ἀδελφὴν ἐκ τ' αὐτοῦ πατρός*»] καὶ ἄλλα, ποὺ μοῦ θύμισαν τὸν «Ψευδοαπολλόδωρον», ἐπανέρχεται ἐδῶ ὁ στρεβλωτὴς τοῦ κειμένου καὶ ἐμφανιζόμενος ὡς Κριτίας ἐπιχειρεῖ ἐκ νέου νὰ μᾶς ἐπιδεινώσῃ τὴν εἰκόνα τὴν ἀρχικὴ λέγοντας (*«Κριτίας»* 111B): «*Πολλῶν οὖν γεγονότων καὶ μεγάλων κατακλυσμῶν ἐν τοῖς ἑνακισχιλίοις ἔτεσι, τοσαῦτα γὰρ πρὸς τὸ νῦν ἀπ' ἐκείνου τοῦ χρόνου γέγονεν ἔτη...*»

Ἑρμηνεύω: «Πολλῶν λοιπὸν συμβάντων καὶ μεγάλων κατακλυσμῶν κατὰ τὴν διάρκεια τῶν ἑννέα χιλιάδων ἐτῶν, διότι τόσα πολλὰ ἀπὸ σήμερα ἐκ τοῦ χρόνου ἐκείνου πέρασαν ἔτη...». Ἐδῶ ὁ στρεβλωτὴς, ἐπειδὴ στὸ μὲν πρῶτο κείμενο, τὸ ὁποῖο ὡς ἤδη δημοσιευμένο δὲν ἦταν δυνατόν νὰ ἀλλοιώσῃ, ἐτονίζετο ὅτι θὰ ἀφηγηθῇ ὁ Αἰγύπτιος τὰ πεπραγμένα σὲ περιόδους ἑννέα χιλιάδων ἐτῶν («*περὶ δὲ τῶν ἑνακισχιλίων γεγονότων*» κ.λπ.), ἀναγκάζεται νὰ διασκεδάσῃ κάπως τὴν ἐπιχειρηθεῖσα ἐξαπάτησι λέγοντας ὅτι «πολλοὶ καὶ μεγάλοι κατακλυσμοὶ ἔγιναν ἀπὸ ἐκείνῃ τὴν ἐποχὴ μέχρι σήμερα». Τὸ θέμα μας ὅμως δὲν εἶναι οἱ προηγούμενοι (;) κατακλυσμοί, ἀλλὰ ὁ κατακλυσμός, ἡ «*μεγίστη φθορὰ ἐξ ὑδάτων*», ἡ ὁποία καὶ συμπίπτει μὲ τὴν «*δύναμιν ὕβρει πορευομένην*» κ.λπ. Ἐπ' αὐτῆς τῆς «*μεγίστης φθορᾶς*» ὁ ἐμφανιζόμενος ὡς Κριτίας «*ποιεῖ τὴν νῆσσαν*» καὶ μᾶς ὁμιλεῖ γιὰ κατακλυσμοὺς πολλοὺς, τοὺς ὁποίους βεβαίως δὲν κατανόμασε, προσθέτοντας τὸ πονηρὸ «*ἐν τοῖς ἑνακισχιλίοις ἔτεσι*», μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ ἐκληφθῇ, ὅπως καὶ ἔγινε, ὅτι στὴν «*διάρκειαν*» τῶν «*ἑνακισχιλίων ἐτῶν*» ἀνήκει καὶ ἡ πρὶν τὰ 8000 ἔτη περίοδος.

Τὸ τραγικὸ ὅμως γιὰ τοὺς Αἰγυπτίους καὶ τοὺς ἄλλους λαοὺς ποὺ ἐκπολιτίσθηκαν (*Τίμ.* 23 C, d) θὰ ἦταν, ἐὰν ἡ μεγίστη φθορὰ ἐγίνετο τὸ 8000+1--999, ὅποτε ποιά πόλι τῶν Ἀθηνῶν θὰ ἔδιδε σ' ὅλους αὐτοὺς τοὺς νόμους, γιὰ νὰ ἐκπολιτισθοῦν... Αὐτὰ τὰ παράλογα ὄχι μόνον ἐπιτρέπουν τὸ συμπέρασμα ὅτι στρεβλώθηκαν μέρη τοῦ διαλόγου, ἀλλὰ καὶ ὅτι εἶναι ἀπίθανη ἡ γνησιότητα ἀκόμη αὐτοῦ. Καιρὸς εἶναι νὰ σταματήσουν οἱ ἀνεύθυνες μεταφράσεις καὶ οἱ στηριζέες «ἐπιστημονικῶν» ἀποδείξεων ἐπ' αὐτῆς τῆς παραχαράξεως.

ΜΕΤΕΩΡΙΣΜΟΙ

Μόνο στην πρωτεύουσα της «Ἑλλάδος»

“Ἄς δώσω προσωρινὰ τὸν λόγο σήμερα σ’ ἓνα ἄλλον (βλ. «Καθημερινή», 30 Μαΐου, σ. 6):

«... Ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ἔχει πολλὰς παραδόσεις. Παραδόσεις ἰσχνὲς ὅμως, λόγω τῆς τουρκοκρατίας, καὶ ἄλλων παραγόντων, πού τὸν ὀδήγησαν στὴν κατὰπτωσι. Ἡ πιὸ σημαντικὴ ρίζα του, αὐτὴ στὴν ὁποία ἔπρεπε νὰ τείνει ὅπως τείνει ὅλος σχεδὸν ὁ κόσμος πού πρωτοστατεῖ σήμερα στὴν Ἀμερικὴ, τὴν Εὐρώπη, ἀκόμα καὶ στὴν Ἀσία, εἶναι ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ. Ἄν ὑπάρχει σήμερα ἓνας κοινὸς πολιτισμὸς σὲ ὅλον τὸν πλανήτη, ὁφείλεται στὴν ὀρθολογιστικὴ σκέψη ἀλλὰ καὶ στὴν τεράστια διαισθητικὴ φαντασία — γιατί χωρὶς διαίσθησις δημιουργία δὲν ὑπάρχει — πού εἶχαν οἱ ἀρχαῖοι Ἑλληνες. Ἐνῶ ὅμως οἱ ξένοι δέχονται καὶ πιστεύουν ὅτι κοιτῖς τοῦ πολιτισμοῦ ὑπῆρξε ἡ Ἑλλάδα, οἱ Ἑλληνες ἔχουν ἀποκοπεῖ ἀπ’ αὐτὴ τὴ μεγάλη παράδοσι. Ἀπόδειξις ἡ κατάργησι τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν ἀπὸ τὴ μέση Ἑκπαίδευσις. Αὐτὸ εἶναι ἓνα δράμα, ἓνα αἶσχος. »Εἶναι ντροπὴ! Τὰ ἀρχαῖα ἑλληνικὰ ἔπρεπε νὰ διδάσκονται σὰ ζωντανὴ γλῶσσα. Καὶ δὲν ἐννοῶ μόνο τὴ γλῶσσα. Ἐννοῶ καὶ τὴ φιλοσοφία. Ἐν-

νοῶ αὐτὸν τὸν μεγάλο κόσμον, αὐτὸ τὸ τεράστιον ἐπίτευγμα πού εἶχαν πετύχει παρ’ ὅλες τὶς διενέξεις πού εἶχαν μεταξὺ τους οἱ ἀρχαῖοι Ἑλληνες. Ἀπὸ τὴ μιὰ μεριὰ ἦταν ἡ διερεύνησις ἡ ἠθικὴ. Ὁ Σωκράτης μὲ τὸν Πλάτωνα. Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριὰ ἦταν οἱ σοφιστές, πού εἶχαν μεγάλη ἀξία, γιατί ἀμφισβητοῦσαν τὰ πάντα. Ἔτσι, ὑπῆρχε μιὰ ἀναμόχλευσις τῶν ἰδεῶν, τῶν ἰδανικῶν καὶ τῶν θεσμῶν. Μιὰ σχετικοποίησις. Κι’ αὐτὸς ὁ πνευματικὸς ἀναβρασμὸς εἶναι πού ἔδωσε τὶς μεγάλες βάσεις ἐνὸς διεθνοῦς, πανανθρώπινου πολιτισμοῦ...».

Ὁ ὁμιλήσας εἶναι ὁ ζῶν στὴν Γαλλία πρωτοπόρος τῆς παγκόσμιας Μουσικῆς I. Ξενάκης, φυσικομαθηματικὸς ὡς πρὸς τὶς «σπουδές». Εἰσήγαγα τὶς ἀπόψεις ἐνὸς «ἄλλου» στὴν στήλη αὐτὴ — πρᾶγμα πού, ὅπως ξέρετε, πρᾶττω σπανιώτατα — κυρίως γιὰ τὶς διαπιστώσεις του, ἀπὸ τὴ σκοπιὰ του ὡς σύγχρονης «παγκόσμιας προσωπικότητας», ὅτι ἡ ἑλληνικὴ ἀντίληψις γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὸν κόσμον «ἔδωσε τὶς μεγάλες βάσεις ἐνὸς διεθνοῦς πανανθρώπινου πολιτισμοῦ». Αὐτὸ βλέπει ὁ I. Ξενάκης, καθὼς κινεῖται ἀκριβῶς (καὶ ἴσως ὅσο λίγοι σήμερα στὸν κόσμον) μέσα στὰ ρεύματα τῶν ἰδεῶν καὶ τάσεων πού

διαμορφώνουν τον Κόσμο του Αὔριο.

Στόν δυστυχή τόπο πού ζοῦμε ὑπάρχουν κράτος, κόμματα, Παιδεία, Ἐπιστήμη, διανοούμενοι, Τέχνη, λαός, πού οὔτε ὑποψιάζονται κἀν τί γίνεται στόν κόσμο σήμερα. Καί ὑπάρχουν ἐφημερίδες μεγίστης κυκλοφορίας τῆς ἐλληνικῆς πρωτεύουσας, πού βρίσκουν «ἐνδιαφέρουσα» (τόσο «ἐνδιαφέρουσα», ὥστε νά παραχωροῦν ὁλόκληρη σελίδα γιά τή δημοσίευσή της) τήν προπαγάνδα ἐνός ἀτόμου, σύμφωνα μέ τήν ὁποία πρέπει «νὰ καοῦν ὅλα» τὰ ἐλληνικά σχολικά ἐγχειρίδια πού μιλοῦν γιά τήν ἐλληνική συμβολή στόν παγκόσμιο πολιτισμό («Ἐλευθεροτυπία», 5 Μαΐου 1989). Βέβαια ἡ «ἰδεολογική αὐτοπαρουσίαση» τοῦ δημοσιεύματος, καθ' ἣν τὸ ἀλφάβητο ἀνεκάλυψαν οἱ «ἀρχαῖοι Ἰσραηλίτες», πού διέθεταν ποιὸς ξέρεῖ πόσα «σημεῖα ἀνωτερότητας», καί ἡ ἐπίθεσή του κατὰ τοῦ «ἐλληνικοῦ μεγαλείου(;)» καί τῶν «ἀνισορρόπων ἐντύπων τῆς ὑποστάθμης τοῦ ΔΑΥΛΟΥ» σ' ἐμένα

δὲν ἀφήνει περιθώρια σχολιασμοῦ.

Ὅμως ἔχει τεράστια κατ' ἐμὲ σημασία μία διαπίστωση:

... Σ' ὁποιοδήποτε μέρος τοῦ κόσμου ἡ ἀναφορὰ στὴν ἐλληνική συμβολή στόν παγκόσμιο πολιτισμό ὄχι μόνο δὲν θὰ προκαλοῦσε καμμία ἀντίδραση, ἀλλὰ ἀντίθετα θὰ κινδύνευε νὰ θεωρηθῇ ἴσως μέχρι κοινοτοπίας αὐτονόητη.

— Στὴν πρωτεύουσα τῆς «Ἑλλάδος», ἂν ἀναφερθῇ κάποιος σ' αὐτήν, σύμφωνα μέ ὠρισμένες ἐλληνικὲς ἐφημερίδες εἶναι «ἀνισόρροπος καὶ ὑποστάθμης».

Ἐρωτῶ: Τί συμβαίνει στὴν πρωτεύουσα τῆς «Ἑλλάδος»;

Ὅποιος δώσῃ τὴν πιὸ ἀντικειμενικὴ γραπτὴ πληροφόρηση σχετικῶς, ἀμειφθήσεται μέ τὴν παραχώρηση τῆς στήλης αὐτῆς γιά τὴν δημοσίευση τῆς ἐπιστολῆς του ἐπωνύμως, ψευδωνύμως ἢ ἀνωνύμως, κατὰ τὴν ἐπιθυμία του.

Μετέωρος

Δρ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ Θ. ΠΑΠΠΑΣ

‘Ο θεμελιακός νόμος τοῦ ‘Αμπέρ καὶ ἡ ψυχρὴ πυρηνικὴ σύντηξι

Ἐπίτευξη ψυχρῆς πυρηνικῆς συντήξεως καὶ παραγωγή πλεονάσματος ἐνέργειας ἀναγγέλλθηκαν στὶς 23 Μαρτίου 1989 σὲ συνέντευξι τύπου ἀπὸ τοὺς Στάνλεϋ Πόνς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Γιούτας καὶ Μάρτιν Φλάϊσμαν τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Σάουθαμπτον. Ἐκτοτε ἑκατοντάδες ἐργαστηρίων μῆχαν στὸν ἀγῶνα δρόμου τῆς ψυχρῆς συντήξεως, ποὺ συγκίνησαν τὸν κόσμον μὲ τὴν ἐλπίδα μιᾶς νέας ἐποχῆς μὲ φτηνὴ καὶ χωρὶς μόλυνσι ἐνέργεια. Ἐν τούτοις τ’ ἀποτελέσματα γρήγορα ἐφάνηκαν ἀντιφατικά. Εἴτε μόνον πλεόνασμα θερμότητος εἴτε μόνον πλεόνασμα ραδιενέργειας, ἀλλὰ ποτὲ ἡ σωστὴ ἀναλογία θερμότητος καὶ ραδιενέργειας, σύμφωνα μὲ τὰ σήμερα πιστευόμενα «μοντέλα» τῆς Φυσικῆς, παρατηρήθησαν στὰ διάφορα πειράματα σὲ ἑκτασι, ποὺ οἱ ἐπιστήμονες ἔφθασαν νὰ ἀμφιβάλλουν σοβαρὰ γιὰ τὰ ἀποτελέσματα τῶν Πόνς καὶ Φλάϊσμαν.

Στὸ περιοδικὸ “*Raum & Zeit*” («Χῶρος καὶ Χρόνος»), τεῦχος 36, σελ. 76, τοῦ Ὀκτωβρίου/Νοεμβρίου 1988, καθὼς ἐπίσης καὶ στὸ Συνέδριο “*Tesla*” στὸ Κολοράντο-Σπρίνγκς τοῦ 1988 ἀνεκοινώθη ὅτι ἐλκτικές δυνάμεις καὶ ἀπολαυὴ πλεονάσματος ἐνέργειας σὲ σχέση μὲ τὴν εἰσερχόμενη ἐνέργεια προβλέφθηκαν γιὰ ὠρισμένα κυκλώματα ρευμάτων, ὅταν ὁ θεμελιακὸς νόμος τοῦ Ampère [παραπομπή (2)]:

$$F_{12} = -r_{12} (I_1 I_2 / r_{12}^3) [2ds_1 \cdot ds_2 - (3/r_{12}^2) (ds_1 \cdot r_{12}) (ds_2 \cdot r_{12})] (1)$$

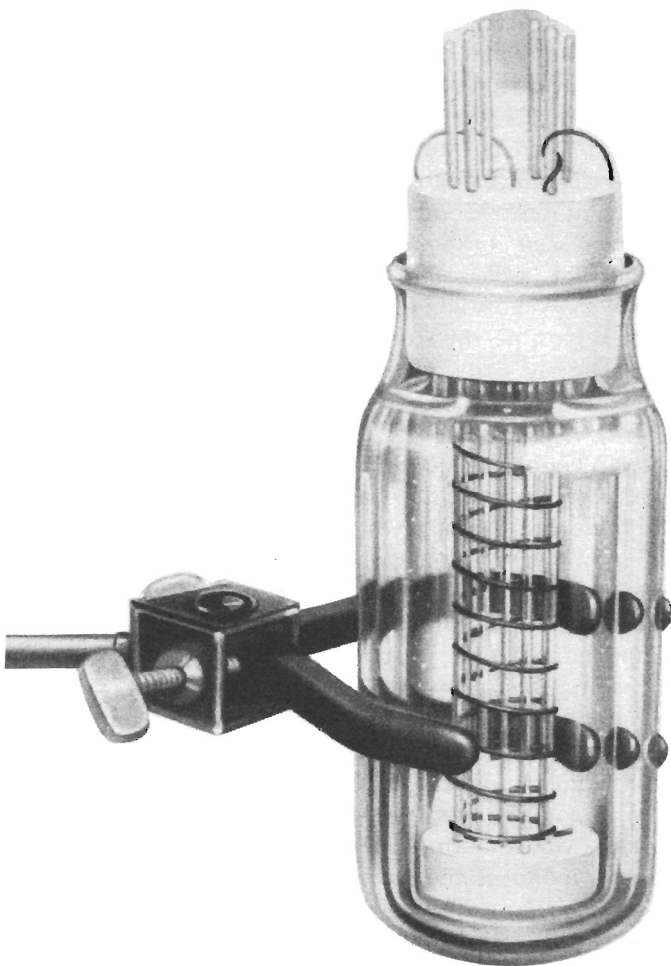
ἐλήφθη ὑπ’ ὄψιν. Αὐτὸς ὁ νόμος ἔχει εὑρεθῇ ἀλάνθαστος μέχρι στιγμῆς γιὰ ὅλες τὶς περιπτώσεις τῆς ἠλεκτροδυναμικῆς. Ὑπῆρξε τεχνηέντως ἡ κατὰ τὸ ἥμισυ ὀρθὴ παραδοχὴ ὅτι τάχα αὐτὸς ὁ νόμος εἶναι πάντα ἰσοδύναμος μὲ τὸν νόμον τῶν Biot-Savart. Καὶ προβλήθηκε τὸ ἰδιόρρυθμο ἐπιχείρημα ὅτι γι’ αὐτὸν τὸν λόγο εἶναι ἓνας περιττὸς νόμος τῆς Φυσικῆς, ἐπιχείρημα ποὺ προκάλεσε τὴν πλήρη ἀπόσυρσι τοῦ νόμου αὐτοῦ ἀπὸ τὴ βιβλιογραφία τῆς Φυσικῆς στὶς ἀρχές τοῦ 20οῦ αἰῶνα. Ἐν τούτοις ἡ πραγματικὴ αἰτία γιὰ τὴν ἀπόσυρσι θὰ πρέπει νὰ ἦτο ἡ ἀκόλουθη: Ὁ θεμελιακὸς νόμος, ἂν καὶ ὑπονοεῖται στὴν παραπομπή (3) ἰσοδύναμος πρὸς τὸν σχετιστικὸν νόμον Biot-Savart, ταυτόχρονα ἐφαίνετο μαθηματικῶς ἀσυμβίβαστος μὲ τὸ ἀναλλοίωτο τοῦ Lorentz, τὸ ὁποῖο ἦταν ἀναγκαία προϋπόθεσι γιὰ νὰ ἐνσωματωθῇ μὲ τὴ θεωρίαν τῆς σχετικότητος. Αὐτὲς οἱ προφανῶς ἀντιφατικὲς «παραδεδεγμένες ἀπόψεις» γιὰ τὸν θεμελιακὸν νόμον ὑπέπεσαν στὴν προσοχὴ τοῦ γράφοντος τὸ παρόν, ποὺ ἀνάλωσε ἓνα μεγάλο μέρος τῆς ζωῆς του στὴν ἀνάλυσι κατ’ ἀμφοτέρους τοὺς τρόπους, πειραματικὰ καὶ μαθηματικὰ, αὐτοῦ τοῦ νόμου.

Στὴν παραπομπή (4) ἡ κατάστασι ἀποσαφηνίζεται ἀπὸ τὸ γεγονός, ὅτι ὁ θεμελιακὸς νόμος εὑρέθη, ὅτι δὲν εἶναι πάντα ἰσοδύναμος μὲ τὸν νόμον Biot-Savart. Ἀξιοσημείωτο εἶναι ὅτι οἱ περιπτώσεις τῆς μὴ ἰσοδυναμίας ἀναφέρονται σὲ δυνάμεις μεταξὺ τμημάτων ἐνὸς κυκλώματος μὲ διαφορετικὴ κινητικότητα φορτί-

ων, ὅπως ἐνὸς κυκλώματος μερικῶς ἀπὸ χαλκὸ ἢ ἕνα ἄλλο μέταλλο καὶ μερικῶς ἀπὸ ἕνα τόξο ἢ ἡλεκτρολύτη. Οἱ ἄγνωστες μέχρι σήμερα ἐλκτικές δυνάμεις σύντηξης καὶ τὸ πλεόνασμα ἐνέργειας προβλέφθηκαν στὴν παραπομπή (1) εὐθέως ἀπὸ τὸν τύπο:

$$F_{12} = -\Gamma_{12} (q_1 q_2 / \Gamma_{12}^2) [2v_1 v_2 / c^2 - (3/\Gamma_{12}^2) (v_1 \Gamma_{12}) (v_2 \Gamma_{12}) - 1] \quad (2)$$

καὶ προτάθηκαν ἀπὸ τὸν γράφοντα μετὰ τὴν ἀντικατάστασι τῶν στοιχείων ρεύματος I δὲ τὰ κινούμενα φορτία ἐπὶ τὴν ταχύτητα q στὸν τύπο 1, λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν ταυτοχρόνως τῶν δυνάμεων Coulomb. Ὁ τοῦ γράφοντος τύπος 2 μπορεῖ νὰ ἀντικαταστήσῃ τὸν νόμο τοῦ Lorentz, ὁ ὁποῖος εἶναι ἡ σύγχρονη μορφή τοῦ νόμου τῶν Biot-Savart. Ὁ τύπος 2, ἀντίθετα ἀπὸ τὸν νόμο τοῦ Lore-

Ἡ κούρσα τῆς ψυχρῆς συντήξεως τοῦ ἀτόμου: Σχέδιο τῆς συσκευῆς ποὺ χρησιμοποίησαν οἱ Πόνς καὶ Φλάισμαν. (Ἀπὸ τὸ ἐξώφυλλο τῆς ἐπιθεωρήσεως "Newsweek", ἔκδ. τῆς 8ης Μαΐου 1989).

ntz, οὐδέποτε παραβιάζει τὴν δρᾶσι καὶ τὴν ἀντίδρασι, τὴν διατήρησι τῆς ὀρμῆς καὶ τῇ διατήρησι τῆς στροφορμῆς. Ὁ νόμος τοῦ Lorentz γιὰ μεμονωμένα κινούμενα φορτία, κλασσικὰ ἢ μακροσκοπικὰ, καὶ χωρὶς νὰ ληφθοῦν κβαντικὲς συνθήκες, παραβιάζει γενικῶς τὴ διατήρησι τῆς ὀρμῆς καὶ στροφορμῆς, ὡς ἐπίσης παραβιάζει τὴν διατήρησι τῆς ἐνέργειας. Ἀντιθέτως ὁ τύπος 2 παραβιάζει μόνο τὴν ἀρχὴ τῆς διατήρησης τῆς ἐνέργειας, ὡς δείκνυται στὴν παραπομπή (1). Γι' αὐτὸ τὸ γεγονὸς ὡς ἐπίσης καὶ γιὰ τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ τύπος 2 εἶναι ἀλάνθαστος δι' ὅλα τὰ γνωστὰ κανονικὰ κυκλώματα, εἶναι ὁ ἄριστος τύπος γιὰ νὰ περιγράψῃ ἡλεκτρομαγνητικὲς δυνάμεις. Σαφέστατα, πλεόνασμα ἐνέργειας καὶ ἐλκτικὲς δυνάμεις σύντηξης, ποὺ δὲν προβλέπονται ἀπὸ τὸν νόμο τοῦ Lorentz μεταξὺ ὁμοίων φορτίων, προβλέπονται ἀπὸ τὸν τύπο 2:

$$F_{12} = 2q_1q_2v_1v_2/c^2r^2 - (q_1q_2/r^2) = -(q_1q_2/r^2)(1-2v_1v_2/c^2r^2) \quad (3),$$

ὅποτε ἡ κινητικότης τῶν φορτίων ἀποτόμως ἀλλάζει καὶ ἡ ταχύτης τῶν φορέων φθάνει σὲ ταχύτητες ὑψηλότερες τῶν 0,707 c σὲ κενό, λόγω τῆς ὑπαρξης τοῦ συντελεστοῦ 2 στὸν τύπο 3. Ἐν τούτοις, ἐὰν σὲ ἕναν ἡλεκτρολύτη οἱ ἀπωθητικὲς δυνάμεις Coulomb μερικῶς ἢ ὁλικῶς ἐξουδετερωθοῦν, τότε αὐτὸ τὸ ὄριο ταχύτητος σημαντικὰ μειώνεται μέχρι τὸ μηδὲν γιὰ πλήρη ἐξουδετέρωσι. Ἡ πυρηνικὴ σύντηξι μπορεῖ ν' ἀρχίσῃ, καὶ τὸ πλεόνασμα ἐνέργειας μπορεῖ νὰ ἀπελευθερωθῇ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασι ἐνὸς ρεύματος.

Ἡ πυρηνικὴ σύντηξι καὶ τὸ πλεόνασμα ἐνέργειας, ποὺ ἀναφέρθηκαν ἀπὸ τοὺς Πόνς καὶ Φλάισμαν, ἔχει μεγάλη ὁμοιότητα μὲ τὶς προβλέψεις τοῦ τύπου 2. Ξεδιαλύει καὶ ἐξηγεῖ τὸ φαινομενικὰ παράδοξο τοῦ παρατηρούμενου πλεονάσματος ἐνέργειας μὲ ἢ χωρὶς πυρηνικὴ σύντηξι καὶ ραδιενέργεια. Πράγματι ὁ τύπος 2 καθαρὰ προβλέπει ἕνα πλεόνασμα ἐνέργειας σὰν ἐλεύθερη ἐνέργεια, ὡς ἐπίσης ἕνα πλεόνασμα ἐνέργειας ποὺ προέρχεται ἀπὸ πυρηνικὴ σύντηξι. Σαφέστατα, ἐπιπλέον ἐλεύθερη ἐνέργεια μπορεῖ νὰ προκύψῃ μὲ ἢ χωρὶς ἐνεργειακὴ σύντηξι καὶ τὴν ἀντίστοιχη ραδιενέργεια σὲ οἰονδήποτε συνδυασμό, σὲ ἀλληλεπιδράσεις ρευμάτων μεταξὺ ὁμοίων φορτίων ποὺ ταξιθεύουν μὲ διάφορες κινητικότητες μεταξὺ ἐνὸς ἡλεκτρολύτη καὶ ποικίλων μετάλλων. Αὐτὸ ἀκριβῶς ἐξηγεῖ καὶ τὸ φαινομενικὸ παράδοξο ποὺ δημιουργήσε τὶς ἀμφιβολίες γιὰ τὴν ἐγκυρότητα τοῦ πειράματος τῶν Pons καὶ Fleischmann.

Ἡ ὁμοιότης τῶν προβλέψεων τοῦ τύπου 2, ὡς ἀνεκοινώθη στὴν παραπομπή (1), καὶ τῶν διαφόρων ἀναφορῶν ποὺ ἀφοροῦν στὸ φαινόμενο τῆς «ψυχρῆς πυρηνικῆς σύντηξης» εἶναι ἐντυπωσιακὴ, καὶ εἶναι ἄξια περαιτέρω προσοχῆς καὶ ἐρεῦνης. Ὁ ἀποσυρθεὶς θεμελιακὸς νόμος τῆς ἡλεκτροδυναμικῆς καὶ ὁ τύπος (2) ποὺ προέρχεται ἀπ' αὐτόν, φαίνονται νὰ ἐξηγοῦν αὐτὸ ποὺ στὴν σύγχρονη Φυσικὴ δὲν εἶναι κατανοητὸ καὶ ἐμφανίζεται παράδοξο, καὶ ἀφορᾷ σὲ μία ἀπὸ τὶς μεγαλύτερες ἀνακαλύψεις τοῦ τέλους τοῦ 20οῦ αἰῶνα: τῆς ψυχρῆς πυρηνικῆς σύντηξης καὶ τοῦ πλεονάσματος ἐλεύθερης ἐνέργειας.

Παραπομπές:

1. P. T. Pappas, *Raum und Zeit*, 36, 76, 1988.
- P. T. Pappas, *Proceedings, International Tesla Conference*, Colorado Springs, 1988.
2. P. T. Pappas, *Nuovo Cimento* 78B, 189, 1983.
3. J. G. Ternan, *J. Appl. Phys.* 57, 1743, 1985.

- J. G. Ternan, *Phys. Lett. A* 115, 5, 230, 1986.
 — D. C. Joly, *Phys. Lett. A* 107, 231, 1985.
 — C. Christodoylides, *Phys. Lett. A* 120, 129, 1987; *J. Phys. A: Math. Gen.* 20, 2037, 1987. *Am. J. Phys.* 56 (4), 357, April 1988.
 4. P. T. Pappas, "On the Non Equivalence of Ampère and Lorentz Force Laws: and Longitudinal Contact Forces" (in press).
 — P. T. Pappas, "On the Ampère Electrodynamics and Relativity" (in press).

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΑΡΑΓΚΟΥΝΗΣ*

Πορεία

Σὰν ταπεινὸς ἰκέτης
 μὲ ἀνοικτὴ καρδιὰ
 στὸ Ἀγνωστο προχώρα.

Κι' ἂν ποτὲ ἔρθουν ψίθυροι
 ποὺ σπᾶν' τὴ σιωπὴ,
 αὐτοὶ μόνον βαρύνουν,
 ὅταν Αὐτὸς θελήσει.

Τὰ χέρια Του, φροντίζοντας,
 σκορπίζουν τότε Φῶς!
 "Ἄς εἶσαι μοναχός.

Ἀνάπαυλα στὸ θέρος

Σὲ λίγο θὰ βραδυάσει!
 Οἱ χαράδρες στὰ σκοτεινὰ τὰ δάση
 σιγὰ-σιγὰ θ' ἀνοίξουν
 καὶ θὰ μιλήσουν
 μὲ τὶς ξανθὲς ὀξυές·
 καὶ τὰ κογχύλια θὰ ψιθυρίσουν
 τὸ τέλος τῶν κόπων.

Σὲ λίγο θὰ βραδυάσει!
 Κ' ἡ ἡσυχία, βέβαιη, θὰ ἀναβλύσει,
 καθὼς τῆς ὀξυᾶς τὰ φύλλα
 θὰ πέφτουν
 στὰ δροσερὰ ρυάκια.

* Ὁ κ. Γεώργιος Καραγκούνης εἶναι Ἀκαδημαϊκὸς καὶ Ὁμότιμος Καθηγητὴς τῆς Φυσικοχημείας στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Ζυρίχης. Ἔχει γράψει ποίηση στὰ γερμανικά. Τὰ δημοσιευόμενα ἐδῶ δύο ποιήματά του εἶναι μεταξύ τῶν λίγων ποὺ πρωτοδημοσιεύονται στὰ ἑλληνικά.

ΑΙΣΙΜΑ ΚΑΙ ΑΔΗΡΙΤΑ

Ἡ «ἰσότης» καὶ τὰ Πανεπιστήμια

Περίπου 400 καθηγηταὶ πανεπιστημίων υπέγραψαν ἀνακοίνωσι, μετὴν ὁποία καταγγέλλουν τὴν ἀπαράδεκτη κατάστασι πού ἐπικρατεῖ στὰ Ἀνώτατα Ἐκπαιδευτικά Ἰδρύματα καὶ καλοῦν τὴν πολιτικὴ ἡγεσίαν τῆς χώρας νὰ ἐπέμβῃ.

Ἐκεῖνο πού μεῖς ἰδιαίτερη προσοχὴ ἀπέφυγαν οἱ κύριοι καθηγηταὶ εἶναι, νὰ ἐπισημάνουν τίς ἰδικές των εὐθύνες γιὰ τὸ πανεπιστημιακὸ χάος. Θὰ ἦτο ἴσως ὑπερβολικὸ νὰ ὑπεστήριζε κανεῖς, ὅτι εὐθύνονται μόνον οἱ καθηγηταί. Θὰ ἦτο ὅμως ἀναληθές, ἐὰν ἔλεγε κανεῖς, ὅτι δὲν εὐθύνονται οἱ καθηγηταί.

Γιατὶ οἱ πανεπιστημιακοὶ ἀπευθύνονται στοὺς πολιτικούς; Μήπως οἱ πολιτικοὶ εὐθύνοντο, ὅταν οἱ φοιτηταὶ διέλυαν συνελεύσεις καθηγητῶν; Δὲν εἶδαμε φοιτητὴ νὰ ραπίζη πολιτικό. Εἶδαμε ὅμως φοιτητὴ νὰ ραπίζη καθηγητὴ πανεπιστημίου, καὶ οἱ κύριοι καθηγηταὶ νὰ μὴ τολμοῦν οὔτε νὰ τιμωρήσουν τὸν θρασυτάτο φοιτητὴ.

Οἱ ἴδιοι οἱ καθηγηταὶ ἐδέχθησαν τὴν ἰσοπέδωσί τους μετὰ τοὺς φοιτητὲς καὶ τώρα πληρώνουν τίς συνέπειες μιᾶς ἀνεπίτρεπτης ἐξισώσεως. Οἱ ἴδιοι οἱ καθηγηταὶ ὑπεβίβασαν τὸν τίτλο τους καὶ ἐδέχθησαν νὰ συνομιλοῦν ὡς ἴσοι πρὸς ἴσους μετὰ καθαρίστριες καὶ κλητῆρες. Φυσικὸ ἀποτέλεσμα αὐτῆς τῆς ἀπαρνήσεως τῆς ἐπιστημονικῆς ὑπερεχούσης θέσεως τοῦ καθηγητοῦ ἦταν νὰ ἀπολεσθῇ ὁ σεβασμὸς πρὸς τὸ ἀξίωμα τοῦ καθηγητοῦ πανεπιστημίου.

Πολλὰ παραδείγματα φοιτητικῆς ἀσυδοσίας μπορῶ νὰ ἀναφέρω. Ὅλα τους ἐπιβεβαιώνουν τὴν γνώμη μου γιὰ τὴν εὐθύνη τῶν καθηγητῶν, οἱ ὁποῖοι, ἀντὶ νὰ ἐπέμβουν ἀποφασιστικῶς καὶ νὰ ἀποκαταστήσουν τὴν πανεπιστημιακὴ τάξι, ἀποτείνονται στοὺς πολιτικούς.

Ἀξίζει τὸν κόπο νὰ θυμηθοῦν οἱ καθηγηταὶ πανεπιστημίων τὴν ἐποχὴ πού ἦσαν φοιτηταί, πῶς ἔβλεπαν τότε καὶ πῶς συμπεριφέροντο τότε στοὺς καθηγητὲς των. Ἀλλὰ νὰ θυμηθοῦν καὶ πῶς ἦσαν οἱ καθηγηταὶ των, οἱ ὁποῖοι δὲν ἀνελάμβαναν τίς ἔδρες μετὰ τὴν εὐκολία, μετὰ τὴν ὁποία ἀναρριχῶνται σήμερα σ' αὐτὲς οἱ παριστάνοντες τὸν καθηγητὴ.

Σήμερα οἱ φοιτηταὶ εἶναι δικαιούχοι κοινωνικῶς καὶ ἐπιστημονικῶς ἐπιζημιῶν προνομίων. Δὲν εἶναι πού δὲν ἐπιβαρύνονται μετὰ δαπάνες, ἐνῶ οἱ παλαιότεροι πλήρωναν βιβλία, εἰσιτήρια κ.τ.λ. μέχρι καὶ ἐξέταστρα. Δὲν εἶναι πού ἔχουν μεταφορὲς μαθημάτων, ἐνῶ οἱ παλαιότεροι δὲν εἶχαν οὔτε κατοχύρωσι τῶν μαθημάτων πού πέρασαν (ὁποῖος ἔχανε τὸ χρόνο, ξανάδινε ἐξετάσεις καὶ στὰ μαθήματα πού ἐπέτυχε). Δὲν εἶναι πού ἀπολαμβάνουν πλήθους ἐξωπανεπιστημιακῶν δικαιωμάτων, π.χ. στρατολογίας, σιτίσεως, ἐπιδομάτων, διακοπῶν κ.τ.λ., ἐνῶ οἱ παλαιότεροι μετὰ δυσκολία ἔπαιρναν ἀναβολή, ἐφ' ὅσον δὲν ἔχαναν χρόνο. Ἀλλὰ ἀπὸ πάνω ἐπιδεικνύουν ἀναξιοπρεπὴ διαγωγὴν, π.χ. ρυπαίνουν τὰ κτήρια, καταλαμβάνουν αἴθουσες καὶ

καταστρέφουν επιστημονικά ὄργανα κ.τ.λ.

Καὶ νὰ θέλῃ νὰ σπουδάσῃ κανεὶς, ὁ συρφετὸς τῶν καφενοβίων αἰωνίων φοιτητῶν δὲν τὸν ἀφήνει.

Ἡ θλιβερὴ κατάστασι πού ἐπικρατεῖ στὴν Ἀνωτάτῃ Παιδείᾳ ἐγίνε ἀντιληπτὴ καὶ ἀπὸ τοὺς καθηγητὲς ἀκόμη, τὴν ἐπισημαίνουν καὶ ζητοῦν ἀπὸ τοὺς πολιτικοὺς νὰ προτείνουν μέτρα, δίχως οἱ ἴδιοι οἱ καθηγηταὶ νὰ προτείνουν κάτι. Γιατί; Ποιοὶ γνωρίζουν ἢ ἔστω κατὰ τεκμήριον ποιοὶ πρέπει νὰ γνωρίζουν καλύτερα τὰ μέτρα, πού χρειάζεται ἡ Ἀνωτάτῃ Παιδείᾳ, ἀπὸ τοὺς καθηγητάς; **Γιατὶ λοιπὸν δὲν προτείνουν τι ἐπιβάλλεται νὰ γίνη;** Ἀπλούστατα, διότι φοβοῦνται τὴν ἀντίδρασι τῶν φοιτητῶν καὶ διπλωματικῶς καλοῦν τοὺς πολιτικοὺς νὰ «βγάλουν τὰ κάστανα ἀπὸ τὴ φωτιά».

Ἀποτέλεσμα τῆς ἐκκλήσεως: Οὐδεὶς πολιτικὸς ἀπάντησε στὴν ἀνακοίνωσι τῶν 400 καθηγητῶν πανεπιστημίου. Οὔτε σημασία τῆς ἔδωσαν. Προφανῶς οἱ πολιτικοὶ ὑπολογίζουν τοὺς καθηγητὲς, ὅσο καὶ οἱ φοιτηταί. Κρίμα.

Εἶναι ἀναμφισβήτητο γεγονὸς ὅτι μεταξὺ καθηγητῶν καὶ φοιτητῶν ἀντικειμενικῶς ὑπάρχει **ἀπόστασι** γνώσεων, κοινωνικῆς προσφορᾶς, ἐργασίας, πείρας κ.τ.λ. Αὕτῃ ἡ ἀπόστασι εἶναι ἀδύνατον νὰ καλυφθῇ μὲ νομοθετικὸ διάταγμα. Οὐσιαστικῶς ὁ καθηγητὴς δὲν εἶναι ἴσος, ὅπως τὸν θέλουν, μὲ τὸν φοιτητὴ. **Ὁ καθηγητὴς ὑπερέχει.**

Ὅταν οἱ καθηγηταὶ ἀρνοῦνται τὴν ὑπεροχὴ τους, ἀρνοῦνται αὐτομάτως καὶ τὴν προσωπικότητά των ὡς καθηγητῶν πανεπιστημίου, μὲ ὅλα τὰ ἐπακόλουθα, ἀρκετὰ τῶν ὁποίων εἶδαμε, ὅπως π.χ. ἡ πτώσι ποιότητος τῶν ἀποφοιτούντων. Καὶ ἄλλα θὰ δοῦμε ἀργότερα.

Αἶσα

ΙΩΣΗΦ ΑΡΓΥΡΙΟΥ

Ὁ αὐτοκτόνος

Μόνος του ἔκοψε τὸ νῆμα τῆς ζωῆς του...
Τὴν ἄλλῃ μέρα στὸ νεκροταφεῖο
διάβασαν στὸ στήθος του αὐτὸ τὸ «τατουάζ»:
«Δὲν ἐλπίζω τίποτα, μήτε σὲ Θεὸ πιστεύω.
Εἶμαι ἓνα μηδέν, ἓνα σκουπίδι πεταμένο.
Μόνος μου λοιπὸν δίνω τέρμα στὴ ζωὴ μου».

Ἀπ' τὸ νεκροτομεῖο
κατευθεῖαν στάλθηκε στὸ νεκροταφεῖο.
Τὸ στόμα τῆς Γῆς,
στὸ σχῆμα τοῦ μηδέν,
σὲ χρόνον μηδέν
τὸν κατάπιε μὲ μιᾶς.
Κανεὶς δὲν ἔμαθε τὸ ὄνομά του.
Μήτε σάλεψε πένθιμα τὸ διπλανὸ κυπαρίσσι.
Μιὰ φίλῃ του μονάχα, τριάντα χρονῶν
(κι' ἔσερνε αὐτὸς ξοπίσω του χρόνους ἐβδομήντα...),
τὸν ἔκλαψε γιὰ λίγο. Μᾶλλον ψεύτικα...

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ Κ. ΓΑΤΣΙΑΣ

Λογική έρευνα στις πανάρχαιες πρωθελληνικές λέξεις *Ναί, Όχι*

Υπάρχει στην νεοελληνική γλώσσα ή λέξη *άνευ*. Είναι κληρονομημένη πρόθεση από την κλασσική Έλληνική. Σημερινά συνώνυμα: *χωρίς, δίχως*. Στά νεο-γεμανικά ή λέξη «άνευ» είναι *ohne*. Παρατηρώ ότι με 4 γράμματα και στις δυο γλώσσες γράφεται ή ίδια λέξη: *ά-ν-ε-υ* και *ο-η-π-ε*. Υποστηρίζω, ότι πρόκειται έτυμολογικά για την ίδια ακριβώς *πρωθελληνική* λέξη σε δυο παρεμφερείς παραλλαγές της.

Το έλληνικό *άνευ* και το γεμανικό *ohne* —κατ' έμέ— έχουν κοινή έτυμολογική προέλευση. Και στο «άνευ» και στο «*ohne*» κατ' ουσίαν έχουμε σύνθεση, δηλαδή δυο λέξεις. Πιάνω το «άνευ». Έδω έχουμε το στερητικό «ά-», με σημασία «όχι» και τή ρίζα της έννοιας «νεύ-ω», μάλιστα: νεύω καταφατικά, συν-κατα-νεύω, αποδέχομαι. Και γιατί το στερητικό «ά-» (του ά-νευ) ταυτίζεται με το «όχι»;

Έδω μās βοηθεί το νεογεμανικό *ohne*. Όντως, συγκρίνοντάς τα, έχουμε:

ANEY

OHNE

Πλήρης κατά ζεύγη αντίστοιχία, δηλαδή: (A-)=(OH-) και (-NEY)=(-NE). Αναλυτικά: Πώς σχετίζεται το νεογεμανικό OH- με το A- που το βλέπουμε στην αντίστοιχία του πρώτου ζεύγους *ά-νευ/ohne*. Ρωτώ: —Αν γράψη ένας Γερμανός «oh», πώς το διαβάζει ένας Έλληνας; Υπάρχουν δυο τρόποι ανάγνωσης: Είτε OH=«οη»=«οϊ»: Έλληνική ανάγνωσης, όπου ή προφορά του «OH»=«οϊ», είτε OH=«οχ», λατινική ανάγνωσης. Όταν τα σύμβολα OH ό Έλληνας τὰ διαβάση «ο-η», δηλαδή «ο-ι» φωνητικά, παρατηρούμε ότι όντως σχηματικά ή ένωση τών «ο» και «ι» (α), φκιάχνει το γράμμα άλφα. Από την άποψη λοιπόν αυτή, το «OH» είναι: «οη», είναι «οι», είναι «α»! Όταν τα σύμβολα «OH» ένας Έλληνας θεωρήση ότι αντιπροσωπεύουν λατινικούς ήχους, τότε τὰ διαβάζει: «OX». Γνωρίζοντας την θεσσαλική προφορά του «ο» ως «ου» «Πουνηροῦν τουν Θητταλοῦν του τουν άλλουν Έλλάνουν» ήτοι: είναι περισσότερον πονηροῦν το Θεσσαλικόν στοιχείον από τους ύπολοίπους Έλληνες), το «OX», θὰ μπορούσε νὰ διαβαστή και ως «ούχ». Ούχ όμως και ούκ, αλλά και σκέττο «ού», στα Έλληνικά είναι ή άρνηση, το «όχ-ι» (άπό το «ούχ-ι»). Ούχ-ι και όχ-ι είναι και σήμερα στους Έλληνες ή διαί α λέξη. Και στις δυο έκδοχές βλέπουμε το oh- του νεογεμανικού *ohne* νὰ μās οδηγή στο A- του νεοελληνικού «άνευ».

Αλλά και το δεύτερο μέρος τών λέξεων «ά-νευ» και «OH-NE», ταυτίζεται. Πώς ταυτίζεται το -νευ του άνευ με το -ne του *ohne*; Αναλύω: Το «υ» διαβάζεται άπ' τους νεοέλληνες σήμερα «ι». Όποτε: νευ=νει. Ακολουθως: Το «ΕΙ» έναλλάσσεται άνετα άπ' τους νεοέλληνες με το «Η». Παράδειγμα, το γ' πρόσωπο του ρήματος στον ένικό (όριστική-ύποτακτική: π.χ. «τρέχει»-«τρέχη» κ.ά.). Έτσι,

νευ=νει=νη. Ἡ «H» τὸ Ἑλληνικὸ οἱ λατινο-εὐρωπαῖοι τὸ μεταγρά-
φουν μὲ τὸ «ē»: Ε μακρόν. Ὅποτε: *νευ=νει=νη=νε*. Καὶ μιὰ ἄλλη διασταύρωση:
Τὸ Ε μακρόν (ē) τῶν λατίνων ἀντιστοιχεῖ στοὺς Ἑλληνες μὲ τὸ «AI» (ὅπου ΑΙ,
μακρόν «ē»). Ὅποτε: *νευ=νει=νη=νε=ναι*. Ἔτσι φτάνουμε στὴν συγγενῇ ἔννοια
γιὰ τὸ «νεύ-ω» (συγκατανεύω) στὰ Ἑλληνικά, ποὺ εἶναι τὸ νεοελληνικὸ βεβαιω-
τικὸ ἐπίρρημα «ναί». Ὅποτε ἡ λ. *ἄνευ* κατ' οὐσίαν ἀποτελεῖται ἀπὸ μιὰ ἄρνηση
(ἄ-) καὶ μιὰ κατάφαση (-νευ).

Θ' ἀφήσουμε γι' ἀργότερα τὴν δομικὴ ἀνάλυση τῆς νεογερμανικῆς ταυτό-
σημης λέξης *oh-ne*, γιὰ νὰ ποῦμε πρῶτα κάτι ἄλλο. Ὡς πᾶμε πρὸς στιγμὴν στὰ
λατινικά. Στοὺς λατίνους τὸ ἑλληνικὸ «ἄνευ», εἶναι “*sine*”. Τὸ *sine* τὸ συναντᾶμε
σὲ πλῆθος λατινικῶν φράσεων. Θυμίζω μερικές: *Homo sine fides*: ἄνθρωπος ἄ-
νευ πίστεως. Καὶ *sine custode*: ἄνευ φύλακος. Κι ἀκόμα μία: *vitiis nemo sine nas-
citur*: κανένας δὲν γεννιέται ἄνευ ἐλαττωμάτων· φτάνει τόσα. Ὡς βάλουμε τώρα
καὶ τὰ 3 στὴ σειρὰ

Ἑλληνικόν : ANEY

Γερμανικόν : OHNE

Λατινικόν : SINE

Καὶ οἱ Λατῖνοι ἀπώλεσαν τὸ «υ», ὅπως καὶ οἱ Γερμανοὶ. Γερμανοὶ καὶ Λατῖ-
νοι ταυτίζονται στὴν ἀπόδοση τοῦ β' μέρους τῶν λέξεων *oh-ne* καὶ *si-ne*. Ἀλλὰ
τί εἶναι αὐτὸ τὸ «υ», ποὺ στὰ Ἑλληνικά «πλεονάζει»; Τὸ «υ» στὸ Ἑλληνικὸ «ἄ-
νε(υ)» δὲν εἶναι «υ φωνηεντικό», τοὔτέστιν «ι» ἢ «ου». Εἶναι «υ συμφωνικό», ἀπο-
διδόμενο στὴν προφορὰ μάλιστα ὡς «φ». (Σημειώνουμε ἀπλῶς ἐν προκειμένῳ, ὅτι
θὰ μπορούσε νὰ ἔχη καὶ ἐτέρα συμφωνικὴ προφορὰ, ὡς «β».) Αὐτὸ τὸ περίεργο
«υ» στὴν συμφωνικὴ τοῦ ἀπόδοσης πῶς τὸ γραφάν ἀρχῇθεν οἱ Ἑλληνες; Ξέρουμε
ὅτι γραφόταν μὲ τὸ “F” (δίγαμμα). Ὅποτε: *ἄνευ/ἄνεφ/ἄνεF*. Ἀλλὰ γιατί δὲν χά-
θηκε κι ἐδῶ τὸ “F”, ὅπως χάθηκε ἀπὸ παντοῦ σχεδὸν στὰ Ἑλληνικά; Μιὰ ἁπο-
ψη εἶναι, ὅτι χάθηκε μετὰ τὴν ἀσσομένην, μετατρέπόμενο σὲ «υ», σχη-
ματίζοντας τὴ δίφθογγο «ευ-» ὡς ὀργανικὸ τμήμα καὶ ῥιζικὸ τοῦ «νεύ-ω». Ἀπὸ
αὐτὸ τὸ «νευ-» παράγονται: *νεῦ-μα*, *γ-νέψιμο* (γ-νεύ-σιμο), *νεῦ-ρ-ον*, ἀλλὰ καὶ
νόη-σ-ις, *νόη-μα*, *νοῦς*. (Σύγκρινε, ὅτι νεο-γερμανιστὶ *neu-* ἔχει προφορὰ «νοϊ-»/
«νόη-» καὶ πρβλ. τοῦτο τὸ *neu-* ποῦχει προφορὰ «νοη-» στὸ «νεῦ-» ποὺ κρύβεται
μέσ' τὸ «νόη-μα».) κ.ἄ. σχετικὰ. Ἀλλὰ καὶ τὴν ῥίζα «νευ-» ἄς τὴν ἀφήσουμε
πρὸς τὸ παρὸν καὶ ἄς ἐπικεντρωθοῦμε περισσότερο στὰ: ἄ-νευ, *oh-ne*, *si-ne*.

Εἶναι κατ' ἀρχὴν «τυχαῖο» ποὺ τὸ “*si*” τοῦ “*si-ne*” σήμερα στὰ Ἰταλικά κ.ἄ.
λατινογενεῖς γλῶσσες σημαίνει «ναί»; Μιλᾷω γιὰ τὰ Ἰταλικά, Ἰσπανικά κτλ.
Δὲν ἀγνοῶ ὅτι στὰ Λατινικά τὸ “*si*” αὐτὸ ἦταν σύνδεσμος μὲ σημασίαν κυρίως
«εἰ, ἐάν, ἂν» κι ἐγώ, *si hoc negem, mentier* ἦτοι: ἐάν ἢ ρηνοῦμην τοῦτο, θὰ
ἐψευσθόμην· τὴν ἐξήγησι δέ, *si vis, dabo tibi* ἦτοι: ἐάν θέλῃς, θὰ σοῦ
δώσω: Πρῶτα ὅμως νὰ ἐπισημάνω τὸ γεγονὸς ὅτι τὸ “*si*” αὐτὸ εἶχε παράλληλα
χρονικὴ καὶ αἰτιολογικὴ σημασίαν (δηλαδή: ὅτε, ὅποτε καὶ εἴ ποτε, ἐάν ποτε, ἐ-
πεὶ, ἐπειδή). Καὶ εὐκτικὴ σημασίαν διακρίνουμε σ' αὐτὸ τὸ “*si*”, δηλαδή: εἰ γάρ,
εἴθε π.χ. *Quod si*: εἴθε νά... Ἄλλες φορὲς ἔμπαινε ἀντὶ γιὰ τὸ *nun* (= εἰ, ἐάν, μή-
πως παράδειγμα: εἶπα στὸν κ. Τάδε ὅτι μὲ μεγάλη μου χαρὰ μόλις εὐκαιρήσω, *vi-
sam ad eum SI forte est domi* ἦτοι: θὰ τὸν ἐπισκεφθῶ ἐὰν βρίσκεται στὸ σπίτι
του...).

Πάμε παρακάτω. Ν' ἀφήσωμε τώρα τὸ "si", νὰ πιάσουμε τὸ "ne" τοῦ "sine". Εἴπαμε πρὶν ὅτι τὸ "si" στὰ Ἱταλικά εἶναι τὸ «ναί». Ἀντιθέτως τώρα τὸ "ne" τοῦ si-ne στὰ λατινικά εἶναι ἄρνητικὸ μόριο μὲ σημασίες «οὐ», «μή», «ἴνα μή», π.χ. *ne hoc feras*: μὴν τὸ κάνης αὐτό! Κι ἔτσι, κι ἄλλιως, κι ἄλλιότιχα. Τὸ «νε» ἀκόμα μπορεῖ νὰ χρησιμοποιεῖται «πλεονασματικῶς» π.χ. *uterne* (ἀντὶ τοῦ *uter*: «πότερος»). Στὶς διαζευκτικὲς ἐρωτήσεις ἐπίσης πάλι ἐμφανίζεται αὐτὸ τὸ «νε», *rectene meminim*: ἐὰν ὀρθῶς ἐνθυμοῦμαι: π.χ. *repum verborumne?* (= τῶν ἔργων ἢ τῶν λόγων;), *clamne pelamne?* (= κρύφα ἢ φανερώς;), *pauca ane multa?* (= λίγα ἢ πολλὰ;). Τέλος τὸ «ne» μπορεῖ νὰ εἶναι καὶ προστακτικὴ τοῦ neo (= νή-θω, κλώθω, ὑφαίνω, πλέκω: *neo, nevi, netum, nere*).

Διαπιστώνουμε μ' ἄλλα λόγια ὅτι καὶ στὸ λατινικὸ si-ne ἔχουμε νὰ κάνουμε μ' ἓνα συνδυασμὸ ἄρνησης καὶ κατάφασης. Μόνο πὺ πρῶτα εἶναι ἡ κατάφαση, τὸ «ναί» (=si) καὶ ἔπεται ἡ ἄρνηση, τὸ «ὄχι» (=ne). Ἀντίθετα δηλαδὴ στὸ Ἑλληνικὸ «ἄνευ», πὺ προηγεῖται ἡ ἄρνηση «ἄ-» καὶ ἔπεται ἡ κατάφαση, ἡ συγκατά-νευ-ση «-νευ». Ὡστόσο τὸ λατινικὸ μόριο τῆς ἄρνησης «-ne» (μὲ μακρὸν «ē»), ἔχει ὁμολόγὸ τοῦ τὸ Ἑλληνικὸ «νη-». (Τὸ νη- στὰ Ἑλληνικά εἶναι ἄρνητικὸ μόριο. Δὲς γιὰ παράδειγμα, Ὁμηρικὸ Λεξικὸ Π. Λορεντζάτου σελ. 264 κι ὅπου ἄλλοι θές, π.χ. λέξη «νήγρετος». Ἀνάλυσή της: νη-ἐγείρω: τὸ νη- πρόθεμα ἄρνητικόν. Σημασία: ἐκεῖνος ἀπ' τὸν ὁποῖο δὲν ἐγείρεται κάποιος, ὅθεν: βαθύς. Ἰλιάδα ν 74 & 80).

Παρμένο ἀπ' τὸ πρωθελληνικὸ «νη-» εἶναι καὶ τὸ συναφὲς σλαβικὸ «HE». (Τὸ «H» στὰ σκλάβικα διαβάζεται «ν». Ὅποτε τὸ «HE» τοὺς εἶναι «νε» ὡς πρὸς τὴν προφορά. Πιὸ σωστὰ δέ, λέγεται «νιέ» στὰ ρώσικα καὶ «νέ» στὰ βουλγάρικα. Οἱ ρώσοι μαλακώνουν τὸ «ε», ἀκούγεται «ιέ» καὶ γι' αὐτὸ ἐδῶ λέω «νιέ». Παράβαλλε ἀκόμα τὸ πασίγνωστο ρούσσικο *HET/NET*, προφορά «νιέτ!»: ὄχι, δέν).

Ἐδῶ ἐπίσης συνάψετε τὸ ἐγγλέζικο «no», προφορά «νόου»· θὰ πῇ «ὄχι». Κατάγεται κι αὐτὸ ἀπ' τὸ δικὸ μας ὁμηρικὸ «καὶ βάλε» νη-. Ἀκόμη τὸ γερμανικὸ *nein*, προφορά «νάϊν»· θὰ πῇ ὄχι καὶ *nicht*, προφορά «νήχτ» (τὸ «δέν», πὺ στὰ ἐγγλέζικα ἐπίσης «πολὺ κοντά» τοῦ εἶναι: *not*, προφορά «νότ». Τὸ γαλλικὸ ἐπίσης *no*, προφορά «νό», ἀλλὰ καὶ σκέτο «n»). (Ν' τῶν φράγκων. Τρῶνε συχνὰ τὸ «ο» τοῦ «no» τοὺς. Ὅπως καὶ οἱ ἐγγλέζοι τὸ «τρῶνε». Παράβαλλε «not», συχνὰ γίνεται «n't». Δὲς λ.χ. τὴ φράση *I'cann't*: δέν μπορῶ). Μιλᾶω γιὰ σκέτο «ν» σὰν «ὄχι», διότι καὶ στὰ Ἑλληνικά ἔχουμε τὴν ἴδια περίπτωσιν. Δὲς Ὁμηρο, λέξη π.χ. «νώνυμος» ἀπὸ τὸ «ν» καὶ «ὄνομα» ἤτοι «αὐτὸς πὺ δέν ἔχει ὄνομα, δηλαδὴ ὁ ἄσημος ἄδοξος». Ἰλ. M70, N227, Ὁδ. α22, ν239. Εἴτε «νη-» θέλετε λοιπὸν εἴτε καὶ σκέτο «ν-» μὲ σημασία «ὄχι», τᾶχουμε στὴ γλῶσσα μας!

Ἐπανερχομαι ὅμως στὸ γερμανικὸ *ohne*. Ὑποστήριξα τὴν ταύτισή τοῦ μὲ τὸ ἄνευ, χωρίζοντάς το σὲ *oh-ne* (ἄ-νευ). Μ' ἄλλα λόγια: *oh-* (ὄχι) -*ne* (ναί). Αὐτὸ τὸ «ὄχι-ναί», τὸ δηλωτικὸ τῆς στέρησης (ἄνευ, χωρὶς, δίχως), θὰ τὸ ἀνιχνεύσω τώρα στὴν Τουρκικὴ γλῶσσα. Στὰ Τούρκικα «*aah*» (ἄαχ) εἶναι ἓνα ἐπιρῆμα μὲ σημασία «ὄχι», «οὐδέποτε». Αὐτὸ τὸ *aah* εἶναι τὸ Ἑλληνικὸ «οὐχ» (πὺ συναντιέται ὡς «οὐκ» ἀλλὰ καὶ «οὐ», καθὼς καὶ «ἄ-», ὅπως εἶδαμε στὸ ἄ-νευ). Εἶναι μὲ λίγα λόγια τὸ ὄχι τῶν Ἑλλήνων. Αὐτὸ τὸ *aah* τῶν Τούρκων εἶναι ταυτὸ καὶ μὲ τὸ *oh* τῶν Γερμανῶν, πὺ συναντοῦμε στὸ «*ohne*» καὶ εἴπαμε ὅτι ἔχει ἄρνητικὴ σημα-

σία: «ὄχι». Ἐδῶ, θὰ κάνουμε κι ἄλλη μιὰ τουρκικὴ διασταύρωση. Μάλιστα ἡ διασταύρωση αὐτὴ σχετίζεται μὲ τὸ Ἑλληνικὸ «ὄχι», ποὺ προήλθε ἀπὸ τὸ προηγούμενο «οὐχ-ί». Τὸ «-ί» εἶναι ἐμφατικὸ καὶ κατοπινὸ πρόσθετο. Κανονικὰ ἔχουμε τὸ «οὐχ» στὸ «οὐχ-ί» καὶ ἐνίοτε «οὐκ», ἀλλὰ καὶ «οὐ» σκέτο. Ὅποτε καὶ τὸ «ὄχι», ἂν ἀφαιρέσουμε τὸ ἐμφατικὸ «-ι», κανονικὰ εἶναι «ὄχ», ἢ καὶ μόνο τὸ «ὄ» (θεσσαλικὴ προφορὰ τοῦ «ὄ», θυμίζω, εἶναι «οὐ», δηλαδή: ὄχι!). Πρέπει νὰ ποῦμε ὅτι στὸ «ὄ» ἔχουμε δύο γράμματα: α) τὴν ψιλὴ (') καὶ β) τὸ «ο». Τὸ ἴδιο καὶ στὸ «ὄχ» (τοῦ «ὄχι»), ἔχουμε τρία γράμματα: α) τὴν ψιλὴ ('), β) τὸ «ο» καὶ γ) τὸ «χ» (γιὰ τὸ ὁποῖο εἶπαμε ὅτι μπορεῖ νὰ εἶναι καὶ «κ»: οὐκ. Ὑποστηρίζω δὲ νὰ μιὰ καὶ λοιπόν, ὅτι τὸ τουρκικὸ «γιόκ» (yok τὸ γράφουν οἱ νεότουρκοι) εἶναι πλὴρως καὶ σαφῶς τὸ Ἑλληνικὸν «οὐκ» = «ὄκ» = «ὄχ» = «ὄχ-ι» = «οὐχ-ί» = «οὐχ» = «οὐκ» = «οὐ». Δείχνω τὴν πλήρη ἀντιστοιχία:

Τουρκικά:	Y (γι)	O (ό)	K (κ)
Ἑλληνικά:	' (ψιλὴ)	O	X (Ι)
		O ū	χ
		O ū	κ

Τὸ τουρκικὸ «y» (γι) τοῦ yok (γιόκ), δὲν εἶναι παρὰ ἡ ψιλὴ (') τοῦ Ἑλληνικοῦ οὐκ (οὐκ) ποὺ μετακινήθηκε: Οὐκ → οὐκ → Ὑκ. Ἐν συνεχείᾳ τὸ Ἑλληνικὸ «υ» (τοῦ οὐκ) ἐξαφανίστηκε, ὅπως καὶ τὸ συγγενικὸ του «F» ποὺ χάθηκε στὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα νωρὶς στὰ πρωτοκλασσικά μας χρόνια. Στὸ σύστημά μου ὁ ὅρος ποὺ χρησιμοποιοῦ γιὰ τὴν ταυτότητα Y/F εἶναι «ἀλλό-γραφον». Ἐδῶ τὸ ἀλλόγραφον F/Y εἶναι καὶ ἀλλόφωνον. Πλὴν ὁμως ὁμόδοξον, ὁμόσημον. Δὲν γίνεται ὁμως νὰ δείξω τώρα ὅλο τὸ σύστημά μου. Ἄλλη φορά.

Ὅταν χάθηκε τὸ «υ» (F) ἀπ' τὸ «οὐκ», ἐτράπη ἀπ' ἑνὸς μὲν τὸ προϋπάρχον οὐ σὲ «ο», ἀπ' ἑτέρου δὲ καὶ τὸ χοντρὸ «κ» ἐγίνε ψιλότερο, δηλαδή «χ». Τὸ οὐκ ἐγίνε οχ. Τέλος στὸ οχ προστέθηκε τὸ ἐμφατικὸ «-ι», διότι ἐκτὸς τῶν ἄλλων δὲν μπορούσε στὰ νεοελληνικά νὰ «λήγη» μιὰ λέξη σὲ «χ». Ἔτσι, σύμφωνα μὲ μιὰ ἀποψη ἐγίνε τὸ ὄχι. Θὰ ἤθελα νὰ δείξω καὶ μιὰ ἄλλη ἀποψη.

Πιστεύω, ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ λέξη οὐκ (ὄχι) καὶ ἡ Τουρκικὴ λέξη yok (ὄχι) εἶναι ἡ ἴδια. Ἀπλῶς τὸ ἀνώμαλο «υ» καὶ στίς δυὸ γλῶσσες «κάνει τοῦ κεφαλιοῦ του». Τὸ «υ» ποὺ στὴν Ἑλληνικὴ λέξη οὐκ βρίσκεται στὴ μέση, μετακινήθηκε στὸ τέλος: οὐκ, ὄκυ. Ἀπὸ τὸ οκυ προήλθε τὸ νεοελληνικὸ ὄχι, διότι ταυτίστηκε μιὰ προφορὰ τοῦ «υ» μὲ τὸ «ι» στὰ νεοελληνικά, ἐνῶ καὶ τὸ «κ» πάντοτε ἦταν ἀνώμαλο καὶ συναντᾶται τόσο σὰν «χ» (οὐχ-οὐκ) ὅσο καὶ σὰν παχὺ «σ» ἢ «τσ» (ὄσι/οὐόσι/ὄτσι, λένε διαλεκτικὰ τὸ «ὄχι» μας π.χ. οἱ Κρητικοί). Κι ἐνῶ ἀπ' τὸ ἀρχαιοελληνικὸ οὐκ τὸ «υ» τράβηξε δεξιά: ὄκυ/ὄχι καὶ κατάντησε στοὺς νεοέλληνες «υ», τὸ ἴδιο «υ» σὲ μιὰν ἄλλη περίπτωση: ξεμακραίνοντας ἀπ' τὸ ἀρχαιοελληνικὸ οὐκ, τράβηξε ἀριστερὰ καὶ ἐγίνε στοὺς Τούρκους yok (ἀπὸ οὐκ), προφερόμενο «γι» διότι: οὐκ yok «ιοκ». (Τὸ «ι» δὲ μπροστὰ σὲ φωνῆεν γίνεται «γι» καὶ στοὺς νεοέλληνες π.χ. ἱατρὸς/γιατρός, υἱὸς/ἰὸς/γιός). Ἀς δοῦμε ὁμως μερικὰ πράγματα περισσότερο γιὰ τὸ περίεργο Τούρκικο «γιόκ», ποὺ εἶναι παιδί τοῦ ἑλληνικοῦ «οὐκ».

Τὸ yok ὡς ὄνομα σημαίνει: ἔλλειψις. Σὰν ἐπίθετο δηλώνει τὸν μὴ-ὑφιστάμενον, τὸν ἀνύπαρκτο. Σὰν ἐπίρρημα σημαίνει «ὄχι», «ἐάν ὄχι», «ἂ! ὄχι!». Τὸ «ἐκ

του μηδενός», στα τούρκικα λέγεται *yoktan* (γιοκτάν). Θυμηθήτε ἐδῶ τὸ προελευτικό ἑλληνικὸ μόριο «-θεν» π.χ. παιδιόθεν (ἀπὸ παιδί). Φκιαῖστε τὸν ἀντίστοιχο τύπο: μηδενόθεν (ἀπὸ τὸ μηδέν). Αὐτὸ τὸ ἑλληνικὸ -θεν εἶναι στὰ τούρκικα -ταν, ἀλλὰ καὶ -τεν/-ντεν. Ἔνεκα τῆς φωνηεντικῆς ἁρμονίας τῆς τουρκικῆς συναντιῶνται ἀναλόγως τάν/ντάν/τέν/ντέν. Δέστε τὴ λέξη: *yoktan*: οὐκ-θεν: (ἐκ τοῦ οὐκ «ὄντος» = μηδέν).

Ἀλήθεια; ὑπάρχει «τουρκικὴ» γλῶσσα; Δὲν εἶναι αὐτὰ καμουφλισμένα ἑλληνικά; Μὴν πεῖτε ὅτι «ωνάζω «γιοκταν μπίρ σεμπεπλέ»: δι' ἀσημαντον αἰτίαν ἢ «χίτς γιοκτάν»: στὰ καλὰ καθούμενα ἢ «μπρὸς στὸ καθόλου» καί... «προμπλέμ γιοκτουρ»: δὲν ὑπάρχει πρόβλημα... Καὶ κάνω μιὰ σκέψη. Μπορεῖ κάτι τὸ θετικὸ νᾶναι καὶ ἄρνητικὸ; ἄς ποῦμε, ὁ ἦχος /«νε»/ νὰ εἶναι στὰ ἑλληνικά κατάφαση «ναί», ἐνῶ π.χ. στὰ βουλγάρικα ἄρνηση «не» δηλ. «νε» (= ὄχι!); Μάλιστα! Ὅπως ἡ λέξη «*ράγιας*» (= δούλος) καὶ «*Ραγιας*» πάλι «*βασιληᾶς*»! π.χ. «*ραγιαῖδες*» οἱ σκλάβοι Ῥωμηοὶ τῆς τουρκοκρατίας, ἐνῶ *Μάχα-Ραγιαῖδες* οἱ Μεγάλοι βασιλεῖς τῆς ... Ἰνδίας. (*Μάχα*: Μέγας καὶ *Ραγιαῖς*: Ρῆξ, Ῥήγας, Rex).

Κι ἄς πάρουμε τὸ «ναί» καὶ τὸ «ὄχι» στοὺς Φράγκους. Τὸ «ναί» στοὺς φωτισμένους φίλους τοῦ Κοραῖ εἶναι «κοντά» στὸ ἑλληνικὸ «ὄχι». Εἶναι *oui* (πρόφορᾶ οὐί). Παρατηρήστε, πόσο «κοντά» εἶναι τὸ γαλλικὸ «οὐί» στὸ δικό μας *οὐ(χ)ί*. Ὁ σχηματισμὸς τοῦ γαλλικοῦ «οὐί» πάνω στὸ ἑλληνικὸ «ὄχι» εἶναι φυσιολογικὸς καὶ δυνατός, ἂν σκεφθοῦμε λαμβάνοντας ὑπ' ὄψιν μας τὴν κατάπτωση: οὐκ-ί / οὐχ-ί / οὐί. Καὶ ὄντως (διασταύρωσις ἐδῶ!) ὑ π ἄ ρ χ ε ι σ τ ο ῦ ς Φ ρ ἄ γ κ ο υ ς κάποιον «ὄκ» (= ὄχι = ὅκι = ὅκ· πρβλ. «οὐκ»). Τί εἶναι αὐτὸ τὸ μυστηριώδες ὄκ, γιὰ τὸ ὁποῖο μιλάω; Ἀφορᾷ τὸν σχηματισμὸ στὴν Γαλλία (ἀπ' τὴν ἴδια του τὴν ὀνομασία: ὄκ) μιᾶς ὀλόκληρης διαλέκτου ποὺ τὴν μιλᾶνε ἑκατομμύρια ἄνθρωποι μὲ δικά τους σκολεῖα, πολιτιστικὴ κουλτούρα κτλ. Πρόκειται γιὰ τὴν Λάνγκ ντ' Ὀκ (λαγκουεντόκ), ὀλόκληρη διάλεκτο στὴν Γαλλικὴ Προβηγκία, ὅπου προφέρουν τὸ ναί σὰν «ὄκ» (οὐκ/ὄχι!!;). Παράβαλλε καὶ τὸ Ο.Κ. (οὐκ!;), ποὺ εἶναι στοὺς ἀμερικάνους τὸ ὅ-κεϋ (συγκατανευτικὸ ἐπίρρημα) ἀλλὰ καὶ στοὺς γερμανοὺς πάλι τὸ Ο.Κ. (οὐκ!;), ποὺ εἶναι τὸ ἄλλες-κλά: «ὄλα καλά», δηλ. «ναί!». Κυττάξτε ἀκόμα πόσο «κοντά» στὸ ἑλληνικὸ ναί (κατάφαση) εἶναι ἡ ἄρνηση σὲ πληθὺς γλῶσσες: *HE* σλαβικό, θυμίζω τὴν προφορά του: «νέ!», *no* (νό, νόου τῶν διαφορῶν Φραγκονορμανδῶν κατακτητῶν τῆς δυτικῆς Ῥωμοσύνης) κ.λπ.

Ἄς κάνουμε καὶ μιὰ βόλτα ὡς τοὺς Κινέζους. Τὸ Κινέζικο «ναί» εἶναι πολὺ ...ἰταλικό, καθ' ὅτι εἶναι ὁμόηχο στὴν προφορά του μὲ τὸ *si* («σί» τῶν ξαδέρφων μας ἰταλῶν)! Τὸ σπουδαῖο εἶναι, πῶς *si* στὰ κινέζικα σημαίνει: ναί. Ἀλλὰ τὸ πιὸ ἐντυπωσιακὸ τῆς ὅλης ὑπόθεσης αὐτῆς εἶναι τὸ ...«ὄχι» τῶν κινέζων: προφορά «*ποῦ - σί*». Δηλαδή: ὄχι σί (ὄχι ναί). Πρβλ. σχετικὰ τὸ «*ποῦ*» τοῦ «*ποῦ σί*» στὸ Ἑλληνικὸ «*οὐ*». Πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι τὸ κινέζικο «*ποῦ-σί*» ἀκούγεται πολλὰς φορὲς καὶ «*φοῦ-σί*», ἐναλλασσομένου τοῦ χοντροῦ «*π*» πρὸς τὸ ψιλοτέρων του «*φ*». Κι αὐτὸ τὸ «*φ*» τοῦ «*φοῦ-σί*» προέρχεται προφανῶς ἀπὸ τὸ «*Φού-σί*» καί, ἐκπιπτομένου τοῦ «*F*», ἔχουμε «*οῦ-σί*», ὅπως συμβαίνει ἐξάλλου καὶ σὲ μερικὲς κινεζικὲς διαλέκτους, ἐνῶ σὲ ἄλλες αὐτὸ τὸ «*π*» ἢ «*φ*» («*F*»), τραχύνεται ἢ ἡχηροποιεῖται ἀκόμη περισσότερο γενόμενον ἐνίστε «*μπ*» (μποῦ-σί), ἢ «*β*» (βοῦ-σί) ἀλλὰ καὶ «*χ*» (χ'οῦ-σί). Δὲς κινεζικὴ φράση «*βέϊ βοῦ βέϊ*» = *Nà drǎs ǎneu drǎs*εως!

“Οντως, δὲν ὑπάρχει καὶ μεγάλο «χάσμα» ἀνάμεσα στὰ «ποῦ» (κινεζικὸ) καὶ «οὐ» (ἐλληνικὸ). Παράδειγμα: Τὸ ἐλληνικὸ ἐρωτηματικὸ-τόπου: «-Ποῦ;» στὰ φράγκικα εἶναι *ou?* (προφορὰ «οὐ»);. Βλέπεις ἐδῶ, νὰ «ἐκκίπτει» τὸ «π» τοῦ ἐλληνικοῦ «ποῦ»;·. Ἀπομένει στὰ φράγκικα, ὅπως ἔδειξα, «σκέττο»: οὐ; Σ’ ἄλλες γλῶσσες αὐτὸ τὸ Ἑλληνικὸ «π» τοῦ «ποῦ;» μεταλλάσσεται. Π.χ. στὰ ἐγγλέζικα *where* (γου-έρ; ἐδῶ γίνεται «γ», γιὰτὶ ἀκριβῶς τὴν «λύση» δίνει τὸ κρυμμένο κι ἐδῶ δίγαμμα (F) ποῦ στ’ ἀγγλικά ἐγινε w/wh, δηλαδὴ ντάμπλ-γιού. Διπλὸν γιού. Καὶ γιού·εἶναι τὸ “u”. Ἕνα ἀλλόμορφο δηλαδὴ τοῦ “F” (διπλοῦν γάμμα). Τοῦτο τὸ διπλοῦν γάμμα ἢ διπλοῦν γιού στοὺς γερμανοὺς γίνεται «β» (βῆτα), π.χ. ἡ ἴδια λέξη «ποῦ»; κάνει *wo?* ἐδῶ εἶναι μακρόν, «μέγα» ἀντιστοιχοῦν εἰς «ου», ὅπως ἐξάλλου ἢ ἐλληνικὴ λέξη «ποῦ» ἔχει «οὐ». Εἶναι περιττὸ νὰ θυμίσω ἴσως ὅτι τὰ «ω» καὶ «ου» εἶναι ἀλλόμορφα τοῦ ἰδίου πράγματος, πρβλ. *χωμα* καὶ *χοῦς*, δὲς καὶ θεσσαλικὴν προφορὰ τοῦ -ω τῶν ῥημάτων: π.χ. ἀγαπά-ω/ἀγαπά-ου, λέ-ω/λέ-ου κ.λπ. Τέλος τὸ «π» αὐτὸ τοῦ «ποῦ» γίνεται σ’ ἄλλους λαοὺς π.χ. σλαῦους κ, γκ, (δὲς ῥά/σ/σσ/ικο ΓΔΕ «γκντιέ» καὶ «ΚΥΔΑ»: κοντά ...«πόθεν»).

Κι ἀφοῦ ταυτίζεται τὸ ἐλληνικὸ «ποῦ» μὲ τὸ φράγκικον «οὐ?» (πάλι «ποῦ;» σημαίνει), γιὰτὶ νὰ μὴ ν ταυτίζεται καὶ τὸ ἐλληνικὸ οὐ (ὄχι) μὲ τὸ κινεζικὸ «π-ού», ποῦ μαζί μὲ τὸ «σί», φκιάχνει στὴν κινεζικὴ γλῶσσα τὴν πλήρη ἄρνηση: π ο ὐ - σ ί (ο ὐ χ ί); Ἀλλὰ καὶ οἱ Κρητικοὶ εἶναι κοντὰ στὴν κινεζικὴ ἄρνηση. Διαλεκτικὰ λένε «οὐόσσι» τὸ «ὄχι»! Ἕνας Κινέζος τὸ «ὄχι» τῶν Κρητικῶν, βάζω στοίχημα, θὰ τὸ καταλάβαινε: πού/σί/οὐό-σι· Κι ἕνας «βλάχος» πιθανὸν ὁμοίως: «οὐό-χ’». Τέρμα τὸ ἀστεῖο, ν’ ἀποκαλύψω μιὰν ἄλλη ταυτότητα:

Κατ’ ἐμέ καὶ τὸ ναί (ᾱ-ᾱ, τὸλεγε ὁ παπποῦς μου, τὸ λέω κι ἐγὼ ὅταν μιλάω τὴν μητρικὴ μου — θεσσαλική — ἐλληνικότατη διάλεκτο ἀπευθυνόμενος πρὸς οἰκείους) καὶ τὸ ὄχι (ᾱ-α, ποῦ λέγεται αὐθόρμητα ἀπ’ τοὺς γύρω μας στὸν ἀπλό-λαϊκὸ-ἐλληνικὸ λόγον, ἕνα σωρὸ φορὲς κάθε μέρα) ἔχουν κοινὴ βάση. Ἀπλῶς ἢ ἐπιτόνισις εἶναι ἐκεῖνο τὸ γεγονὸς ποὺ σὲ πρώτη φάση πραγματοποιεῖ τὴν διάκριση:

α - ᾱ (τόνος στὸ δεῦτερον «α») εἶναι ναί.
 ᾱ - α (τόνος στὸ πρῶτον «α») εἶναι ὄχι.

ΑΚΡΟΒΟΛΙΣΜΟΙ

Οί ἐπὶ Ὅθωνος οἰκοπεδοφάγοι καὶ ὁ Χαναανισμὸς

Τὴν 5η Μαΐου 1989 δημοσιεύθηκε στὴν ἐφημερίδα «Ἐλευθεροτυπία» ἄρθρο μὲ τίτλο «Ἀπὸ ποῦ κατάγεται τὸ ἐλληνικὸ ἀλφάβητο». Ἐκεῖνο ποὺ μ' ἐξέπληξε ἦταν ὅτι στὸν «διάλογο» μεταξὺ τοῦ κ. Ἀθ. Δαφνῆ καὶ τοῦ «ἀρθρογράφου» ἐπετράπη νὰ δυσφημισθῇ ὁ «Δαυλὸς» μὲ τὴν θρασυτάτη κατηγορία τοῦ «ἀνισόρροπου ἔντυπου ὑποστάθμης».

Ἀντιλαμβάνεται κανεὶς τὴν ἀπόγνωση τοῦ «ἀρθρογράφου», ὁ ὁποῖος μὴ ἔχοντας ἄλλα ἐπιχειρήματα γιὰ τὴν ἀπόδειξη τῆς «Χαναανικῆς» καταγωγῆς τοῦ ἐλληνικοῦ ἀλφαβήτου (νέα creation μετὰ τὸν κατεξευτελισμὸ τῶν Φοινικιστῶν) καταφεύγει σὲ ὕβρεις καὶ εἰρωνεῖες προσβάλλοντας, ὅπως νομίζει, τὴν μνήμη ἐκλιπόντων πνευματικῶν διδασκάλων ὅπως τῶν Θεοδωρακόπουλου, Τσάτσου, Κανελλόπουλου, οἱ ὁποῖοι (Τσάτσος καὶ Κανελλόπουλος) ὑπῆρξαν καὶ συνεργάτες τοῦ «Δαυλοῦ» μέχρι τοῦ θανάτου των. Ὡς πρὸς τὸν χαρακτηρισμὸ τώρα τοῦ περιοδικοῦ ὡς «ἀνισόρροπου καὶ ὑποστάθμης», ὁ ὕβριστὴς γνωρίζει πολὺ καλὰ ὅτι τίς σελίδες τοῦ «Δαυλοῦ» τίμησαν καὶ τιμοῦν καὶ ἄλλοι πολλοὶ ἀκαδημαϊκοὶ καὶ πανεπιστημιακοὶ δάσκαλοι, ὅπως οἱ κ. κ. Γ. Βλάχος, Ε. Μουτσόπουλος, Σ. Κυδωνιάτης, Γ. Καραγκούνης, Α. Ζοῦμπος, Κ. Κωνσταντινίδης, Α. Ντόκας, Γρ. Κωσταράς, γιὰ νὰ περιοριστῶ σ' ἓνα μικρὸ μέρος τῶν συνεργατῶν του.

Τὸ ἐπιεικῶς χαρακτηρισθὲν ἀπὸ κάποιο συνεργάτη τῆς ἐφημερίδας ὡς «ὀργίλο ὕφος» τοῦ ὕβριστοῦ καὶ ἡ σιωπὴ ἄλλων ἀποδεικνύουν ὅτι οἱ συνεχιζόμενες στὸ περιοδικὸ δημοσιεύσεις περὶ τῆς ἐλληνικῆς γλώσσας καὶ τοῦ ἐλληνικώτατου ἀλφάβητου ἔχουν προκαλέσει σύγχυση στοὺς «στυλοβάτες» τῶν τέως Φοινικιστῶν καὶ νῦν «Χανααναίων», ὅπως καὶ στοὺς στυλοβάτες τῆς ἐξωλογικῆς «συμβατικότητος» στὸν σχηματισμὸ τῆς γλώσσας καὶ τῆς γραφῆς. Ἄς ὀργίζωνται λοιπὸν οἱ στυλοβάτες. Ἀξίος γι' αὐτὸ ὁ «μισθὸς αὐτῶν». Ἀλλά, ἐὰν φαντάζονται ὅτι μὲ «κόλπα» τῶν ἐπὶ Ὅθωνος οἰκοπεδοφάγων θὰ καταπατήσουν τὴν «ἐλληνικὴ κληρονομιά», κάνουν μεγάλο λάθος.

Ἐπειδὴ ἀνέφερα τοὺς «οἰκοπεδοφάγους», θὰ ἐξηγήσω χάριν τῶν ἀναγνωστῶν τοῦ «Δαυλοῦ» ποιοὺ ὑπῆρξε τὸ «κόλπο». Οἱ χωρικοὶ λοιπὸν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, προκειμένου νὰ καταπατήσουν δημόσια κτήματα (ἀνυπάρκτου τότε τοῦ κτηματολογίου), κατέφευγαν στὴ μέθοδο τῶν προσωρινῶν μέτρων, δηλαδὴ συνεννοοῦντο μεταξὺ τους («συμφωνία μεταξὺ κατεργαράων») καὶ ὑπέβαλλαν μηνύσεις ὁ Α ἐναντίον τοῦ Β καὶ μετὰ ὁ Β ἐναντίον τοῦ Α καὶ ζητοῦσαν τὴν ἐπέμβαση τῆς δικαιοσύνης, ὥστε νὰ ἐκδιωχθῇ ὁ καταπατητὴς ἀπὸ τὰ δῆθεν προγονικὰ κτήματα... Στὸ δικαστήριον παρουσιάζονταν «σεβαστοὶ» μάρτυρες, οἱ ὁποῖοι καὶ βεβαίωναν ἐνὸρκοις ὅτι πράγματι τὸ καταπατηθὲν ἀπὸ τὸν Α π.χ. κτῆμα ἀνήκει στὸν Β καὶ ὁ Α πρέπει νὰ ἐξωσθῇ. Τὸ δικαστήριον στηριζόμενο στίς μαρτυρίες τῶν «σεβαστῶν» ἐξέδιδε ἀπόφαση ἐξωστικὴ κατ' οὐσίαν εἰς βάρος τοῦ δημοσίου. Αὕτῃ ἡ ἐξωστικὴ ἀπόφαση γινόταν ἡ ἀρχὴ καὶ ἡ βάση σχηματισμοῦ «τίτλου ἰδιοκτησίας» τῶν καταπατητῶν.

Μὲ περίπου ὁμοίους τρόπους, ἀπουσίας δηλαδή τοῦ ἐνδιαφερομένου ἑλληνικοῦ κράτους, λαοῦ, ἔθνους καὶ μὲ τὴν βοήθεια τῶν ἀπανταχοῦ «σεβαστῶν» καὶ τῶν παρατρεχάμενών τους καταπατήθηκε ἡ ἀλήθεια καὶ στρεβλώθηκε ἡ Ἱστορία ὅλης τῆς ἀνθρωπότητας. Ὁ λόγος; Μὰ γιὰ μᾶς, δηλαδή τοὺς συνεργάτες τοῦ «Δαυλοῦ» καὶ τοὺς ἀναγνώστες του, δὲν ὑπάρχει αὐτὸ τὸ ἐρώτημα. Γνωρίζουμε πολὺ καλὰ τὸν «λόγο», καὶ αὐτὸ εἶναι ποὺ ἐξοργίζει τοὺς «σεβαστοὺς» καὶ σπρώχνουν τοὺς παρατρεχάμενους σὲ ὕβρεις.

Τί νὰ κάνουμε; Ζοῦμε στὴν ἐποχὴ τῶν δῆθεν αὐθεντιῶν, ποὺ ἔχουν φέρει σὲ ἀπόγνωση τοὺς σωστοὺς ἐκπαιδευτικοὺς καὶ στὸ δρόμο τῆς πνευματικῆς ἀφασίας τοὺς νέους. Καθένας μας ἄς πάρῃ τὴς εὐθύνες του.

Ἐρινὺς

Σεξουαλικὸ τὸ πρόβλημα τῆς Ἑλλάδος

Οἱ ἐκλογὲς ποὺ ἔγιναν κατέδειξαν ὅτι τὸ πρόβλημα τῆς χώρας εἶναι καθαρὰ σεξουαλικό. Καὶ δὲν χωράει πιά καμμιὰ ἀμφιβολία, ὅτι ἐὰν εἶχε λυθῇ, θὰ ἔβλεπε ἐπιτέλους καὶ ἡ Ἑλλάδα τὶς ἀκόμη καλύτερες μέρες». Μέχρις, ὅμως, τῆς ἐπιλύσεώς του, ὁ πάντα πρακτικὸς τέως ἀντιπρόεδρος τῆς ἀπελθούσης κυβερνήσεως κατὰ πάγια τακτικὴ του ἦταν ὑποχρεωμένος νὰ γράφῃ τοὺς πολιτικοὺς καὶ κομματικοὺς τοῦ ἀντιπάλους στὰ «οὐμπαλα» τῶν κατοίκων τοῦ χωριοῦ Μοϊραλί, γνωστά, πλέον, ἀνὰ τὸ Πανελλήνιον γιὰ τὸ μέγεθός των. Στὸ ἴδιο ἀκριβῶς σημεῖον, ἔστω καὶ ὑπὸ ἄλλην κλίμακα, φαίνεται ὅτι ἔγραψαν τὸ δημόσιον αἶσθημα καὶ οἱ ἡγέται τῆς πολιτικῆς μας ζωῆς, ἀφοῦ οἱ σεξουαλικὲς τους δραστηριότητες ποὺ κυκλοφόρησαν σὲ κασέττες, περιοδικά, ἐκπομπὲς καὶ βιβλία ἦταν ἀρκετὰ ἐπιτυχεῖς, γιὰ νὰ μπορέσῃ καὶ ὁ ἀπλὸς ψηφοφόρος νὰ παρακολουθῇ καὶ νὰ συγκρίνῃ τὶς ἐπιδόσεις τους μὲ τὶς δικές του. Μετὰ ἀπ' ὅλα αὐτά, νομίζω, πὼς τὰ συνθήματα γιὰ εἰρήνην, εὐημερία καὶ πρόοδο εἶναι πιά ξεπερασμένα. Πιὸ κοντὰ στὶς πολιτικὲς ἐπιταγὲς τῆς ἐποχῆς μας εἶναι ἡ ρῆσις τοῦ γνωστοῦ ρόκ τραγουδιστῆ: «Αὐτῶντε, γιατί χανόμαστε». Ἄς εἶναι ὅμως! Πάντως, ἐπεὶ ποτὲ δὲν εἶναι ἀργά, σπεύδω ἀπὸ τώρα νὰ κατοχυρώσω δυὸ νέα συνθήματα. Τὸ ἓνα εἶναι «Σταυρὸ στὸ Τάδε γιὰ ἀτέλειωτη ἡδονή» καὶ τὸ ἄλλο «Ψηφίστε τὸν Δεῖνα, ποὺ τὸ κάνει σὲ εἴκοσι στάσεις». Γιὰ νὰ μᾶς «τὸ κάνουν» μετὰ μὲ τὴν ἡσυχία τους.

Θὰ μπορούσαμε ἄνετα νὰ γράψουμε, ὅτι ἡ χώρα μας μοιάζει μὲ τεράστιο ναὸ τῶν Σοδόμων, ἂν βέβαια δὲν ὑπῆρχε στὰ Σόδομα μιὰ τάξη ποὺ ἐτηρεῖτο ἀπαρασάλευτα. Γιὰ Σόδομα πέρασε καὶ τὴν ΕΣΣΔ ὁ τέως Ἑλλήν ἐπίσημος, ποὺ βρέθηκε γιὰ συνομιλίες στὴν Μόσχα καὶ ζητοῦσε ἀπὸ τοὺς συνομιλητὲς του ἐκεῖ καὶ τότε γυναῖκα. Δὲν γνωρίζουμε, ἂν τὰ ἔθιμα τοῦ ξενισμοῦ τῆς Ἀλάσκας τυγχάνουν ἀναγνωρίσεως στὴν Σοβιετικὴ Ἑνωση.

Κι ἐπεὶδῃ, προεκλογικῶς, ἔμαθαν πὼς καὶ ὁ ὀθωμανισμὸς εὐδοκίμει ἐδῶ, ἤλθανε κι οἱ γύφτοι. Νάσου καὶ ὁ Πακιστανὸς πρέσβυς, νὰ προβαίνῃ σὲ διάβημα γιὰ τὴν διαβίωση τῶν Μουσουλμάνων τῆς Δυτικῆς Θράκης. Κι ἐδῶ εἶναι ποὺ τρελλαίνεσαι, γιὰτὶ δὲν ξέρεις τί νὰ πρωτοθαυμάσῃς: τὴν ἡλιθιότητα τῶν Πακιστανῶν, τὴν ἐφευρετικότητα τῶν Τούρκων ἢ τὴν δική μας φροῦδικὴ ἐνδοτικότητα, σὲ βαθμὸ μαζοχισμοῦ, ποὺ δὲν βουτήξαμε τὸν Πακιστανὸ διπλωμάτη νὰ τοῦ δείξουμε ὅτι δὲν κατέχει καλὰ τὸ Ὀθωμανικὸ Δίκαιο.

Ἐλεος, παιδιά! Δὲν μπορεῖ ὁ κάθε ὑπερῆλιξ πολιτικὸς καὶ κυβερνητικὸς παράγων νὰ μᾶς δημιουργῇ συμπλέγματα σεξουαλικῆς κατωτερότητας ἐπιδεικνύοντας τὶς θαυμαστὲς πράγματι ἐπιδόσεις του.

Γιῶργος Πετρόπουλος

MICHAEL GUILLEN*

ΧΩΡΙΑ ΟΡΙΑ

ἢ

ἡ μυστηριώδης ἔννοια τοῦ ἀπείρου

Τὸ ξενοδοχεῖο τοῦ Hilbert δὲν ἐκτίσθη ποτὲ γιὰ ἓνα σοβαρὸ λόγο: τὸ ἀρχιτεκτονικὸ τοῦ σχέδιο προβλέπει ἄπειρο ἀριθμὸ δωματίων. Τὸ κτῆριο ὑπάρχει μόνο εἰς ἓνα ἀνέκδοτο, τὸ ὁποῖο ἀποδίδεται εἰς τὸν μεγάλου Γερμανοῦ μαθηματικὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ αἰῶνα μας David Hilbert. Κάποτε, συνεχίζει ἡ ἱστορία, ἓνας μαθηματικὸς προσπάθησε νὰ ἐνοικιάσῃ δωμάτιο εἰς τὸ ξενοδοχεῖο τῶν ἀπείρων δωματίων.

«Λυποῦμαι, ἀλλὰ τὸ ξενοδοχεῖο εἶναι πλήρες», εἶπε ὁ ὑπάλληλος.

«Δὲν πειράζει, τὸ πρόβλημα λύνεται εὐκόλα», ἀπήντησε ὁ μαθηματικὸς. «Ἄπλως νὰ κάνετε τὸ ἑξῆς: Νὰ μετακινήσετε τὸν ἔνοικο τοῦ δωματίου 1 εἰς τὸ δωμάτιο 2 καὶ τὸν ἔνοικο τοῦ δωματίου 2 εἰς τὸ δωμάτιο 3 καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς. Ἔτσι, θὰ ἀδειάσῃ τὸ δωμάτιο 1 γιὰ μένα, χωρὶς νὰ φύγῃ κανένας ἄλλος».

Τὸ συμπέρασμα εἶναι ὅτι ἡ κοινὴ λογικὴ εἶναι ἄχρηστη, ὅταν πρόκειται νὰ περιγράψουμε τὸ ἄπειρον. Ἐνα καὶ ἓνα κάνει δύο, ἓνα καὶ δύο κάνει τρία, ἀλλὰ ἓνα καὶ ἄπειρον κάνει ἄπειρον.

Εἶναι τόσο μυστηριώδης ἡ ἰδέα τοῦ ἀπείρου, ὥστε νὰ διαψεύδῃ ὄχι μόνο τὰ συνήθη μαθηματικὰ ἀξιώματα ἀλλὰ καὶ τὶς πλέον προφανεῖς πεποιθήσεις μας περὶ τῆς φυσικῆς πραγματικότητας. Τὰ παλαιότερα γνωστὰ αἰνίγματα περὶ ἀπείρου διετυπώθησαν, γιὰ νὰ δώσουν μία πρόχειρη λύση σὲ κοινὲς ἀντιλήψεις περὶ τῆς φύσεως τοῦ κόσμου. Αὐτὰ ἐπιστρατεύθηκαν ἀπὸ τοὺς Ἑλεάτες, μία ἐλληνικὴ φιλοσοφικὴ σχολή, κατὰ τὴν ὁποία ἡ κίνησις καὶ ἡ ἀλλαγὴ εἶναι αὐταπάτες, ἐνῶ τὸ πραγματικὸν εἶναι στατικὸν καὶ ἀμετάβλητον. Αὐτὰ τὰ παράδοξα γενικῶς ἀποδίδονται εἰς τὸν Ζήνωνα, ὁ ὁποῖος ἔζησε εἰς τὴν Ἑλέα κατὰ τὸν πέμπτου αἰῶνα π.Χ. Ἄς φαντασθοῦμε, εἶπε ὁ Ζήνων εἰς τὸ γνωστότερον ἀπὸ αὐτά, ὅτι ἀφήνουμε νὰ πέσῃ μία πέτρα. Πρὶν αὕτη φθάσῃ εἰς τὸ ἔδαφος, πρέπει νὰ διανύσῃ τὴν μισὴ ἀπόστασις, καὶ πρὶν νὰ διανύσῃ τὸ ὑπόλοιπον μισό, πρέπει νὰ διανύσῃ τὸ μισὸ τοῦ κ.λπ. Κατὰ τὸν Ζήνωνα, ἡ πέτρα δὲν θὰ σταματήσῃ ποτὲ νὰ πέφτῃ, διότι πρέπει προηγουμένως νὰ διανύσῃ ἄπειρο ἀριθμὸ σημείων. Τὸ συμπέρασμα, συνεπῶς, εἶναι ὅτι ἡ ἰδέα τῆς κινήσεως εἶναι ἀφ' ἑαυτῆς παράλογη, διότι κάθε ἀπόστασις προϋποθέτει τὴν ἴδια ἀσύλληπτη ἀπειρία.

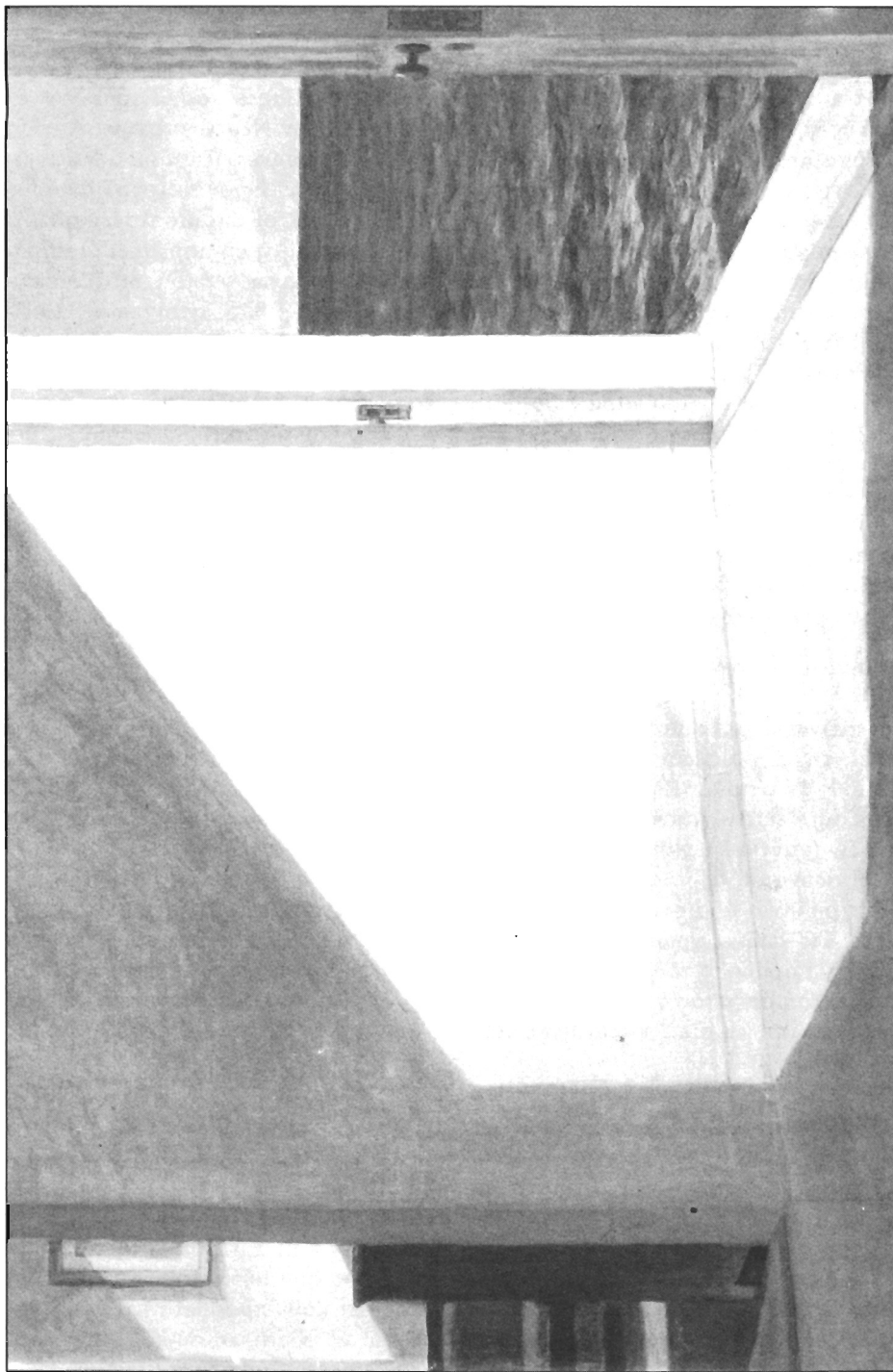
Τὸ περίφημον παράδοξον τοῦ Ζήνωνος ἀντικατροπτίζει τὸν φόβον τῶν Ἑλλήνων καὶ τὴν βαθεῖαν ριζωμένην καχυποψίαν τους γιὰ τὸ ἄπειρον. Ὁ δυνατός ἄνθρωπος ἀγωνίσθηκε ἐπὶ πολὺ καιρὸ, γιὰ νὰ συλλάβῃ τὸ ἄπειρον, ἀπὸ τὴν κλασσικὴν

* Ὁ κ. Μ.Γ. εἶναι καθηγητὴς τῶν Μαθηματικῶν καὶ τῆς Φυσικῆς στὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Χάρβαρντ. Εἶναι πολὺ γνωστὸς συνεργάτης τῶν σημαντικώτερων ἐπιστημονικῶν περιοδικῶν τῶν ΗΠΑ.

ἐποχή καὶ τὴν Ἀναγέννηση μέχρι τὶς μαθηματικὲς θεωρίες τῶν δύο προηγούμενων αἰώνων, θεωρίες οἱ ὁποῖες, ὡς ἐλέχθη, *«τελικῶς ἀφήρεσαν τὸν μυστηριώδη χαρακτήρα ἀπὸ τὸ ἄπειρο καὶ τὸ ἔθεσαν ἐπὶ σταθερᾶς βάσεως»*. Ἡ κρίση αὐτὴ εἶναι κάπως μυστηριώδης ἀφ' ἑαυτῆς. Βεβαίως εἶναι ἀλήθεια ὅτι φαινόμαστε νὰ ἔχουμε μεγαλύτερη ἄνεση ἀπὸ τοὺς κλασσικοὺς μας προγόνους, εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τὸ ἄπειρον. Ὑπὸ τὴν μία ἢ τὴν ἄλλη μορφή ἐμφανίζεται σὲ ἐξέχουσα θέση σὲ πολλὰ σύγχρονες μαθηματικὲς μεθόδους καὶ ἐπιστημονικὲς θεωρίες, ἀπὸ τὸν Διαφορικὸ καὶ Ἀπειροστικὸ Λογισμό μέχρι τὴν Οὐράνια Μηχανικὴ καὶ ἀπὸ τὴν θεωρίαν τῆς Σχετικότητος μέχρι τὴν Κβαντο-ηλεκτρο-δυναμικὴ. Ἀλλὰ, ἐνῶ τὸ ἄπειρο εἶναι μία ἰδέα περισσότερο τῆς μόδας σήμερα παρὰ πρὶν ἀπὸ δύο χιλιετίες, στὴν πραγματικότητα δὲν εἶναι καὶ λιγώτερο μυστηριώδης. Τώρα, ὅπως καὶ τότε, τὸ βασικὸ πρόβλημα εἶναι ὅτι τὸ μυαλό μας μπορεῖ μὲν νὰ ἀναγνωρίσῃ τὸ ἄπειρο, ἀλλὰ δὲν μπορεῖ νὰ τὸ φαντασθῇ. Οἱ ἐπιστήμονες ἔχουν ἀνακαλύψει πολλοὺς ἐξυπνοὺς καὶ φαινομενικὰ λογικοὺς τρόπους, γιὰ νὰ παραμερίσουν τὰ παράδοξα τοῦ ἀπείρου, ἀλλὰ δὲν τὰ ἔχουν λύσει ἀκόμη. Ἐχουν γίνεи εἰδικοί εἰς τὸν χειρισμὸ τοῦ ἀπείρου, χωρὶς νὰ τὸ καταλαβαίνουν ἀληθινά, καί, ὡς ἀποτέλεσμα, οἱ περιγραφές τους τοῦ φυσικοῦ κόσμου εἶναι περισσότερο μυστηριώδεις παρὰ ποτέ.

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἦσαν πολὺ προσεκτικοὶ εἰς τὸν χειρισμὸν τοῦ ἀπείρου. Τοὺς ἐνωχλοῦσαν οἱ παράδοξες ιδιότητές του, ἂν καὶ ἐγνώριζαν τὶς συναρπαστικὲς ἐφαρμογές του γιὰ τὴν περιγραφὴ τοῦ φυσικοῦ κόσμου. Ἦσαν οἱ πρῶτοι, οἱ ὁποῖοι ἀντελήφθησαν ὅτι δὲν μπορούμε νὰ ζήσουμε ἄνετα μὲ τὴν ἰδέαν τοῦ ἀπείρου, ἀλλὰ συγχρόνως δὲν μπορούμε νὰ ζήσουμε ἄνετα χωρὶς αὐτήν. Ὁ Ἀριστοτέλης ἔγραφε: *«τόσο ἡ εὐθεῖα ἄρνηση ὅσο καὶ ἡ εὐθεῖα ἀποδοχὴ τῆς ὑπάρξεως τοῦ ἀπείρου ὁδηγεῖ σὲ πολλὰ ἀπίθανα»*. Ἐχουν γίνεи πολλὰ σχόλια ἐπάνω στὴν σκέψη αὐτή. Μερικοὶ ἰσχυρίζονται, ὅτι αὐτὴ ἡ ἀποστροφὴ τῶν Ἑλλήνων πρὸς τὸ ἄπειρον τοὺς ὠδήγησε σὲ χονδροειδῆ ὑποτίμηση τοῦ μεγέθους τοῦ σύμπαντος. Εἶναι γεγονός, πάντως, ὅτι πολλοὶ Ἕλληνες φιλόσοφοι ἐσκέφθησαν σοβαρῶς τὴν πιθανότητα ἑνὸς ἀπείρου σύμπαντος. Ὁ Ἀριστοτέλης ἐπίστευε σὲ ἓνα σύμπαν χωρὶς χρονικοὺς περιορισμούς, μὲ ἀπεριόριστο παρελθὸν καὶ μέλλον.

Οἱ Ἕλληνες, ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἐχρησιμοποίησαν τὸ ἄπειρον εἰς τὶς κοσμολογικὰς τους θεωρίας, ὑπέδειξαν καὶ πρακτικὰς χρήσεις τοῦ ἀπείρου. Κατὰ τὸν τρίτον π.Χ. αἰῶνα ὁ Ἀρχιμήδης ἀνέπτυξε μέθοδο ὑπολογισμοῦ τῆς τιμῆς τοῦ π μὲ ἀκρίβεια ἄνευ προηγούμενου. Ἡ βασικὴ ἰδέα ἦταν, ὅτι, ἐφ' ὅσον τὸ π ἰσοῦται μὲ τὴν περιφέρεια κύκλου διαμέτρου ἴσης πρὸς τὸ μοναδιαῖο μῆκος, τότε ἰσοῦται κατὰ προσέγγιση πρὸς τὴν περίμετρο κανονικοῦ πολυγώνου περιγεγραμμένου εἰς τὸν κύκλο. Κατὰ τὴν πλέον χονδροειδῆ προσέγγιση τὸ πολύγωνο εἶναι ἓνα τετράγωνο. Μία καλυτέρα προσέγγιση γίνεται μὲ πεντάγωνο περιγεγραμμένο εἰς τὸν κύκλο. Τὸ κανονικὸ ἑξάγωνο εἶναι μία ἀκόμη καλυτέρα προσέγγιση κ.ο.κ. Ὁ Ἀρχιμήδης ἐπροχώρησε μέχρι τοῦ πολυγώνου ἐνενήντα ἑξὶ πλευρῶν καὶ ὑπελόγισε τὴν περίμετρο ἴση πρὸς 3,14271, πολὺ κοντὰ εἰς τὸ 3,14159, τὸ ὁποῖο τώρα γνωρίζουμε, ὅτι εἶναι ὁ πλησιέστερος ἐξαψήφιος ἀριθμὸς ὁ προσεγγίζων τὸ π. Παρ' ὅτι ἐσταμάτησε σὲ κάποιο σημεῖο, ἐν τούτοις φαίνεται ὅτι συνέλαβε τὴν ἰδέαν τοῦ ἀπείρου. Αὐξάνοντας τὸν ἀριθμὸ τῶν πλευρῶν τοῦ πολυγώνου συ-

Καλλιτεχνική ἔκφραση τῆς ἀπροσδιόριστης ἔννοιας τοῦ ἀπείρου ἀπὸ τὸν Ἀμερικανὸ ζωγράφο Edward Hopper (1951).

νεχῶς, θὰ μπορούσε νὰ εἶχε ὑπολογίσει τὸ π μὲ μία συνεχῶς αὐξανόμενη ἀκρίβεια.

Παρ' ὅτι ὑπάρχει ἰσχυρὴ ἐνδειξὴ ὅτι ὁ Ἀρχιμήδης εἶχε ὑποψιασθῇ τὴν ἐννοια τοῦ ἀπείρου, ἡ προσέγγισή του ἐγίνε μόλις δύο χιλιετίες ἀργότερα, ὅταν ἀνεκαλύφθη ὁ Διαφορικὸς Λογισμὸς συγχρόνως ἀπὸ τὸν Νεύτωνα στὴν Ἀγγλία καὶ τὸν Λάιμπνιτς στὴν Γερμανία. Μεταξὺ τῶν ἄλλων συνεπειῶν του, ὁ διαφορικός λογισμὸς εἶχε μία σαφὴ ἐπίδραση εἰς τὴν ἐξέταση τῆς φύσεως τοῦ ἀπείρου — δηλ., ἐὰν αὐτὸ εἶναι ὀρισμένο ἢ ἀόριστο. Ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι πιστεύουν ὅτι τὸ ἄπειρο εἶναι ἀόριστο, τὸ θεωροῦν ὡς μία σταθερῶς ἀτελῇ πορεία. Γιὰ παράδειγμα ἡ ἀκολουθία τῶν ἀριθμῶν —1,2,3...— εἶναι ἀορίστως ἄπειρη, διότι εἰς κάθε σημεῖο τῆς ἔχει μετρηθῇ μόνο ἓνας πεπερασμένος ἀριθμὸς στοιχείων. Ἐκεῖνοι, ἐξ ἄλλου, οἱ ὁποῖοι θεωροῦν τὸ ἄπειρον ὡς ὀρισμένο, τὸ σκέπτονται ὡς μία ὀριοθετημένη ἰδέα, περισσότερο ὡς μία ὄντοτητα παρὰ ὡς μία πορεία, περισσότερο ὡς ἓνα οὐσιαστικὸ παρὰ ὡς ρῆμα — ἓνα οὐσιαστικὸ ὀριζόμενο ὄχι εὐκολώτερα ἀπὸ ὅσο ἡ ἀγάπη ἢ τὸ μῖσος, ἀλλὰ πάντως ἓνα οὐσιαστικόν. Θεωροῦν ὡς θεμιτὸ νὰ ἀντιμετωπίζουν τὸ ἄπειρο ὡς ποσότητα καὶ νὰ χρησιμοποιοῦν τὸ σύμβολό του, ὅπως καὶ τὰ σύμβολα τῶν πεπερασμένων ποσοτήτων.

Αὐτὸ τὸ θέμα δὲν ἔχει λυθῇ ἀκόμη, ἀλλὰ, ἐνῶ οἱ περισσότεροι μαθηματικοὶ κάποτε ἦσαν ὑποστηρικταὶ τοῦ ἀορίστου ἀπείρου, τώρα οἱ περισσότεροι εἶναι πρὸς τὴν πλευρὰ τοῦ ὀρισμένου. Ἦταν μία βαθμιαία ἀλλαγὴ, στὴν ὁποία ἐφθάσαμε ἐν μέρει λόγω μερικῶν ἀποκαλύψεων σχετικῶν μὲ τὶς ἄπειρες σειρὲς — ἀ-

θροίσματα ἀπείρων ἀριθμῶν, ὅπως
$$1 - \frac{1}{3} + \frac{1}{5} - \frac{1}{7} + \frac{1}{9} - \dots$$

Ἐπὶ αἰῶνες οἱ μαθηματικοὶ δὲν ἐγνώριζαν, πῶς νὰ ἐκτελέσουν αὐτὸ τὸ εἶδος τῆς ἀτελείωτης ἀθροίσεως. Προφανῶς δὲν μπορούσαν νὰ ἀθροίσουν ἕναν-ἕναν τοὺς ἀριθμοὺς ἐν σειρᾷ, διότι ἀκόμη καὶ οἱ σύγχρονοι ὑπερταχεῖς ὑπολογισταὶ θὰ ἐχρειάζοντο ἑκατὸ χρόνια γιὰ νὰ ἀθροίσουν μόνο τὸ πρῶτο πεντακισεκατομμῦριο ἀριθμῶν (καὶ θὰ ἔμεναν ἄπειροι ἀκόμη ἀριθμοί).

Ἡ ἀδυναμία ἀθροίσεως ἀπείρων σειρῶν ἐθεωρήθη φυσικὰ ὡς ἀπόδειξὴ, ὅτι τὸ ἄπειρο εἶναι ἀόριστο, μέχρις ὅτου ἐγιναν οἱ ἐργασίες τῶν Νεύτωνος καὶ Λάιμπνιτς. Τὶς γενικὲς γραμμὲς αὐτῶν τῶν ἐργασιῶν μπορούμε νὰ ἐξετάσουμε ἐν σχέσει μὲ τὸ παράδοξο τοῦ Ζήνωνος. Ἡ παρατήρησις, ὅτι ἡ πέτρα πρέπει νὰ διανύσῃ τὴν μισὴ ἀπόστασις, πρὶν νὰ τὴν διανύσῃ ὁλόκληρη, καὶ ἐν συνεχείᾳ τὸ μισὸ τῆς ὑπόλοιπης κ.ο.κ., καταλήγει εἰς τὴν ἀνάγκη ἐκτελέσεως τῆς ἀθροίσεως

$$\frac{1}{2} + \frac{1}{4} + \frac{1}{8} + \frac{1}{16} + \dots$$
 Ἡ σειρὰ αὕτῃ συνίσταται ἀπὸ ἓνα ἄπειρο ἀριθμὸ ἐπὶ μέρους ἀποστάσεων, ἀλλὰ ὁ Ζήνων ἔκανε λάθος, ὅταν εἶπε ὅτι χρειάζεται ἄπειρος χρόνος γιὰ νὰ διανυθοῦν αὐτές. Στὴν πραγματικότητα ἡ ὅλη ἀπόστασις — τὸ ἄθροισμα αὐτῆς τῆς ἀπείρου σειρᾶς — εἶναι ἀπολύτως πεπερασμένη. Ἰσοῦται πρὸς τὴν μονάδα, ὅπως ἀποδεικνύει ἡ Μαθηματικὴ Ἀνάλυσις, καὶ αὕτῃ τὴν ἀπόστασις μπορεῖ εὐκόλα νὰ καλύψῃ ἡ πέτρα. Πρόκειται γιὰ ἓνα ἀπολύτως σαφὲς συμπέρασμα. Συγκεκριμένα τὸ ἄθροισμα αὐτῶν τῶν ἀριθμῶν δὲν μπορεῖ ποτὲ νὰ ὑπερβῇ τὴν μονάδα, δεδομένου ὅτι κάθε πρόσθετο στοιχεῖο τῆς σειρᾶς εἶναι μόνο τὸ ἥμισυ τοῦ ἀπαιτουμένου, γιὰ νὰ φθάσῃ τὸ σύνολο τὴν μονάδα. Ἐν τούτοις ὁποιοδήποτε κλάσμα προσεγγίζει τὴν μονάδα ἂν ἀναφέρουμε,

θὰ ὑπάρχει πάντα κάποιο ἄλλο ἐγγύτερο πρὸς αὐτήν. Αὐτὲς οἱ δύο θεωρήσεις περιορίζουν τὸ ἄθροισμα τῶν σειρῶν σὲ ἓνα σημεῖο, στὴν μονάδα.

Φυσικά, ἡ Μαθηματικὴ Ἀνάλυση δὲν ἀσχολεῖται μὲ ὅλες τὶς σειρές. Καθὼς προχωρεῖ μία «ἀποκλίνουσα» σειρά, τὸ ἄθροισμά της κυμαίνεται ἔντονα χωρὶς ἔνδειξη προθέσεως νὰ καταλήξῃ σὲ κάποιον ἀριθμό. Ὡστόσο ἡ Μαθηματικὴ Ἀνάλυση ἀσχολεῖται μὲ πάρα πολλές περιπτώσεις. Γιά παράδειγμα, καθὼς προ-

χωρεῖ ἡ σειρά $1 - \frac{1}{3} + \frac{1}{5} - \frac{1}{9} \dots$, τὸ ἄθροισμά της χοροπηδᾷ ἀπὸ τὴν

μιά πλευρὰ τοῦ $\frac{\pi}{4}$ πρὸς τὴν ἄλλη, μὲ τὴν διαφορὰ συνεχῶς μειουμένη συμ-

μετρικά. Καὶ παρ' ὅτι ὑπάρχει, μετὰ ἀπὸ ὁποιαδήποτε πεπερασμένη ἄθροιση, κάποια διαφορὰ μεταξὺ τοῦ ἀθροίσματος καὶ τοῦ $\frac{\pi}{4}$ τὸ $\frac{\pi}{4}$ εἶναι τὸ ἄθροισμα τῆς ἀπείρου σειρᾶς, ὅπως ἀποδεικνύεται μὲ τὴν βοήθεια τοῦ Ἀπειροστικοῦ Λογισμοῦ.

Βάσει τῆς Μαθηματικῆς Ἀναλύσεως οἱ μαθηματικοὶ μποροῦν νὰ ἀθροίζουν σειρές ὃχι μόνο πεπερασμένων ποσοτήτων ἀλλὰ καὶ ἀπείρως μικρῶν, οἱ ὁποῖες ὀνομάζονται ἀπειροστά. Αὐτὸ εἶναι ἓνα θαυμάσιο ἐπίτευγμα, ἂν σκεφθοῦμε ὅτι τὰ ἀπειροστά εἶναι μέχρι σήμερα μυστηριώδη τουλάχιστον τόσο, ὅσο εἶναι καὶ τὸ ἄπειρο, διότι ἔχουν μία ιδιότητα: Εἶναι ἐξ ὁρισμοῦ μικρότερα ἀπὸ ὅτιδήποτε μπορούμε νὰ φαντασθοῦμε, ἀλλὰ πάντα μεγαλύτερα ἀπὸ τὸ μηδέν. Κατὰ τὶς δεκαετίες πού ἀκολούθησαν τὴν ἀνακάλυψη τῆς Μαθηματικῆς Ἀναλύσεως ἡ σπουδαιότερη κριτικὴ τῶν ἀπειροστῶν ἐγίνε ἀπὸ τὸν Berkeley, ὁ ὁποῖος εἶπε: «Δὲν εἶναι οὔτε πεπερασμένες ποσότητες, οὔτε ποσότητες ἀπείρως μικρές, οὔτε ἓνα τίποτα. Δὲν εἶναι σωστότερο νὰ τὰ ὀνομάσουμε φαντάσματα ποσοτήτων, πού ἐξηφανίσθησαν;» Παρὰ τὸν σκεπτικισμό τοῦ Berkeley ἡ ἰδέα τοῦ ἀπειροστοῦ εἶναι φυσικὸ νὰ ὑπάρχει στὴν Μαθηματικὴ Ἀνάλυση, καὶ κατὰ κάποιον τρόπο τὴν προέβλεψαν οἱ Ἕλληνες. Ἡ μέθοδος τοῦ Ἀρχιμήδους γιὰ τὸν ὑπολογισμό τῆς περιφερείας τοῦ κύκλου, γιὰ παράδειγμα, συνίστατο εἰς τὴν ἄθροιση ὑπερβολικὰ μικρῶν μεγεθῶν. Ὅσο τὰ μεγέθη — οἱ πλευρὲς τοῦ πολυγώνου τοῦ περιβάλλοντος τὸν κύκλο — μικραίνουν καὶ πληθαίνουν, τόσο ἀκριβέστερος γίνεται ὁ ὑπολογισμός. Ὅμοιως μπορεῖ νὰ ὑπολογισθῇ ἡ ἐπιφάνεια μιᾶς ἐλλείψεως ἢ κάποιου πλέον περιέργου σχήματος δι' ἄθροισματος πολλῶν ὀρθογωνίων, τὰ ὁποῖα προσαρμόζονται κατὰ προσέγγιση στὸ σχῆμα. Αὐξάνοντας τὸν ἀριθμὸ τῶν ὀρθογωνίων καὶ μειώνοντας, ἔτσι, τὰ πλάτη τους καὶ ἐλαττώνοντας τὴν διαφορὰ μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν ἄκρων τῆς ἐλλείψεως, μπορούμε νὰ καταστήσουμε ἀκριβέστερο αὐτὸν τὸν ὑπολογισμό. Ἡ ἰδέα τῆς τελείας ἀκριβείας ἴσως ἦχε ὡς χιμαϊρικὴ, διότι συνεπάγεται τὴν ἄθροιση ἀπείρως πολλῶν ἀπείρως μικρῶν μονάδων. Ἐν τούτοις ὁ ἀπειροστικὸς λογισμὸς δίδει λύση — ἓνα τρόπο ὑπολογισμοῦ τῆς ἐπιφανείας, ἡ ὁποία περικλείεται καὶ ἀπὸ τὴν πλέον περίεργη καμπύλη. Γιὰ τὸν λόγο αὐτὸ μόνον ἡ Μαθηματικὴ Ἀνάλυση θεωρεῖται ὡς ἓνα ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα ἐπιτεύγματα. Χωρὶς αὐτὴν δὲν θὰ εἶχαμε τὶς περισσότερες ἀπὸ τὶς σύγχρονες ἐπιστημονικὲς γνώσεις.

Κατὰ τὰ τέλη τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος ὁ Γερμανὸς μαθηματικὸς Cantor ἔ-

δωσε ακόμη μεγαλύτερη λογική βάση στην ιδέα του άπειρου ως καθωρισμένου. 'Η συνεισφορά του εις την εξέταση του θέματος προέκυψε από την θεώρηση των συνόλων, όχι των σειρών, τὰ ὅποια ὥρισε ὡς «*συλλογὲς συγκεκριμένων ἀντικειμένων αἰσθητῶν ἢ νοητῶν*». ('Ο Cantor εἶχε τὴν πρόθεση νὰ θεωρήσῃ σύνολα ἀριθμῶν, ἀλλὰ ὁ ὀρισμός του ἀνεφέρθη μόνο σὲ σύνολα ἡμερολογιακῶν μηνῶν, ἀνθρώπων κ.ἄ.). 'Ενῶ οἱ μαθηματικοὶ ἐσκέπτοντο πάντα τὰ σύνολα ὡς ἔχοντα πεπερασμένο ἀριθμὸ στοιχείων, ὁ Cantor ἐπέμενε, ὅτι θὰ μπορούσαν νὰ ἔχουν ἄπειρο πλῆθος. 'Εξάγοντες μὲ ἐμφανῆ αὐστηρότητα τὶς ιδιότητες τῶν ἀπείρων συνόλων, ἔφθασε σὲ μία σειρά ἐκπληκτικῶν συμπερασμάτων. Μεταξὺ τῶν προδηλῶν ἀληθειῶν, τὶς ὁποῖες διέψευσε, εἶναι ὅτι τὸ ὅλον εἶναι μεγαλύτερο οἰουδήποτε τμήματός του. 'Ο Cantor ἔδειξε ὅτι μὲ τὸ ἄπειρο τὸ ἥμισυ ἐνὸς πράγματος μπορεῖ νὰ εἶναι ἐξ ἴσου μεγάλο μὲ τὸ ὅλον. Παραδείγματος χάριν, κάθε δευτερός ἀριθμὸς εἶναι περιττός, ἀλλὰ αὐτὸ δὲν σημαίνει ὅτι τὸ σύνολο τῶν περιττῶν ἀριθμῶν, εἶναι τὸ ἥμισυ τοῦ συνόλου τῶν φυσικῶν ἀριθμῶν. Στὴν πραγματικότητα τὸ πλῆθος καὶ τῶν δύο εἶναι ἄπειρο.

'Η ἐργασία τοῦ Cantor ἐχαιρετίσθη ἀπὸ μερικοὺς ὡς ἀποδεικνύουσα μίαν καὶ καλὴν, ὅτι τὸ ἄπειρον εἶναι πράγματι μία ὠρισμένη καὶ ὠριοθετημένη θεώρηση. Δυστυχῶς, ὅμως, ἡ κληρονομία τοῦ Cantor, ἂν καὶ οὐσιώδης, ἀπεδείχθη λιγότερο ἀσφαλὴς ἀπ' ὅσο ἐφαντάσθη ὁ ἴδιος. Κατὰ τὸ 1931 ὁ Αὐστριακὸς μαθηματικὸς Gödel ἀπέδειξε, ὅτι ἡ Καντοριανὴ Συνολοθεωρία καὶ πολλὰ ἄλλα σύνολα ἀξιομάτων ὁδηγοῦν λογικῶς σὲ «*θεωρήματα τὰ ὅποια οὔτε ἀποδεικνύονται οὔτε δὲν ἀποδεικνύονται*». 'Ετσι, ἡ ἐργασία τοῦ Cantor ἐρρίφθη εἰς τὴν σκιά τῆς ἀβεβαιότητος, ὅπως καὶ οἱ περισσότερες μαθηματικὲς θεωρίες μετὰ ἀπὸ τὴν ἐργασία τοῦ Gödel. Τὸ ἐρώτημα περὶ τοῦ κατὰ πόσον τὸ ἄπειρο ὁμοιάζει περισσότερον μὲ ρῆμα ἢ οὐσιαστικὸ ἐξακολουθεῖ νὰ παραμένῃ σημεῖο διαφωνίας.

'Η μέχρι τώρα ἀνάπτυξη τοῦ θέματος δὲν ἀποτελεῖ μὲ κανένα τρόπο μία μαθηματικὴ ἱστορία τοῦ ἀπείρου. 'Η εὐλογία θέσεως μας εἶναι, ὅτι ὁ τρόπος, μὲ τὸν ὁποῖο σκεπτόμεθα περὶ τοῦ ἀπείρου ἐπηρεάζει καὶ τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο σκεπτόμεθα περὶ γεωμετρίας, κοσμολογίας καὶ αἰσθητικῆς. 'Ο θαυμασμὸς καὶ τὸ δέος, ποὺ ἔχει ἐμπνεύσει εἰς τοὺς ἀνθρώπους ὅλων τῶν ἐποχῶν, ἀντανακλᾷται εἰς τὰ ἔργα τῶν γνωστῶν ποιητῶν, μουσικῶν καὶ ζωγράφων, οἱ ὁποῖοι ἀνεφέρθησαν εἰς τὸ ἄπειρον. «*Ζωγραφίζω τὸ ἄπειρο*», εἶπε ὁ Van Gong, καὶ «*Ὡς στιγμή, μοναδικὴ καὶ ἀτέλειωτη!*», εἶπε ὁ Robert Browning. 'Ατυχῶς, ὅμως, ἡ ἀδυναμία μας νὰ συλλάβουμε τὸ ἄπειρο συνεπάγεται καὶ ἀδυναμία μας νὰ ἀπαντήσουμε σὲ μερικὰ ἀπὸ τὰ βασικώτερα ἐπιστημονικὰ προβλήματα.

"Ας ἐξετάσουμε τὸ πρόβλημα τῶν τριῶν σωμάτων, τὸ ὁποῖο συνίσταται εἰς τὴν περιγραφὴν τῆς κινήσεως τριῶν τυχόντων ἐλευθέρως ἀλληλεπιδρῶντων ἀντικειμένων, ὅπως ἡ γῆ, ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη. Μὲ τὰ σύγχρονα μαθηματικὰ τὰ προβλήματα τῶν τριῶν σωμάτων δὲν ἔχουν ἀκριβῆ λύση, διότι εἶναι ἀπείρως πολὺπλοκα. Τὰ προβλήματα δύο σωμάτων, ποὺ ἀναφέρονται, ἐπὶ παραδείγματι, μόνο στὴ γῆ καὶ τὸν ἥλιο, μποροῦν νὰ λυθοῦν μὲ τὸν νόμο τῆς βαρύτητος τοῦ Νεύτωνος. 'Αλλά, ὅταν προστεθῇ καὶ ἡ σελήνη, ἡ παρουσία τῆς ἐπηρεάζει τὴν γῆ καὶ τὸν ἥλιο. Αὐτὲς οἱ ἐπιδράσεις, μὲ τὴν σειρά τους, ἐπηρεάζουν τὴν σελήνη καὶ αὐτὴ ἡ ἐπίδραση ἐπηρεάζει πάλι τὴν γῆ καὶ τὸν ἥλιο κ.ο.κ. μέχρι τὸ ἄπειρον.

Γιὰ παρομοίους λόγους οἱ σχέσεις μεταξύ τριῶν μόνον ἀνθρώπων μπορεῖ νὰ εἶναι ἀπείρως πολύπλοκες. Μία ἀπὸ τὶς ἀπλούστερες ἐρωτήσεις εἶναι: «πῶς θὰ ἀποφασίσουν νὰ μοιράσουν τρία ἑκατόδραχμα τρεῖς ἐξ ἴσου ἰσχυροὶ ἄνθρωποι;». Φυσικά, θὰ μπορούσαν, ἀπλῶς, νὰ διαιρέσουν τὰ χρήματα ἐξ ἴσου, ὥστε κάθε ἕνας νὰ λάβῃ ἓνα ἑκατόδραχμο. Ἀλλὰ δύο ἄνθρωποι μποροῦν πάντα νὰ συμμαχήσουν ἐναντίον ἑνὸς τρίτου, ὥστε νὰ κερδίσουν μεγαλύτερο μερίδιο — μία τακτική ἡ ὁποία μπορεῖ νὰ πυροδοτήσῃ μία σειρά ἐπαλλήλων συμμαχιῶν. Δὲν πρόλαβαν νὰ συμφωνήσουν οἱ Α καὶ Β νὰ μοιράσουν ἴσα τὶς διακόσιες πενήντα δραχμές, ἀφήνοντάς τον μὲ πενήντα δραχμές μόνο, ὁπότε ὁ Γ κάνει εἰς τὸν Α μία καλύτερη προσφορά: Ὁ Α μπορεῖ νὰ κρατήσῃ τὶς ἑκατὸν πενήντα ἐκ τῶν διακοσίων πενήντα δραχμῶν, ἀφήνοντας εἰς τὸν Γ ἓνα ἑκατόδραχμο, ἐνῶ ὁ Β μένει μὲ πενήντα μόνο δραχμές. Ὁ Β τότε μπορεῖ νὰ ἐναντιωθῇ προσπαθώντας νὰ ἐλκύσῃ τὸν Α ἢ τὸν Γ σὲ συμμαχία. Ἡ φυσικὴ δυναμικὴ αὐτοῦ τοῦ παιγνιδίου ἐπιτρέπει τὴν συνέχισή του ἔσαι. Ἀπεναντίας, ὅταν δύο ἐξ ἴσου ἰσχυροὶ ἄνθρωποι ἀποφασίσουν νὰ μοιράσουν τὰ χρήματα, μποροῦμε νὰ προβλέψουμε ἀπολύτως τὸ ἀποτέλεσμα: Ὁ κάθε ἕνας θὰ λάβῃ ἑκατὸν πενήντα δραχμές, διότι κανένας δὲν χρειάζεται νὰ συμβιβασθῇ μὲ λιγώτερα.

Παραδείγματα σὰν αὐτὸ δὲν εἶναι ἀσυνήθη. Πολλὰ ἀπὸ τὰ ἄλута ἐπιστημονικὰ προβλήματα μπορεῖ κάλλιστα νὰ ἀποδειχθῇ ὅτι ὀφείλονται εἰς τὴν ἄγνοιά μας τοῦ ἀπείρου. Τὸ ἄπειρο ἐμπλέκεται εἰς τὶς ἀβεβαιότητες καὶ ἀτέλειες τῶν θεωριῶν μας περὶ τῆς προελεύσεως τοῦ σύμπαντος καὶ τῆς συμπεριφορᾶς τῶν στοιχειωδῶν σωματιδίων. Δὲν εἴμεθα τόσο ἱκανοὶ εἰς τὴν ἐκλογίκευση τῶν μυστηρίων τοῦ ἀπείρου, ὅσο εἰς τὴν παράκαμψή τους. Ἄς σκεφθοῦμε, γιὰ παράδειγμα τὸν τρόπο, μὲ τὸν ὁποῖο οἱ φυσικοὶ ἀποφεύγουν ἐξυπνα τὴν ἀντιμετώπιση τοῦ ἀπείρου εἰς τὴν περιγραφή τοῦ συνήθους ἡλεκτρονίου. Κατὰ τὸν νόμο τοῦ Coulomb ἓνα ἡλεκτρόνιο δημιουργεῖ ἓνα ἡλεκτρικὸ πεδίο ἐντάσεως διαρκῶς αὐξανομένης, ὅσο προσεγγίζεται τὸ σῶματιο. Εἰδικώτερα ἡ ἔνταση αὐξάνεται ἀντιστρόφως ἀναλόγως πρὸς τὸ τετράγωνο τῆς ἀποστάσεως ἀπὸ τὸ ἡλεκτρόνιο. Εἰς τὴν θέση τοῦ ἡλεκτρονίου ἀκριβῶς ἡ ἀπόσταση εἶναι μηδέν, καὶ ἔτσι, κατὰ τὸν νόμο τοῦ Coulomb, ἡ ἔνταση τοῦ πεδίου εἶναι ἄπειρη. Ὅμως ἓνα ἄπειρο ἡλεκτρικὸ πεδίο συνεπάγεται ἄπειρη ἐνέργεια, πρᾶγμα πού, κατὰ τὴν ἐξίσωση τοῦ Ἀϊνστάιν $E=mc^2$, σημαίνει ἄπειρη ποσότητα μάζας. Ἐτσι ἡ συνέπεια αὐτοῦ τοῦ ἐπιχειρήματος εἶναι, ὅτι ἡ μᾶζα τοῦ ἡλεκτρονίου εἶναι ἄπειρη, πρᾶγμα πού φυσικὰ δὲν συμβαίνει.

Γιὰ νὰ ἐξηγήσουν αὐτὴ τὴν ἀπίθανη κατάσταση τῶν πραγμάτων οἱ φυσικοὶ ἔχουν ἐπινοήσῃ μία ἀκόμη πιὸ ἀπίθανη θεωρία, τὴν Κβαντο-ἡλεκτρο-δυναμική. Κατ' αὐτὴν κάθε ἡλεκτρόνιο περιβάλλεται ἀπὸ ἓνα πλῆθος σωματιδίων, τῶν ὁποίων ἡ δράση εἶναι νὰ ἐξουδετερώσουν ὅλη τὴν θεωρούμενη ὡς ἄπειρη μᾶζα τοῦ ἡλεκτρονίου. Οἱ φυσικοὶ ἀναφέρονται εἰς αὐτὴν τὴν ἐξουδετέρωση ὡς «ἐπιαναφορά εἰς τὴν κανονικότητα». Τὸ ἀπίστευτο εἶναι, ὅτι τὰ σῶματα ἐξουδετερώσεως εἶναι ἐξ ὀρίσμου ἀόρατα καὶ ὅσο κι ἂν προσπαθήσουμε νὰ τὰ ἰδοῦμε, μόνο οἱ ἐπιδράσεις τους εἶναι αἰσθητὲς εἰς τὸ φυσικὸ περιβάλλον. Παρ' ὅτι πρέπει νὰ παραδεχθοῦμε τὴν ἐπιτυχίαν τῆς Κβαντομηχανικῆς εἰς τὴν περιγραφή τῆς συμπεριφορᾶς τῶν ἡλεκτρονίων, ἡ φύσις αὐτῆς τῆς ἐπιτυχίας τῆς δύσκολα θὰ μπορούσε νὰ θεωρηθῇ ὡς θρίαμβος τῆς ἀνθρωπίνης λογικῆς. Εἶναι μία τεχνητὴ συγκάλυψη. Καὶ ἴσως εἶναι τὸ καλύτερο πού μποροῦμε νὰ ἐλπίσουμε. Κατὰ τὸ παρελ-

θόν μερικοί από αυτούς, οί όποιοί αντιμετώπισαν τά μυστήρια του άπειρου χωρίς νά μισοκλείσουν τά μάτια τους, ώδηγήθηκαν είς τήν παραφροσύνη. 'Ο Buber περιέγραψε τόν τρόπο, πού του ένέπνευσε ή ιδέα του άπειρου:

«Με κατέλαβε μία άκατανόητη ανάγκη: ήθελα νά προσπαθώ συνεχώς νά φαντασθώ τò τέλος του διαστήματος ή τήν άπεραντοσύνη του, τήν άρχή και τò τέλος του χρόνου ή τò άναρχο και άτελείωτο του χρόνου, αλλά και τά δύο ήσαν έξ ίσου άδύνατα, έξ ίσου μάταια.

»Κάτω από μία παρόρμηση, στην όποία δέν μπορούσα νά άντισταθώ, τανταυνόμενους από τò ένα είς τò άλλο άπειλούμενος έντονα κατά καιρούς από τόν κίνδυνο τής παραφροσύνης, ώστε σκέφθηκα σοβαρά νά τόν άποφύγω αυτοκτονώντας».

Ευτυχώς οί περισσότεροι από όσους έχουν σκεφθῆ επί τής έννοίας του άπειρου δέν παρεσύρθησαν σέ τόσο μοιραίες ενέργειες. Μερικοί έγιναν θρησκευόμενοι, άλλοι φιλόσοφοι. 'Αλλά όλοι παρεκινήθησαν — διανοητικώς και συναισθηματικώς — από τήν επιβεβλημένη ανάγκη ύπάρξεως του άπειρου.

[Μετάφραση: ΝΙΤΣΑ ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΥ]

ΣΑΝ ΧΟΥΑΝ*

'Η σκοτεινή νύχτα τής ψυχῆς

*'Ηταν μιὰ νύχτα δίχως άστρα σκοτεινή,
μέ έρωτικές επιθυμίες φλογισμένη.
Σέ μιάν άξέχαστη κι υπέροχη στιγμή,
όπου είχε έρθεί χωρίς κανείς νά τήν προσμένει,
και πού ή ψυχή μου είχε βρεθεί μέ Σέ ένωμένη,*

*τότε σιμά Σου ζύγωσε άξαφνα θερμή
άπό ένα δρόμο σκοτεινό, πούρθε κρυμμένη.
Μά ήταν υπέροχη κι άξέχαστη ή στιγμή,
άγαπημένος νά ένωθεί μέ άγαπημένη
μέσα στη νύχτα τη γλυκειά κι όνειρεμένη.*

*Καθώς ή νύχτα άργοκυλούσε μαγική
μέ τò πυκνό βαθύ σκοτάδι σκεπασμένη,
σφιχτά κρυβόταν ή ένωσή μας μυστική,
κι άλλο δέν έβλεπα στό βάθος νά προβαίνει,
παρά ένα φώς άπ' τήν καρδιά τη φλογισμένη.*

[Μετάφραση από τά ισπανικά: Δάφνη 'Αλεξάνδρου]

* 'Ο Σάν Χουάν είναι 'Ισπανός μυστικιστής ποιητής τής 'Αναγεννήσεως.

Αὐτοπορτραῖτο ἐνὸς πνευματικοῦ ἀνθρώπου (τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Ι.Ν.Σ. κ. Βασιλείου Φόρης)

Στὴν πατρίδα μας ἡ κριτικὴ τῆς πνευματικῆς δραστηριότητος γίνεται κατὰ κανόνα ὀχι συγκεκριμένα, ὄχι ὀνομαστικά, ἀλλὰ μὲ κάποιους ὑπαινικτικούς προσδιορισμούς. Ἡ ἀναφορὰ ὀνομάτων, λόγου χάριν, θεωρεῖται σχεδὸν ἔγκλημα. "Ενα πρόσφατο παράδειγμα: τὸ περιοδικὸ «Νεοελληνικὴ Παιδεία» (τεῦχος 14/1988) ὑπέβαλε σὲ ἄγρια λογοκρισίαν τὸ ἄρθρο μου «*Συντακτικὸς καὶ Λειτουργικὸς Καταμερισμὸς τῶν Προτάσεων*». Ἐγὼ ἔγραφα: «*Ἐπαναλαμβάνομε τὰ κυριότερα σημεῖα τῶν εἰδήσεων — ἀκουόταν νὰ λέγει ἡ **Εὐῆ Δεμίρη**... Μέσα στὸ ἴδιο κλίμα κινεῖται καὶ ὁ **Νίκος Βολωνάκης**, ποὺ ἐπιπλέον ἀκκίζεται ἀνυπόφορα*». Ἴδου καὶ τὸ ἔκτρωμα, ποὺ προέκυψε ἀπὸ τὴν ἐπέμβαση τοῦ περιοδικοῦ: «... ἀκουόταν νὰ λέει (γνωστὴ ἐκφωνήτρια)... Μέσα στὸ ἴδιο κλίμα (κινεῖται καὶ ἄλλοι ἐκφωνητές)». Πρῶτον, ἔβγαλαν τὰ ὀνόματα, ποὺ ἀποτελοῦν οὐσιαστικὸ στοιχεῖο τοῦ κειμένου. Δεύτερον, «ἔφαγαν» τὸ «*ἀκκίζεται ἀνυπόφορα*» — ἀνευ προηγουμένου πρωτοβουλία τῆς συντακτικῆς ἐπιτροπῆς. Τρίτον, οἱ παρενθέσεις τοὺς δὲν ἔχουν καμμιά σχέση μὲ τὴ σύνταξη τοῦ λόγου, καὶ ὁ ἀναγνώστης τοῦ ἁρθροῦ, ποὺ δὲν γνωρίζει, βέβαια, τὰ τῆς ἐπεμβάσεως, μπορεῖ μὲ ὅλο του τὸ δίκιο νὰ μὲ κατατάξει στὴν κατηγορίαν τῶν ἀγραμμάτων. Ἡ παράδοση ἀπαιτεῖ ἀκόμη, ὅπως ἡ κριτικὴ στρέφεται ἐναντίον μικρῶν ἐργατῶν τοῦ πνεύματος. Ὁ ἀκαδημαϊκὸς Ἀγαπητὸς Τσοπανάκης κατ' ἐξάρεσιν ἐμίλησε γιὰ λάθη πανεπιστημιακῶν, «*ποὺ εἶναι τουλάχιστον διδάκτορες*» («*Τὸ Βῆμα*», 8/5/1988), ἀλλὰ μόνον τόσο, χωρὶς ὀνόματα. Ἐγὼ παραβαίνω τὴν παράδοση τόσο ὡς πρὸς τὸ πρῶτο της σκέλος, δηλαδὴ κατονομάζω τὸν κρινόμενον («*ὁ τάδε* ἔγραψε αὐτὸ καὶ αὐτό»), ὅσο καὶ ὡς πρὸς τὸ δεύτερο σκέλος: μιλάω ὄχι γιὰ τοὺς πνευματικούς ἀνθρώπους τῆς σειρᾶς, ἀλλὰ γιὰ τοὺς δασκάλους αὐτῶν. Ἡ συμπεριφορὰ μου αὐτὴ μπορεῖ νὰ ἐπισύρει τὴν ὀργὴν μερικῶν μερικῶν, ἡ κριτικὴ μου ὅμως ἀποκτάει ἐνδιαφέρον καὶ ἀποτελεσματικότητα. **Μόνον ἔτσι μποροῦν νὰ διορθωθοῦν τὰ στραβά!**

Ὁ κ. **Βασίλης Δ. Φόρης**, διευθυντὴς τοῦ Ἰνστιτούτου Νεοελληνικῶν Σπουδῶν (Ἰδρύματος Τριανταφυλλίδου), ἐκπροσωπεῖ, πιστεύω, ἐπαξίως τοὺς «προοδευτικούς» ἐκπαιδευτικούς μας καὶ τοὺς «γνήσιους» δημοτικιστές. Ἐδῶ θὰ σχολιάσουμε ὀρισμένα κείμενά του, ποὺ κατὰ χρονολογικὴ σειρὰ δημοσιεύσεως εἶναι τὰ ἀκόλουθα: 1) «*Γιὰ ν' ἀρχίσουμε κάποτε νὰ τελειώνουμε (Χρωστούμενη ἀπάντηση στὶς θεωρίες τοῦ κ. Γ. Μ. Καλιόρη)*» («*Ἀντί*», τ. 267/1984), 2) «*Ἑλληνικά παρατράγουδα*» («*Ἡ Λέξη*», τ. 47/1985), 3) «*Τὰ 7 θανάσιμα ἐρωτήματα*» («*Τὸ Βῆμα*», 31/5/1987) καὶ 4) «*Ἀντιμήνυμα στὸν Κύριο Πρόεδρο...*» («*Τὸ Βῆμα*», 17/1/1988). Ἐχομε δηλαδὴ μιὰ παραγωγή, ποὺ ἐκτείνεται σὲ πέντε χρόνια.

Ὁ κ. Φόρης εἶναι δυναμικὸς δημοτικιστὴς, πίνει ψυχαρῆσιον οἶνον, ἀλλὰ... κάπως νερωμένον. Τὴν τελευταία δωδεκαετία οἱ «καλοὶ δημοτικιστές» ἔχουν ἐμφανῶς

* Ὁ κ. Γ.Ν.Γ. εἶναι φιλόλογος τῆς Ρωσικῆς καὶ τῆς Ἑλληνικῆς. Δίδαξε γιὰ πολλὰ χρόνια σὲ Γυμνάσια καὶ Λύκεια τῆς Ρουμανίας καὶ τῆς Σοβιετικῆς Ἑνώσεως.

έξελιχθεί, συνεχίζουν όμως την επιζήμια για την ελληνική γλωσσολογία (και άκαρπη για τους ιδίους) δράση τους. Οι άνθρωποι αυτοί κατά κάποιον τρόπο θυμίζουν τους όπαδους της «προλετακούλτ» («προλετάρσκαγια κουλτούρα») των πρώτων χρόνων της Σοβιετικής Έξουσας, που ήθελαν να γκρεμίσουν το πολιτιστικό οικοδόμημα του άστικού καθεστώτος και να χτίσουν εκ θεμελίων την «προλεταριακή κουλτούρα». Οι εκπρόσωποι της δικής μας «δημοτικής κουλτούρας» δεν έχουν, βέβαια, παρόμοια φιλόδοξα σχέδια, απλώς κολυμπάνε στην επιφάνεια της γλωσσικής θάλασσας, αφού αδυνατούν να φτάσουν στο βάθος για σοβαρές δουλειές, και ασχολούνται με πάρεργα («καθαριότητα» της γλώσσας κ.λπ.): κάτι πρέπει να κάνουν, για να επιζήσουν πνευματικά!

Ο διευθυντής του Ίδρυματος Τριανταφυλλίδη «διαλέγεται», πρώτον, με τον γνωστό καθηγητή των ελληνικών σε παρισινό πανεπιστήμιο κ. **Γιάννη Μ. Καλιόρη**, συγγραφέα βαθυστόχαστων έργων για τη γλώσσα («*Παρεμβάσεις Ι*», «*Παρεμβάσεις ΙΙ*» κ.ά.)· δεύτερον, με τον ανειδίκευτον εργάτη της γλωσσολογίας και αγύμναστον στρατιωτικώς κ. **Διονύση Σαββόπουλο**· τρίτον, με τους όπαδους της διδασκαλίας των αρχαίων ελληνικών στο Γυμνάσιο· τέταρτον, με τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας κ. **Χρήστο Σαρτζετάκη**. Πολύ πλατύ είναι και το μέτωπο.

Οί τίτλοι των γραπτών του κ. Φόρη προδίδουν διάθεση ειρωνείας, που δεν έχει θέση σε συζήτηση επιστημονικών αξιώσεων, αλλά και πολεμικής, μολοντί τα συγκεκριμένα πρόσωπα δεν έδωσαν άφορμή. Τα κείμενα περιέχουν πολύ «πνεύμα», για το οποίο σεμνύνεται μέχρι ναρκισσισμού ό συντάκτης τους· περιέχουν επίσης πολλούς χαρακτηρισμούς, επίθετα, επιρρήματα και άλλα δευτερεύοντα μέρη του λόγου. Ο κ. Φόρης έπρεπε να γνωρίζει, ότι ό Αριστοτέλης στην «*Περί έρμηνείας*» πραγματεία του εξετάζει μόνο το ουσιαστικό και το ρήμα, τα όποια θεωρεί βασικά μέρη του λόγου. Όταν ό κ. διευθυντής αποπειράται να θεωρητικολογήσει (να πεϊ κάποια όνόματα και ρήματα), μάς επιφυλάσσει έκπληξεις. Στα κρινόμενα γραπτά αποκαλύπτονται και άλλες ενδιαφέρουσες πλευρές της «δημοτικής κουλτούρας».

Ι. 'Απαράδεκτα πράγματα

Ο κ. Φόρης γράφει (και ό Τύπος δημοσιεύει): «Όλοι οί κήνσορες τύπου Καλιόρη...», «... συνεπαίρεται από συλλήψεις ανώτερες (κοινώς παπαρδέλες)», «Νά όμως πού ό κύριος Κ. (και άλλοι τινες σύν αύτώ), νά πού ό αδιάβαστος "διανοητής" έχει αντίρρηση», «Μάς λέγει λοιπόν, ανάμεσα σε μιá θολούρα πού τινάζεται από τό πειραγμένο σίγουρα μυαλό του...», «Νά ρωτήσω τόν κύριο Κ.: όταν έγραφε αυτά τά πράγματα, είχε πάρει έξιτήριο ή ήταν άκόμη μέσα;» ... Οί άθλιότητες αυτές του κ. Β.Δ. Φόρη αντιμετωπίζονται από τόν κ. Γ. Καλιόρη με μιá καταπληκτική ψυχραιμία, πού χαρακτηρίζει τούς μεγάλους και δυνατούς¹.

Στό δεύτερο άρθρο διαβάζουμε: «'Ο κ. Σαββόπουλος δικαιολογείται νά τρέφει αύταπάτες· ό κ. Ράμφος δέ δικαιολογείται με κανένα τρόπο νά μετέρχεται άπάτες. Και οί δυό μαζί καλά θά κάνουν νά σκεφτοῦν μήπως ή ιστορία τούς κατατάζει δίπλα στούς άνθρωποφάγους: στην κατηγορία των γλωσσοφάγων ή λαοφάγων». Έδω τό «πνεύμα» του αύτορος έκαμε νερά, ό ίδιος όμως μάλλον είναι ευχαριστημένος από τις επινοήσεις του.

II. Ἡ αὐτογνωσία τοῦ ἐπιστήμονα

Ἐχει γράψει ἄραγε ὁ κ. Φόρης καί κάποια κείμενα ἀπαλλαγμένα ἀπὸ τὸ φτηνὸ πνεῦμα καὶ τὶς ὕβρεις ἐναντίον τῶν «ἀντιπάλων» του, δηλαδὴ κείμενα μὲ ἐπιστημονικὴ βαρύτητα; Δὲν γνωρίζω. Τὰ σχολιαζόμενα πάντως ἐδῶ ἄρθρα του καὶ κάποιο παλιότερο κείμενο στὴ «Νέα Ἑστία», μὲ τὸ ὁποῖο τὰ ἔβαζε μὲ τὸν Θεόδωρο Ξύδη γιὰ τὸ τελικὸ ν, μοῦ δημιουργοῦν τὴν ἐντύπωση «εὐτυχισμένου ἀνθρώπου», ὁ ὁποῖος θεωρεῖ ἐαυτὸν ἐπαρκῆ σὲ ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς πνευματικῆς δραστηριότητος, δὲν μελετᾷ, ὅμως μιλάει ἀφ' ὑψηλοῦ (παλιὸς συμφοιτητῆς του ἔλεγε: «Ὁ Φόρης καὶ στὸ Πανεπιστήμιό ἔκανε τὸν κάργα»). Ἡ ἐντύπωση αὕτη ἐνισχύεται καὶ ἀπὸ ἄμεσες ὁμολογίες τοῦ ἰδίου. Γράφει (ἐναντίον Καλιόρη): «Αἰσθάνομαι τὴν ἀνάγκη νὰ ψυχαγωγῶ, ἀλλὰ καὶ νὰ διδάξω τὸν ἀναγνώστη» (τὸ μοναδικὸ κόμμα εἶναι δικό μου — Γ.Ν.Γ.).

III. Λαϊκισμὸς εἰς τὸ ἔπακρον

Ὁ κ. Βασίλης Δ. Φόρης συχνά-πυκνά ἐπικαλεῖται τὸν λαό, τὸν ἀπρόσωπο λαό: «Ὁ λαός... πάλεψε ἥδη ἀπὸ τὰ παλιὰ χρόνια νὰ φέρει σὲ λογαριασμό τὴν πολυτέλεια τῆς τρίτης κλίσσης», «Τὰ ἴδια μᾶς εἶπε ὁ λαός μας καὶ γιὰ ὅλες τὶς ἄλλες γλωσσικὲς ἀλλαγές», «χίλια τέτοια μᾶς εἶπε ὁ λαός μας», «Ὅσο γιὰ τὸν ἀγῶνα τοῦ λαοῦ μας...», «Ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν τοῦ λαοῦ...» κ.λπ., κ.λπ. Τὰ παραδείγματα εἶναι παρμένα ἀπὸ τὸ πρῶτο ἄρθρο, μὰ καὶ τὰ ἄλλα δὲν ὕστεροῦν σὲ «λαϊκισμό». «Δὲν ὑπάρχει τίποτε τὸ ἀντιλαϊκότερο ἀπὸ τὴν προσπάθεια μῆς ὁμάδας ἀτόμων νὰ μιλοῦν στὸ ὄνομα τοῦ λαοῦ, ἐνῶ ἀρνοῦνται τὸ δικαίωμα αὐτὸ στοὺς ἄλλους» — γράφει ὁ ὑπέρμαχος τῆς περεστρόικας ποιητῆς **Εὐγένιος Εὐτουσένκο**².

Πρῶτον, ἔχει ἄραγε ὁ κ. Φόρης ἐξουσιοδότηση νὰ μιλάει ἐν ὀνόματι τοῦ λαοῦ;

Δεύτερον, οἱ γλῶσσες ἐξελίσσονται αὐθόρμητα, χωρὶς τὴν ἡθελημένη συμμετοχὴ τῶν λαῶν. Οἱ λαοὶ ἀπλῶς μιᾶνε τὶς γλῶσσες τους, ὅπως αὐτὲς εἶναι διαμορφωμένες σὲ κάθε ἐποχῇ. Μὲ τὴν ἔννοια αὕτη συμμετεῖχε στὴν ἐξέλιξη τῆς ἐλληνικῆς γλώσσας καὶ ὁ δικός μας λαός, ὡς φορέας καὶ χρήστης τῆς δημοτικῆς, ὅχι ἐπομένως ἐνεργὰ καὶ μάλιστα μαχητικά: ἡ συνειδητὴ πάλη ἦταν ὑπόθεση τῶν πνευματικῶν ἀνθρώπων. Μὲ τὸν λαό «ἀγωνιζόμενο» νὰ ἐπιβάλλει τὶς γλωσσικὲς ἀπόψεις, νὰ ρυθμίζει τὶς κλίσεις κ.λπ., ὁ κ. Φόρης καινοτομεῖ κυριολεκτικά.

IV. Πανηγυρικὴ αὐτοαναίρεση

Στὸ κείμενο ἐναντίον τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας ὁ κ. Φόρης γράφει: «Καὶ τὴν ἀξιοθρήνητη ἐπίκληση οἶασδήποτε εὐκολίας ὅμως ἀπορρίπτω»... Μὲ ἄλλα λόγια: δὲν διαλέγει τὸν εὐκολο δρόμο ὁ κ. διευθυντής. Θὰ μπορούσε ἴσως νὰ δεχθεῖ κανεὶς τὴ διαβεβαίωση αὕτη, ἂν δὲν ὑπῆρχαν «Τὰ 7 θανάσιμα ἐρωτήματα». Στὴν ἐπιφυλλίδα ἐκείνη ὁ κ. Φόρης ἔθετε τὶς ἀκόλουθες ρητορικὲς ἐρωτήσεις γιὰ τὴ διδασκαλία τῶν ἀρχαίων ἐλληνικῶν στὸ Γυμνάσιο: 1) «ποιὸς θὰ διδάξει;», 2) «τί θὰ διδάξει;», 3) «ποῦ θὰ διδάξει;», 4) «μὲ ποιὰ ἐγχειρίδια θὰ κάμει τὴ διδασκαλία;», 5) «γιὰ ποιὸ λόγο ὅλα αὐτά;», 6) «μὲ ποιὸ τρόπο θὰ γίνεται ἡ διδασκαλία;» καὶ 7) «πότε θὰ γίνουν ὅλα αὐτὰ τὰ πράγματα;»... Οἱ ἀπαντήσεις στὰ «θανάσιμα ἐρωτήματα» δὲν μπορούσαν νὰ εἶναι παρὰ ἀρνητικὲς: λείπει τὸ κατάλληλο διδακτικὸ προσωπικό, δὲν ὑπάρχουν ἀρκετὰ διδασκῆρια, οὔτε χρόνος (τὸ Σάββατο ἀποκλείε-

ται), δὲν εἶναι ξεκαθαρισμένη ἡ διδακτέα ὕλη, ὅπως καὶ ἡ μέθοδος διδασκαλίας, τὰ ἐγχειρίδια εἶναι ἀκατάλληλα, ἐπομένως δὲν εἶναι δυνατόν... νὰ διδάσκεται ἡ ἀρχαία ἐλληνικὴ στὸ Γυμνάσιο. Ὁ κ. Φόρης δὲν ἔκαμε καμμιά πρόταση γιὰ βελτίωση τῶν συνθηκῶν καὶ τῶν μέσων διδασκαλίας, ἀπλούστατα συνθηκολόγησε μπροστὰ στὶς δυσκολίες.

Σχετικὰ μὲ τὶς ἀπόψεις ἐκεῖνες τοῦ κ. Φόρη ἔγραφα στὸ βιβλίο μου (κεφ. «Ἐρωτήματα γιὰ τὰ ἀρχαῖα ἐλληνικά»): «Ἡ ἐπιφυλλίδα αὐτὴ ἐκφράζει μὲ εἰλικρίνεια καὶ πληρότητα τὸν πνευματικὸν ὀπορτουισμό, ἀπὸ τὸν ὁποῖο διακατέχονται πολλοὶ ἀπὸ τοὺς παράγοντες τῆς παιδείας μας... Ἡ φυγομαχία ὀρισμένων ὑπευθύνων τῆς παιδείας μας μπροστὰ στὶς δυσκολίες... φαινόταν ἀπὸ ἕνα σωρὸ ἔργα καὶ λόγια τους, κανεὶς ὅμως δὲν τὸ ὁμολογοῦσε ἀπροκάλυπτα, ὅπως ὁ συντάκτης τῶν “Θανάσιμων ἐρωτημάτων”»³.

Υ. Ἐλαφρὰ γλωσσολογία

Ὅταν ὁ διευθυντὴς τοῦ Ἰδρύματος Τριανταφυλλίδη ἐπικαλεῖται τὴ μαρτυρία κάποιου παράγοντα (στὸ κατὰ Σαββόπουλου ἄρθρο), θεωρεῖ ὑποχρέωσή του νὰ μᾶς διαβεβαιώσει: «δὲ γλείφω» ἢ «οὔτε σκέψη γιὰ γλείψιμο»... Σημειώνω τὴν περίεργη αὐτὴ ἀποψη, ἐπειδὴ ἐκφράζεται ἀπὸ ἐπιστήμονα. Στὸ ἴδιο κείμενο ἰσχυρίζεται ὁ κ. Φόρης, ὅτι ἡ δασεῖα προφορὰ «κατὰ τὴ μαρτυρία τοῦ Ἀριστοτέλη εἶχε σβῆσει στὴν ἐποχὴ του». Ἐπειδὴ ἐγὼ εἶμαι ἄπιστος Θωμᾶς, θὰ ἤθελα νὰ μάθω, ποῦ καὶ πῶς διατυπώνει ὁ Σταχειρίτης τὴν ἀποψη αὐτή. Θὰ προσθέσω ὅμως καὶ τοῦτο: ἡ δασεῖα προφορὰ «ἀκούγεται» καὶ σήμερα σὲ σύνθετες ἢ συμπροφερόμενες λέξεις, ὅταν ἡ δεύτερη ἀπ’ αὐτὲς ἔχει δασυνόμενο ἀρχικὸ φωνῆεν: ἀφελληνισμός, ἀφ’ ἐνός, ἀφ’ ἐτέρου, ἀφυδάτωση, καθηγητής, καθολοκληρίαν, πρωθυπουργός, ὑφυπουργός, ἔφιππος, τέθριππος κ.λπ., κ.λπ.⁴

Ἄς δοῦμε ὅμως καὶ κάποιες ἄλλες θεωρητικὲς ἀπόψεις τοῦ κ. Φόρη.

1) Στὸ πρῶτο κείμενο διαβάζουμε: «Οἱ ἀπόλυτες μετοχές **προκειμένου (νά) καὶ δεδομένου (ὅτι)** εἶναι ξένες στὸ λόγο μας, εἶναι μεταφρασμένες ἐκφορὲς ἀπὸ ἄλλες γλώσσες καὶ δὲν χρειάζεται νὰ τὶς ὑποκαταστήσουμε στὰ σαφέστατα καὶ ἐκφραστικότερα ἰσοδύναμά τους **γιὰ νά, ὅταν θά, ἐπειδὴ θά, ἀφοῦ, μιὰ καὶ** (ἀνάλογα: **ἀντὶ νά)** κ.λπ. **Τὸ πρόκειται νά** πάλι εἶναι γαλλισμὸς τῆς καθαρεύουσας, ἔχει ἰσοδύναμό του τὸν ἰδιωτισμὸ τὸ θαυμάσιο τῆς νέας μας γλώσσας **εἶναι νά** (ἦταν νὰ βγοῦμε, καὶ μᾶς ἤρθαν φίλοι)»... Τὰ μὲν «σαφέστατα... ἰσοδύναμα» εἶναι, βέβαια, λαϊκὰ, ὅχι ὅμως ὅπωςδὴποτε ἰσοδύναμα τῶν **προκειμένου νά ἢ πρόκειται νά**: ὑπάρχουν ὅμως ἐδῶ πρὸς συζήτησιν ἄλλα θέματα, ποῦ ἔχουν σχέση μὲ τὴ γλωσσικὴ πρακτικὴ καὶ μὲ τὶς γλωσσολογικὲς πεποιθήσεις τοῦ κ. Φόρη. Πρῶτον, ἡ διατύπωση «δὲ χρειάζεται νὰ τὶς ὑποκαταστήσουμε στὰ σαφέστατα... ἰσοδύναμά τους» συντακτικῶς δὲν ὁμοιάζει ἐλληνικὴ καὶ ὅπωςδὴποτε εἶναι ἀκατανόητη. Δεύτερον, ὁ ὁμοιοπτωτὸς ὀνοματικὸς προσδιορισμὸς τῶν οὐσιαστικῶν στὴν ἐλληνικὴ γλώσσα μπαίνει κατὰ κανόνα πρὶν ἀπὸ τὸ προσδιοριζόμενο ὄνομα (τὸν θαυμάσιο ἰδιωτισμό), ὅχι μετὰ (τὸν ἰδιωτισμὸ τὸν θαυμάσιο), ὅποτε χρειάζεται καὶ δεύτερο (πλεονάζον) ἄρθρο. Τρίτον, τὸ ρῆμα **πρόκειται** καὶ τὰ παράγωγά του εἶναι ἐλληνικότερα καὶ μάλιστα ἀρχαῖα. Σήμερα λέμε: «περὶ τίνος πρόκειται;», «τί λές ἐπὶ τοῦ προκειμένου;», «ἄς προχωρήσουμε στὸ προκείμενο», «ὁ προκείμενος νεκρός» κ.λπ. Στὴν Ἑλληνικὴ Κοινὴ ὑπάρχουν «τὰ προκείμενα» (στίχοι ψαλμῶν) κ.ἄ. Οἱ

ἀρχαῖοι "Ἕλληνες ἔγραφαν: «περὶ σωτηρίας προκειμένου» ('Αριστοτέλης), «στέρεσθαι ἦν προκείμενον» (Αἰσχύλος), «όνείατα προκείμενα» ("Όμηρος)... (Τὰ παραδείγματα εἶναι παρμένα ἀπὸ τὸ «'Αρχαῖο 'Ελληνικὸ-Ρωσικὸ Λεξικόν» τοῦ Ι. Χ. Ντβορέτσκι, Μόσχα, 1958). Εἴχαμε λοιπὸν «γαλλισμό» στὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα ἢ μήπως «ἐλληνισμό» στὴ γαλλικὴ;

2) Στὸ ἴδιο (πρῶτο) ἄρθρο λέγεται: «Θέλει κανεῖς νὰ πεῖ τοῦτο τὸ ἀπλὸ διάνομα: Στέλνω τὸ ἄρθρο στὸ περιοδικό, κι ἀμέσως τὸ χαλασμένο (;) ἀπὸ τὴν καθαρῶς γλωσσικὴ αἴσθημα ἀποδιώχνει τὴ ζωντάνια τοῦ ρήματος καὶ μετατρέπει τὸ διάνομα σέ: **'Η ἀποστολὴ τοῦ ἄρθρου στὸ περιοδικό**». 'Ο κ. διευθυντὴς κατὰφερε νὰ βάλει σημεῖο ἰσότητος ἀνάμεσα σὲ μιὰ ρηματικὴ καὶ μιὰ ὀνοματικὴ ἔκφραση, ποὺ ἔχουν ριζικὰ διαφορετικὲς ἐπικοινωνιακὲς ἀποστολές, ἐπὶ πλέον ἢ πρῶτῃ προσδιορίζει πρόσωπο καὶ χρόνον ἐνεργείας, ἐνῶ ἡ δευτέρη ἀπὸ τὶς ἀπόψεις αὐτὲς εἶναι πέρα γιὰ πέρα ἀόριστη.

3) Στὸν τίτλο ὑπάρχει ἀκόμη καὶ ἡ «χρωστούμενη ἀπάντηση». 'Εδῶ, νομίζω, τὸ παρακάναμε, ὁ λαὸς δὲν θὰ ἔλεγε «χρωστούμενη», ἐπεὶδὴ ἡ λέξη αὕτη εἶναι ψεύτικη· ἔπειτα... ἔχει τὴν πνευματικὴ ἱκανότητα νὰ πεῖ (καὶ λέγει) «ὀφειλόμενη ἀπάντηση».

4) 'Απὸ τὸ ἴδιο πάντα κείμενο: «**Βασιέται ἄραγε κανεῖς καὶ μπορεῖ νὰ μὴ χαρακτηρίσει ἰταμὸ ὑβριστὴ ἐκεῖνον ποὺ ἀποκαλεῖ τὸ λαὸ ἀνεύρετο; Ποὺ τὸν φιλοδωρεῖ μὲ τὰ τόσο περιφρονητικὰ εἰσαγωγικά: 'λαοῦ';**» 'Εδῶ ἐκδηλώνεται ἡ ἱερὴ μας ἀγανάκτηση, εἶναι ὅμως περισσότερο ἀπὸ βέβαιον, ὅτι δὲν καταλάβαμε τὴ σημασίαν τῶν εἰσαγωγικῶν τοῦ κ. Γιάννη Καλιόρη. (Εἴχα κατηγορηθεῖ κι ἐγώ, ἐπεὶδὴ ἔβαλα κάποτε σὲ εἰσαγωγικά τὴ λέξη Γραμματικὴ. 'Ο κόσμος ἀσχολεῖται μὲ προβλήματα οὐσίας, καὶ οἱ φορμαλιστὲς — μὲ τίς φόρμες!). 'Εμεῖς θὰ ἐνδιαφεροῦμε γιὰ ἄλλα πράγματα, ποὺ βγαίνουν ἀπὸ τὴν παράγραφο αὕτη. 'Ο Βασίλης Δ. Φόρης ἐκτιμᾷ τόσο πολὺ **τὸν λαό**, ὥστε τὸν «ἐξουδετερώνει», τὸν «εὐνουχίζει»: **τὸ λαό!** Οἱ τυπολάτρες τηροῦν μὲ θρησκευτικὴ εὐλάβεια τὴν ἀπάλειψιν τοῦ τελικοῦ ν πρὶν ἀπὸ τὰ ἤχηρά σύμφωνα, διότι, πρῶτον, τὸ θεωροῦν «καθαρευουσιάνικο», δεύτερον, ἐλπίζουν ἔτσι νὰ ὀργανώσουν ἕνα ἐπιθετικὸ προγεφύρωμα γιὰ τὸ πέρασμα στὴν φωνητικὴ ὀρθογραφίαν (τῆς ὁποίας εἶναι κρυφοὶ ἐραστές). Δὲν τοὺς ἐνδιαφέρει, ὅτι μὲ τὸν ἀκρωτηριασμό τῶν λέξεων δημιουργεῖται πρόβλημα ἐννοίας γιὰ μερικὲς ἀπ' αὐτὰς (**δὲν** — ἀρνητικὸ μόριο, **δὲ** — σύνδεσμος) ἢ πρόβλημα γένους τῶν οὐσιαστικῶν (**τὸν** — ἀρσενικὸ ἄρθρον, **τὸ** — οὐδέτερον) κ.λπ., κ.λπ. Γιὰ τὸ ξεπέραςμα τῶν προβλημάτων αὐτῶν παραπέμπουν τὸν ἀναγνώστη στὰ συμφραζόμενα: Διακόψτε τὸν εἰρμὸ τῶν σκέψεών σας γιὰ μιὰ στιγμὴ μονάχα, κοιτάξτε τίς περιτριγυρίζουσες λέξεις... 'Αλλὰ γιὰ ποῖο λόγο; Τὰ γένη ἔτσι κι ἄλλιῶς ἔχουν μπερδευτεῖ. 'Υπάρχει ὅμως καὶ ἄλλη πλευρὰ τοῦ θέματος: ἀντὶ ἐνὸς καὶ μοναδικοῦ κανόνα, δημιουργοῦνται τρεῖς, χωρὶς οἱ ἐξαιρέσεις (γιὰ τὰ κύρια ὀνόματα κ.ἄ.). Οἱ μαθηματικῶς σκεπτόμενοι δημοτικιστὲς (ἡ γλῶσσα ἔχει στενὴ σχέση μὲ τίς θετικὲς ἐπιστῆμες) δὲν λησμονοῦν, ὅτι ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα (ὅπως ὅλες οἱ γλῶσσες τοῦ κόσμου) διαθέτει μορφολογικὰ «ἐργαλεῖα», βάσει τῶν ὁποίων διαχωρίζονται αὐστηρὰ τὰ εἶδη τῶν λέξεων, οἱ τύποι αὐτῶν, τὰ γένη τῶν ὀνομάτων κ.λπ., κ.λπ. Γιὰ τὸ τελικὸ ν ἔχουν ἐκφραστεῖ πολλὰ ὑγιεῖς ἀπόψεις. Σημειῶνῶ τὸ βιβλίον τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ **'Αγαπητοῦ Τσοπανάκη «Προβλήματα τῆς δημοτικῆς - Τὸ τελικὸ -ν»**, ἔκδοσις 1987. Στὸ σημεῖο (1) εἶδαμε μιὰ συντακτικὴ ἀτυχία τοῦ κ. Φόρη καὶ περιπτώσεις ἀπουσίας ση-

μειών της στίξης, τὰ ὅποια ἐπίσης εἶναι θέματα σύνταξης τοῦ λόγου. Στὴν σχολιαζόμενη παράγραφο μιὰ ἐξαρτημένη πρόταση χωρίζεται (κακῶς) ἀπὸ τὴν κύρια μὲ τελεία, καὶ ἡ συνδετική (τῶν δυὸ προτάσεων) ἀναφορική ἀντωνυμία γράφεται «φυσιικά» μὲ κεφαλαῖο: «*Ποὺ τὸν φιλοδωρεῖ...*» Ἐξάλλου, στὸ κατὰ Σαββόπουλου κείμενο γίνεται τὸ ἴδιο συντακτικὸ λάθος, δύο παράγραφοι ἀρχίζουν μὲ ἀναφορική ἀντωνυμία: «*Ὁ ὁποῖος...*», «*Πρὸς τὸν ὁποῖο...*».

5) Στὸ δεύτερο ἄρθρο ρωτᾷ καὶ ξαναρωτᾷ ὁ κ. Φόρης: «*Τί ἀπόγινε;*» Τώρα θὰ ρωτήσω ἐγώ: Τί ἀπέγινε ἡ ὑποχρεωτική συλλαβική αὔξηση τοῦ ρήματος *ἔγινε*; Μὲ ποιά συλλογιστική μετετράπη τὸ ἔψιλον σὲ ὀμικρον; Θεωρεῖτε μήπως τὸν λαὸ ἀνίκανο πνευματικά νὰ τηρήσει τὴν ἐσωτερική αὔξηση;

Υ. Φιλελευθερισμοὶ

Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἔχει τὸ δικαίωμα (καὶ τὴν ὑποχρέωση) νὰ μιλάει γιὰ ὅλα τὰ ἐθνικὰ θέματα, ἐπομένως καὶ γιὰ τὸ γλωσσικό. Συμβαίνει ὅμως οἱ ἀπόψεις του νὰ διαφέρουν ἀπὸ ἐκεῖνες τῶν «καλῶν δημοτικιστῶν». Ἐ, ὁ διευθυντὴς κ. Φόρης «ἀπαγορεύει» στὸν κ. Σαρτζετάκη νὰ ἐκφράσει τὴ γνώμη του γιὰ τὴ γλώσσα, ἐφόσον δὲν εἶχε πεῖ τίποτε γιὰ τὰ θέματα τῆς παιδείας, ὅταν ἦτο δικαστής. Γράφει: «*Ἐχω τὸ δικαίωμα νὰ δώσω καὶ ἓνα χαρακτηρισμὸ (σίκι!): τὸ νὰ ἀδιαφορεῖ κανεὶς, ὅταν τὸ ἔθνος του μαστίζεται ἀπὸ ἀγραμματισμὸν, καὶ νὰ χύνει δάκρυα, ὅταν ἐπιτέλους τὰ παιδιὰ του βαπτίζονται στὰ νάματα τῆς ἀρχαιογνωσίας, εἶναι καθαρόαιμος φαρισαϊσμὸς*». (Τὰ κόμματα εἶναι δικά μου -Γ.Ν.Γ.).

Πρῶτον, ἐνῶ ὁ κόσμος ὅλος ἔχει συνείδηση τῆς χαμηλότητας τοῦ ἐλληνικοῦ σχολείου (τὰ γεγονότα βοοῦν ἀδιάκοπα), ὁ κ. διευθυντὴς μᾶς διαβεβαιώνει (ἀφοριστικά, ὅπως συνηθίζει: τάδε ἔφη Φόρης!) γιὰ τὸ ἀντίθετο. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει δὲν συντρέχει λόγος νὰ βελτιώσουμε τὴν παιδεία μας: ὅλα πᾶνε καλὰ!

Δεύτερον, δημοκρατικὸ θράσος ἐπέδειξε καὶ κάποιος Λάκης, ὅπως καὶ κάποια Μαρία· ἰδοὺ τώρα καὶ ὁ κ. Βασίλης μὲ τὸν «καθαρόαιμο φαρισαϊσμό» του.

ΥΙ. Στιγμὲς εἰλικρινείας

Μὲ τὸ ἄρθρο του «*Ἀντιμῆνυμα στὸν Κύριο Πρόεδρο...*» ὁ κ. Βασίλης Δ. Φόρης λέγει πολλὰ καὶ ὑπονοεῖ ἄλλα τόσα. **Πρῶτον**, ἀπευθύνεται πρὸς τὸν Πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας ὡς ἴσος πρὸς ἴσον: Μῆνυμα ἐσὺ πρὸς τὸν ἐλληνικὸ λαό; Ἀντιμῆνυμα ἐγὼ πρὸς ἐσένα! Δὲν σὲ ἀποκαλῶ κἂν μὲ ὀλόκληρο τὸν τίτλο σου, τὸν ἀμφισβητῶ μὲ τὰ ἀποσιωπητικά μου. Ἀμφισβητῶ καὶ τὶς πρωτοβουλίες σου γύρω ἀπὸ τὰ θέματα τῆς γλώσσας. **Δεύτερον**, ὁμολογεῖ τὴν κρυφὴ του πίστη: «*Τὸ νόμο γιὰ τὴ γενικότερη ἐκπαιδευτικὴ μεταρρύθμιση τοῦ Καραμανλῆ (δὲ βάζω κ. ἢ Κ., τὰ ἐθνικὰ σύμβολα δὲ χρειάζονται κατὰ τέτοια)* τὸν ψήφισε ἡ Βουλὴ τῶν Ἑλλήνων μὲ πρωτοφανῆ πλειοψηφία...» Ἡ ὁμολογία τούτῃ μὲ ἔβγαλε ἀπὸ κάποιες ἀμφιβολίες.

Ἀνακεφαλαιώνοντας, θὰ μπορούσα νὰ πῶ γιὰ τὸν κ. Φόρη τὰ ἀκόλουθα:

Πρῶτον, προσφέρει στὸν ἀναγνώστη ὅχι τὰ ἀπαραίτητα δεδομένα, βάσει τῶν ὁποίων ἐκεῖνος θὰ ἔβγαζε τὰ προσωπικά του συμπεράσματα, ἀλλὰ τὶς φόρειες «λύσεις», ἐνισχυμένες μὲ ἐπίθετα, χαρακτηρισμούς, ἀκόμη καὶ ὕβρεις.

Δεύτερον, μὲ τὴν εἰσαγωγὴ λαϊκιστικῶν ἐκφράσεων (ὅπως στὴν περίπτωση τοῦ

ρήματος «πρόκειται») φτωχαίνει τὴ γλῶσσα σὲ λέξεις καὶ τύπους λέξεων, κηρύττει τὸν γλωσσικὸ πτωχοπροδορισμό, ὅπως ἄλλοτε καὶ ὅλοι οἱ «γνήσιοι δημοτικιστές».

Τρίτον, ὁ λόγος τοῦ κ. Φόρη δὲν εἶναι μόνο φτωχός, ἀλλὰ καὶ «χωλός», γι' αὐτὸ δὲν ἀποτελεῖ ἐγγύηση ὀρθῆς διατύπωσης ἐπιστημονικῶν διανοημάτων. Πολλοὶ "Ἕλληνες, κάθε ἄλλο παρὰ καθαρευουσιάνοι, προτιμοῦν τὴν καλὴ καθαρεύουσα ἀπὸ τὴν κακὴ δημοτικὴ: ἡ πρώτη εἶναι δουλεμένη καὶ ἐκφράζει σωστά ἀπὸ κάθε ἄποψη τὰ πάντα· ἡ δευτέρη γιὰ τὴν ὥρα ἐπιδιώκει μόνο τὴ «γνησιότητα»: Ἡ «γνησιότητα» πάλι ὁδηγεῖ στὴν ἀπλούστευση τῶν πάντων, πρᾶγμα ποῦ ἐξαγρίωσε τὸν φιλόσοφο κ. **Κορνῆλιο Καστοριάδη** καὶ τὸν ἔκαμε νὰ φτάσει σὲ ἀκραίους χαρακτηρισμοὺς γιὰ τὸν ἡγέτη τῆς «σχολῆς» κ. **Ἐμμανουὴλ Κριαρᾶ**. ('Ἡ κάποια ἐμμονὴ μου στὰ γραμματικὰ λάθη τοῦ κ. Φόρη ὀφείλεται στὴ δική του προκλητικὴ στάση ἀπέναντι σὲ «ὕπαρκα ἢ ἀνύπαρκα λάθη» τοῦ καθηγητῆ κ. Γιάννη Καλιόρη. "Ὁταν φέγγει τοὺς ἄλλους γιὰ ἐλλείψεις ἢ «ἐλλείψεις» τοὺς στὸν ἄλφα ἢ βῆτα τομέα, πρέπει νὰ ἔχεις τὰ «νῶτα» σου καλυμμένα στοὺς τομεῖς αὐτοὺς· ἄλλιῶς μὴ περιμένεις ἐπιείκεια!)

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. «"Ἀν βάλουμε δίπλα-δίπλα, ἐν εἶδει γραμματικῶν πινάκων, αὐτοὺς τοὺς ἐτερόκλητους (ἀλλ' ὄχι ἐτερόκλητους) τύπους, ποῦ συναντᾶμε στὸν ζωντανὸ λόγο,... ὁ κ. Φόρης θὰ ἀναπηδῇ ἐντρομος, μιλώντας γιὰ ἐξιτήρια καὶ εἰσιτήρια ψυχιατρειῶν κ.λπ.» («Παραμβάσεις II», σελ. 167).

2. **Εὐγένιος Εὐτουσένκο**: «Ποῦ ὁδηγεῖ ὁ ρωσικὸς σωβινισμός», «Νέα τῆς Μόσχας», ἀριθμὸς φύλλου 5/1989.

3. Τὸ βιβλίο «'Ενάντια στὴν ἰσοπέδωση τῆς γλώσσας» ὑποστηρίζει, ὅτι ἡ σύγχρονη 'Ελληνικὴ Γλῶσσα ἔχει δοτικὴ πτώση, ἀντιθέτως δὲν ἔχει ἐνεργητικὴ μετοχὴ οὔτε ἀπαρέμφατο καὶ καλεῖ σὲ ἀναθεώρηση καὶ ὀλοκλήρωση τῆς Γραμματικῆς μας, Μορφολογίας καὶ Σύνταξης.

4. Τὸ θέμα αὐτὸ ἀναπτύσσεται ἐν πλάτει στὸ βιβλίο «'Ενάντια στὴν ἰσοπέδωση τῆς γλώσσας».

5. Οἱ «ἀντινίτες» δείχνουν συγκινητικὴ συνέπεια, **ὅσον ἀφορᾶ** στὴν ἀπάλειψη τοῦ «καθαρευουσιάνικου» τελικοῦ ν, ὥστε λένε καὶ γράφουν τὸ «ἀνάλατο» (καὶ ἀστεῖο) **ὅσο ἀφορᾶ...**

6. Σύμφωνα μὲ τὸν μοναδικὸ κανόνα τῆς σοβαρῆς γλωσσολογίας μας, ὁ φθόγγος (καὶ τὸ γράμμα) ν, ἀνεξαρτήτως τῆς θέσεώς του μέσα στὴ λέξη, ἔχει τὴν ἴδια ἀξία μὲ τοὺς ἄλλους φθόγγους (καὶ γράμματα) τῆς ἐλληνικῆς γλώσσας, ἐπομένως διατηρεῖται πάντοτε, προκειμένου νὰ προσφέρει στὸν ἀκροατὴ ἢ ἀναγνώστη τὴ σημασιολογικὴ καὶ γραμματικὴ (μαθηματικὴ) πληροφόρηση, γιὰ τὴν ὁποίαν ὑπάρχει. Οἱ ἐπινοήσεις τοῦ γλωσσικοῦ κατεστημένου (διὰ τῆς ἐλαφρᾶς γλωσσολογίας) τριῶν κανόνων καὶ μιᾶς ἐξαιρέσεως σχετικὰ μὲ τὴ διατήρηση ἢ ἀπάλειψη τοῦ τελικοῦ ν ἐκ τοῦ πονηροῦ εἰσί!

7. Οἱ φορμαλιστὲς ὁπαδοὶ τῆς «ἀκραιφνοῦς δημοτικῆς» ἀσχολοῦνται πολὺ καὶ μὲ τὸ ὕφος τοῦ λόγου, βάζουν καὶ στὴν περίπτωσή αὐτὴ καλούπια. Ὁ Μπέρναρ Σῶου ἔλεγε: «Τὸ ὕφος τοῦ λόγου ἔχει κάτι κοινὸ μὲ τὴ μύτη: δὲν ὑπάρχουν δυὸ ὅμοια ὕφη, ὅπως καὶ δυὸ ὅμοιες μύτες». Φανταστεῖτε ὅλους τοὺς ἀθηναίους μὲ μύτες τοῦ ἴδιου... σχήματος!

Η ΠΡΟΘΕΣΜΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ Ε΄ ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ

‘Ο «Δαυλός» ανακοινώνει, ότι η προθεσμία για την υποβολή ποιημάτων στην Ε΄ Κρίση της «ΕΤΗΣΙΑΣ ΑΝΘΟΛΟΓΙΑΣ ΤΩΝ ΕΚΑΤΟ» λήγει στις 15 ‘Οκτωβρίου.

● Τονίζεται όμως ιδιαιτέρως ότι, λόγω της άθροιας ήδη συμμετοχής, τὰ πρὸς ἀνθολόγησιν ποιήματα θὰ κριθοῦν **ἀνετώτερα** ἀπὸ τὴν ‘Επιτροπή, ἂν ἀποσταλοῦν ὅσο τὸ δυνατόν συντομώτερα.

● ‘Η Κρίση, ἡ ἐκτύπωση καὶ ἡ κυκλοφορία τῆς Ε΄ ‘Ανθολογίας τοῦ «Δαυλοῦ» θὰ ἔχουν ὁλοκληρωθῇ στὶς ἀρχές Δεκεμβρίου 1989.

● “Αν γράφης ποίηση, μὴ διστάσης καθόλου, εἴτε εἶσαι γνωστός καὶ κατεξιωμένος εἴτε ἄγνωστος καὶ νέος, νὰ ἐμπιστευθῇς τὸν «Δαυλό» καὶ νὰ συμμετάσχης στὴν κρίση τοῦ 1989: ‘Η «ΕΤΗΣΙΑ ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΕΚΑΤΟ» τοῦ «Δαυλοῦ» ἔχει ἤδη δημιουργήσει ἀναμφισβήτητη παράδοση ἀντικειμενικότητας, δικαιοκρισίας καὶ ἀπροσωποληψίας στὸ χῶρο τῆς σημερινῆς ‘Ελληνικῆς Ποιήσεως.

- 1) ‘Ανώτερος ἀριθμὸς ὑποβαλλομένων ποιημάτων: **Τρία (3)**.
- 2) ‘Υπεύθυνη δήλωση τοῦ ποιητῆ ὅτι τὰ ποιήματά του δὲν ἔχουν δημοσιευθῇ καὶ δὲν θὰ δημοσιευθοῦν μέχρι τέλους τοῦ 1989.
- 3) Σύντομο αὐτοβιογραφικὸ σημεῖωμα, ὄχι μεγαλύτερο τῶν 10 γραμμῶν γραφομηχανῆς, γραμμένο σὲ α΄ πρόσωπο.

●

Τὰ ποιήματα, οἱ δηλώσεις καὶ τὰ αὐτοβιογραφικά νὰ ταχυδρομοῦνται
στὴ διεύθυνση: Δημ. Ι. Λάμπρου, ‘Αχιλλέως-Μουσῶν 51
175 62 ΠΑΛΑΙΟ ΦΑΛΗΡΟ, μὲ τὴν ἑνδειξη
«Γιὰ τὴν ‘Ανθολογία τοῦ ΔΑΥΛΟΥ»

ΔΕΙΝΙΑΣ ΕΚΡΗΓΝΥΟΜΕΝΟΣ

Ι. Ἀντιβιοτικά

(Ἀνακοίνωσις τῶν καθηγητῶν τοῦ Καποδιστριακοῦ Γ. Δάϊκου, Ἰ. Κοσμίδη καὶ Ἑλ. Γιαμαρέλου):

«Ἐχουμε τὰ πιὸ ἀνθεκτικὰ μικρόβια λόγω τῆς ἀλόγιστης χρήσης (Δεινίας: ἄνθρωποι νεωκόροι — πού γράφετε τίς συνταγές...) ἀντιβιοτικῶν»... (Ἐφημερίδες 9.5.89).

Βαθμὸς ἀνθεκτικότητος ἐπὶ τοῦ συνόλου τῶν μικροβίων ἐπὶ %

Σουηδία	2	Βέλγιον	9	Ἰταλία	21
Ἀγγλία	3	Ἰσπανία	14	Πορτογαλία	31
Δυτικὴ Γερμανία	9	Γαλλία	21	Ἑλλάδα	42

Γίνεται ἐπίσης γνωστό, πὼς ἀντιβιοτικά τῆς τρίτης γενιᾶς στὴ χώρα μας ἀντιμετωπίζονται σὲ ποσοστὸν ἀνθεκτικότητος 20% — πού ἀπέχει σημαντικὰ ἐκείνου τῶν ἄλλων χωρῶν. «Τὰ ἀντιβιοτικά δὲν δείχνουν νὰ ἔχουν μέλλον. Δὲ μποροῦν κάθε τόσο νὰ βγαίνουν καινούργια», προσθέτει ἡ κ. Γιαμαρέλου. [Δεινίας: θὰ συμβεῖ (συνέβη...) ὅ,τι καὶ μὲ τὰ φυτοφάρμακα — πού δὲν σκοτώνουν πλέον τὰ ἔντομα καὶ φυτοπαράσιτα ἀλλὰ τὸν... ἄνθρωπο (πού τρώγει τοὺς καρποὺς τῆς γῆς)!]. «Χρειάζεται σωστότερη χρήση τῶν ἀντιβιοτικῶν, ἂν δὲν θέλουμε νὰ χάνουμε ἀρρώστους ἀπὸ λοιμώξεις»...

Ἐδῶ οἱ τρεῖς καθηγηταὶ θεωροῦν ἐξαντληθεῖσα τὴν ἀποστολὴν τους. Λέξι δὲν λένε γιὰ τίς συνθήκες πού ἔχουν δημιουργηθεῖ στὴν ἐνδοξη χώρα μας (μεῖζον καθημερινὸ πρόβλημα τῶν νοσοκομείων μας ἡ ἀδυναμία θεραπείας ἀκόμα καὶ τῶν πιὸ ἀπλῶν λοιμώξεων)... Γιὰ τὸ πὼς καὶ ποῖοι ἐνέχονται σὲ βαθμὸν κακουργήματος! Γιὰ τὸ τί πρέπει νὰ γίνῃ... (Ἐχω φίλον ἀνώτατο στέλεχος σὲ φαρμακοβιομηχανία τοῦ ἐξωτερικοῦ — παρὰ πολὺ μεγάλην. Πρῶτος καὶ μεῖζων στόχος γιὰ κάθε καινούργιο χρόνον: ὁ... διπλασιασμὸς τῶν πωλήσεων φαρμάκων! Εὐτυχῶς πού δὲν βρίσκεται οὔτε ἓνας γιαντρός ἀπεμπολητής... Ὅλοι, πιστοὶ στὶς ὑποθήκες τοῦ Ἱπποκράτη... Λειτουργοὶ — πὼς λέμε... ταξιτζῆδες!).

— Ἀλλὰ, γιὰτὶ δὲν μᾶς λὲς ἐσὺ πού ξέρεις — τοὺς κακούργους πού ἐνέχονται; Τὶς συνθήκες πού ἔχουν δημιουργηθεῖ;

— Οἱ φρονοῦντες πὼς ἡ ταπεινότης μου «ξέρει» ὄντως, δὲν ἐξαιροῦνται τῆς ἐνοχῆς! Γιατί, ἂν πράγματι «ξέρει» ἔστω καὶ ἓνας ἄνθρωπος πάνω στὴ Γῆ, οἱ ἀγνοοῦντες δὲν ἀθωώνονται: τί τοὺς ἐμπόδισε νὰ πράξουν ὅπως ὁ ἓνας πού ξέρει, ὥστε νὰ ξέρουν κι αὐτοί; Ἐχ, πατρίδα μου, χώρα μου, λαέ μου, πού διεκδικεῖς τὴν «ἰσότητα» μόνον ὅπου σὲ βολεύει, ἀνυποψίαστος, πὼς χάνεσαι!

Τί ἄλλο, παρ' αὐτὰ ἀκριβῶς ἐννοοῦμε ὁμιλοῦντες (ἀπ' αὐτὲς ἐδῶ τίς σελίδες...) περὶ φυλετικῆς ἥττας, φυλετικῆς ἀναξιότητος, φυλετικῆς παρακμῆς!..

— Στὸ ζουμί.

— Στὸ ζουμί, λέγαμε.

ΤΟ ΑΝΕΚΔΟΤΟ ΔΙΗΓΗΜΑ ΤΟΥ «Δ»
--

II. 'Ο πρωτοδίκης κ. 'Απ. Μπέϊκος-Καραβάνας

λέγει: «*Παρ' όλο πού είμαι δικαστής, πιστεύω πώς ή Δικαιοσύνη πάσχει διεθνώς.*»

Σοβαρά; Και καλά... «*διεθνώς*». Μά ή πτωχή, έντιμη, ένδοξη έλληνική; Πάσχει κι αύτή; "Ε, όχι, διάολε, άδύνατον, δέν τò πιστεύω, ύπερβολές, άνακριβολογίες...

Κύριε Μπέϊκε-Καραβάνα, όρίστε, άν κάνουμε λάθος, ύποστηρίξτε, αναλύστε, εξηγήστε: πού στο καλό πάσχει ή έλληνική δικαιοσύνη — 'ξόν από αίθουσες και κάνα δυò έκατομμύρια άπαραίτητων νέων θέσεων — ώστε νά είναι ένήμερη;

Θέλω νά είπώ: άν αύτά δέν έλειπαν, θά είχατε βρεϊ τόν άπαχθέντα από δωδεκαετίας γυιό σας;

...

Δέν είναι ή δικαιοσύνη πού πάσχει διεθνώς, κ. πρωτοδίκη. Είμαι ό **Ίδιος ό άνθρωπος!** Αύτòς είναι πού **έχει σαπίσει**. Κ' είναι άνεδαφικό, μάταιο, άστοχο νά νομίζουμε πώς σέ **κοινωνίες πού σάπισαν** μπορουν νά διατηρουνται **νησίδες** υγείας — πότε δικασταί, πότε γιατροί, πότε άστυνόμοι, πότε δάσκαλοι... Φυσικά, άν έξαιρέσουμε πάντα τούς... ταξιτζήδες: αύτοί έπιμένουνε... λειτουργοί... Τσακάλια. 'Απτόητοι.

III. Μè μόρφωσι

'Η νεοελληνική δημοσιογραφία... **χρεώνεται με πολλή μόρφωσι** —πολλές οί χρεώσεις έπ' έσχάτων...

"Ετσι, λέω, διαβάζουμε σέ άθηναικήν έφημερίδα μεγάλης κυκλοφορίας — τò όνομα δέν σημαίνει: όλες... **χρεώνουν**, ό ένας δημοσιογράφος άρπάζει άπ' τόν άλλο, οί κοτσάνες αναπαράγονται φτιάνοντας γλῶσσα... κοτσάνα...

«*Δέκατη τρίτη άγωνιστική, και νέο δύσκολο μάτς για τήν ΑΕΚ στο Καραϊσκάκης, με τόν 'Ηρακλή. 'Η άμυνα τής 'Ενωσης για μιάν ακόμα φορά είναι καλή, αλλά ό βαθμός τής ισοπαλίας (0-0) χρεώνεται στον Οικονομόπουλο. 'Ο διεθνής τερματοφύλακας απέκρουσε στο 84' πέναλτυ του 'Αναστασιάδη.*»

Βιασμένη, άλλανταλλική, κακοποιημένη έλληνική γλῶσσα. Ούτε τί λέμε ξέρουμε πιά, ούτε τί άκούμε, ούτε τί διαβάζουμε... Τί μένει; Τί άλλο; Νά... **πιστώνεται** ό Οικονομόπουλος τò γκόλ πού του βάζει ό 'Αναστασιάδης...

Δεινίας Δικαίος

ΕΠΙΛΟΓΗ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ

Φοινικισμός και σὲ ἑλληνικὸ κόμμα!

Ἀγαπητὲ Δαυλέ,

Δὲν θὰ σταθῶ σὲ ἐπαίνους, γιατί εἶναι πασιφανὲς ὅτι εἶσαι ἀπὸ τὰ λίγα ἐκλεκτὰ περιοδικὰ ποὺ ἐπιβιώνουν ἀκόμη μέσα στὸ σημερινὸ πνεῦμα τῆς θολοκουλτούρας. Ἀντίθετα θὰ ἤθελα μέσα ἀπ' αὐτὲς τὶς γραμμὲς νὰ συμβάλω κι ἐγώ — ὅσο γίνεται — στὸν ἀγῶνα σου κατὰ τοῦ ἐπαίσχυντου Φοινικισμοῦ.

Μόλις πρόσφατα ἔπесε στὰ χέρια μου ἓνα «ἐνημερωτικὸ» ἔντυπο κάποιου ἀπὸ τὰ πολλὰ κόμματα, ποὺ ἐπαγγέλλονταν τὴν σωτηρία μας καὶ τὴν σωτηρία τοῦ τόπου χωρὶς βέβαια νὰ τὸ ἔχουν ἐπιτύχει ἀκόμη, εὐτυχῶς! στὸ ὁποῖο ἀσύστολα πλαστογραφεῖται ἡ ἑλληνικὴ ἱστορία ὑπὲρ τῶν μοχθηρῶν Φοινικιστῶν. Στὸ ἔντυπο αὐτὸ γιὰ τὸ νότιο Αἰγαῖο ἀναφέρονται τὰ ἑξῆς: «... Στὰ χρόνια τοῦ Μινωϊκοῦ Πολιτισμοῦ Μινωῖτες ἄποικοι ἰδρύουν τὰ ἐμπορεῖα τους στὶς ἀκτὲς τῆς Ρόδου καὶ ἐκδιώκουν τοὺς κατακτητὲς Φοίνικες ἀπὸ τὰ Δωδεκάνησα καὶ τὶς Κυκλάδες»!!! (τὰ θαυμαστικά δικά μου). Ποιὲς μεθοδεύσεις ἐπέβαλαν τέτοια ἀ-κατακτῆριστή, προδοτικὴ καὶ ἀνθελληνικὴ πλαστογράφηση τῆς Ἱστορίας, δὲν εἶμαι σὲ θέση νὰ γνωρίζω. Ἀπὸ ποῦ καὶ ὡς ποῦ καὶ πότε οἱ Φοίνικες ὑπῆρξαν «κατα-

κτητὲς» στὰ Κυκλαδικὰ νησιά; Καὶ μάλιστα οἱ Μινωῖτες — ποὺ μεγαλουργοῦσαν αἰῶνες πρὶν τὴν ἐμφάνιση τῶν Φοινίκων στὸ ἱστορικὸ προσκήνιο — ἐκδιώξαν τοὺς ἀνύπαρκτους τότε (ἀφοῦ αὐτοὶ ἐμφανίζονται ἱστορικὰ πολὺ ἀργότερα — γύρω στὸ 1200 — 1100 π.Χ.) Φοίνικες!

Τὸ κατάπτυστο αὐτὸ κείμενο βρῖθαι καὶ ἄλλων ἀνακριβειῶν (π.χ. κάνει διαχωρισμὸ τῶν ἡπειρωτικῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τοὺς Κυκλαδίτες, ὡς ἂν οἱ Κυκλαδίτες νὰ μὴν ἦταν τῆς αὐτῆς καταγωγῆς μὲ τοὺς στεριανοὺς Ἕλληνες, ἀλλὰ τὸ σημαντικὸ εἶναι ὅτι δικαιώνει τὴν Φοινικικὴ (ἂν μὴ τί ἄλλο...) προπαγάνδα περὶ Σημιτῶν στὰ ἑλληνικὰ νησιά καὶ στὴν μαρτυρικὴ μεγαλόνησο Κρήτη!

Ἐπειδὴ ἡ κατάσταση εἶναι πολὺ σοβαρὴ — μᾶλλον ὁ κίνδυνος βρίσκεται ἤδη ἐντὸς τῶν τειχῶν —, σὰς παρακαλῶ, κύριε διευθυντά, νὰ ἐνεργήσετε τὰ ἀρμόζοντα γιὰ τὴν διαλεύκανση τῆς ὑπόθεσης.

Εὐχαριστῶ γιὰ τὴν φιλοξενία,

Ἕνας Ἀγρινιώτης Φοιτητὴς

Ἀθήνα

Υ.Γ. Ἐσωκλείω τὸ ἐπαίσχυντο κομματικὸ δημοσίευμα.

Ὅμοιότητες μεταξὺ ὁμηρικῆς Ἰθάκης καὶ Λευκάδος

Κύριε διευθυντά,

Παραθέτω ὡς Λευκάδιος μερικὰ γνωστὰ σὲ ἐμὲ στοιχεῖα, κι ὁ κάθε καλοπροαίρετος ἐρευνητὴς ἂς τὰ μελετήσῃ, ἂς κάνει ἐπιτόπια ἔρευνα: Μαζὶ μὲ τὸν Σλήμαν ποὺ ἔκανε τὶς γνωστὲς ἀνασκαφές, ὁ Γερμανὸς Δαϊρ-πφελδ μὲ τὶς ἔρευνές του ἀπεκάλυψε πῶς ἡ ὁμηρικὴ Ἰθάκη εἶναι ἡ σημερινὴ Λευκάδα. Τὸ ὅτι τὸ ἀμφισβήτησαν πολλοί, τὸ γνωρίζω. Ἀλλὰ ἐδῶ δὲν χρειάζονται ντοκτορά. Χρειάζεται μόνον καλὴ θέληση, καθαρὸ μυαλό, ὀρθὴ σκέψη καὶ τὸ χέρι ἐπὶ τῶν... ἡλων.

Ἀντιγράφω χάριν συντομίας ἀπὸ τὴν μεταφρασμένη Ὀδύσσεια, ὅπου, ἂν καὶ πολλὲς λέξεις τῆς μεταφράσεως εἶναι... ἀλβανοῖταλοτουρκικές, τοῦτο δὲ ἀλλοιώνει τὸ νόημα: Λέει λοιπὸν ὁ Ὀδυσσεὺς πρὸς τὸν Ἀλκίνοο, βασιλεῖα τῶν Φαιάκων (ραψωδία Ι, στ. 21): «Καὶ κατοικῶ στὴν ξέφωτη, τὴ φημισμένη Ἰθάκη, ποῦχει τὸ Νήριτο βουνὸ ψηλὸ καὶ δασωμένο». Ὁ Γάιος Πλίνιος, ἓνας ἀπὸ τοὺς πιὸ ἀντικειμενικοὺς λατίνους ἱστορικοὺς, καὶ ἑλληνομαθῆς, γράφει: «Μετὰ ὁ κόλπος καὶ ἡ ἴδια ἡ χερσόνησος Λευκαδία, ποὺ κάποτε εἶχε τὸ ὄνομα

Νηρίτης». Τὸ Νήριτον δὲν μπορεῖ νάναι ἄλλο λοιπὸν ἀπ' τὴν ὁροσειρὰ πού ἀποτελεῖ τὴν σπονδυλική στήλη τῆς Λευκάδος, μὲ τὶς τέσσαρες κορυφές της, τὸ Μεγανόρος 1012 μ., τὸν Σταυρωτὰ 1145, τὴν Ἑλάτη 1082 καὶ τὸν Ἅγιο Ἡλία 1017 μέτρα. Ἡ Ἰθάκη ἔχει δύο χαμηλὰ βουνὰ σὲ διαφορετικὰ σημεῖα. Κατὰ ποίαν λογική ὁ Ὀδυσσεὺς θ' ἀνέφερε τὸ ἓνα ἐξ αὐτῶν ὡς τὸ πιὸ χαρακτηριστικὸ γνῶρισμα τῆς Ἰθάκης; Στὴ ραψωδία Ν, στ. 100 ὁ Ὅμηρος μᾶς λέει: «Ἐνα λιμάνι βρίσκεται τοῦ Φόρκυνα στὴν Ἰθάκη, τοῦ γέρου τοῦ θαλασσινοῦ, πού δυὸ προβάλλουν κάβοι ἀπότομοι τοῦ λιμανιοῦ γυρμένοι ἐμπρὸς στοῦ ἔμπα, πού ὅξω κρατοῦν τῶν δυνατῶν ἀνέμων τὸ ἄγριο κύμα καὶ μέσα τὰ καμαρωτὰ καράβια πᾶν καὶ μένουν στ' ἀραξοβόλι σὰν ἐρθοῦν χωρὶς σχοινιά νὰ δέσουν». Αὐτὸ ταιριάζει ἀπόλυτα μὲ τὸν ὄρμο τῶν Συβότων, πού εἰσχωρεῖ διὰ μιᾶς ὁλόκληρης στροφῆς μέσα στὴν ξηρὰ καὶ εἶναι τελείως ἀπάνεμος — βρίσκεται νοτίως τῆς Λευκάδος. Τὸν Εὐμαιο πολλὰς φορές ὁ ποιητὴς ἀποκαλεῖ «Συβώτη», πού θὰ πεῖ πὼς ἦταν ἀπ' τὰ Σύβοτα. Στὸ σημεῖο αὐτὸ εἶναι δυνατό νὰ ὑπάρχει καμμία ἀντίρρηση; Στὸν στ. 114 τῆς ἴδιας ραψωδίας μᾶς λέει: «Τρέχουν ἀστέρειες πηγές...». Οἱ πηγές αὐτὲς ὑπάρχουν καὶ σήμερα. Στὴ ραψωδία Ξ στ. 6 μᾶς λέει: «Τὸν βρῆκε πού καθότανε στοῦ πρόσπιτο καὶ γύρω ἦτανε κτισμένη αὐλὴ ψηλὴ σὲ ξέφαντη κορφοῦλα, ποῦχτισε ὁ ἴδιος ὁ βοσκὸς γιὰ τὰ θρεφτὰ τοῦ ἀφέντη ὅλο μὲ πέτρες κυλιστές...». Στὰ βόρεια τῶν Συβότων ὑπάρχουν τὰ λειψανα τῶν χοιρομάντρων, εἶναι κάτι μεγάλες πέτρες καρφωμένες ὀρθιες. Στὴν ἴδια ραψωδία στ. 542 λέει, πὼς ὁ Εὐμαιο κοίμισε τὸν Ὀδυσσεῦ ἀκοντὰ στοῦ τζάκι, «πῆρε στοῦ χέρι μυτερὸ κοντῦρι, ἀντρῶν καὶ σκύλων ξεπληρωτῇ καὶ πῆγαινε νὰ κοιμηθεῖ μονάχος στοῦ μέρου πού κοιμότανε τ' ἀσπρόδοντα γουρούνια κάτω ἀπὸ βράχο θολωτὸ πού ὁ βοριάς δὲν πιάνει». Ἡ σπηλιὰ αὐτὴ ὑπάρχει καὶ σήμερα, συμφωνεῖ ἀπόλυτα μὲ τὴν περιγραφὴ, λέγεται καὶ σήμερα Χοιροσπηλιά, ἀλλὰ ὑπάρχει καὶ τὸ νοητὸ μονοπάτι πού ἀκολούθησε ὁ χοιροβοσκὸς γιὰ νὰ μεταβεῖ σ' αὐτή. Ἡ

δὲ Ἀρετοῦσα πηγὴ, πού ἀναφέρει στὴ ραψωδία Ν στ. 420 («σιμὰ στοὺς χοίρους θὰ τὸν βρεῖς νὰ κάθεται πού βόσκουν κοντὰ στὴν κορακόπετρα, στὴν Ἀρετοῦσα βρύση») ὑπάρχει καὶ σήμερα καὶ εἶναι κοντὰ στὴν κοινότητα Εὐγερως, ὑπάρχει ἀκόμη ἐκεῖ κοντὰ στοῦ χωριὸ Σύβρος, πού θὰ πεῖ χοιροτροφεῖο καὶ πλῆθος ἄλλων τοπωνυμιῶν πού σχετίζονται μὲ τὴν χοιροτροφία. Καὶ ὑπῆρχαν οἱ τοπωνυμίες αὐτὲς ἀνέκαθεν, δηλαδὴ δὲν ἔγιναν μετὰ τὴν θεωρία τοῦ Δαίρπεφελδ, οἱ δὲ αἰωνόβιες βαλανιδιές ὑπῆρχαν διάσπαρτες σὲ ὅλα τὰ βουνὰ τῆς Λευκάδος μέχρι καὶ τὸν δεῦτερο παγκόσμιον πόλεμο. Παρόμοιες τοπωνυμίες πιθανὸν νὰ ὑπάρχουν καὶ σήμερα σὲ ἄλλα νησιά καὶ προπαντὸς στὴν Ἰθάκη, ἀλλὰ σ' αὐτὲς δόθηκε ἡ ὀνομασία μεταγενέστερα γιὰ εὐνόητους λόγους. Ἀλλὰ τὸ πιὸ χαρακτηριστικὸ κοινὸ γνῶρισμα τῆς Λευκάδος μὲ τὴν Ὀμηρικὴ Ἰθάκη εἶναι τὸ πλῆθος τῶν φυσικῶν πηγῶν πού ὑπάρχουν καὶ σήμερα σὲ ὅλο τὸ νησί, ἐνῶ στὴν Ἰθάκη οἱ περισσότεροι πίνουν νερὸ βροχῆς. Ὑπάρχει ἀκόμη ἡ Μέλανος πηγὴ, πού ἀναφέρεται στὴν Ὀδύσεια, πού λέγεται Μαυρονέρι καὶ εἶναι κοντὰ στοῦ Νιχώρι, ἀπ' ὅπου ὀδρεῦετο ἡ πόλη τῆς Ἰθάκης. Βρέθηκαν κατὰ τὶς τότε ἀνασκαφές καὶ τὰ λείψανα τοῦ ὕδραγωγείου. Καὶ μιὰ ἀκόμη ἀποκαλυπτικὴ περιγραφὴ βλέπουμε στὴ ραψωδία Ξ στ. 100: Ἀπαριθμώντας ὁ Εὐμαιο τὰ πλοῦτη τοῦ κυρίου του λέει: «Στοὺς κάμπους πέρα βόσκουν κοπάδια δώδεκα βοδιῶν, προβάτων ἄλλα τόσα κι ὡς τόσα χοίρων καὶ γιδιῶν πλατιὰ κοπάδια, κι ἐδῶ ὡς ἔντεκα γιδιῶν πλατιὰ κοπάδια ἔχει». Στὴ δὲ ραψωδία Ν στ. 244 ἡ Ἀθηναῖα λέει πρὸς τὸν Ὀδυσσεῦ: «Καὶ στᾶρι βγάζει ποθερὸ καὶ τὸ κρασί περισσίο, γίδια καὶ βόδια θρέφονται κοπάδια στὶς βοσκές της κι ἔχει λογιῆς-λογιῆς δευτρά κι ἀστείρευτες ποτίστρες».

Καὶ τελειώνοντας ἐρωτᾷ: τί σχέση μπορεῖ νὰ ἔχει ἡ σημερινὴ Ἰθάκη μὲ αὐτὰ τὰ φυσικὰ γνῶρισματα; Οἱ περιγραφές τῆς Ὀμηρικῆς Ἰθάκης μὲ τὴν σημερινὴ Λευκάδα συμπίπτουν ἀπόλυτα, εἶναι ἄπειρες καὶ γιὰ νὰ τὶς ἀπαριθμήσει κανεὶς, χρειάζονται

τόμοι ολόκληροι. Ἐδῶ ἀνέφερα μερικά ἀπ' τὰ πιὸ χτυπητὰ κατὰ τὴν γνώμη μου σημεία· καὶ μπορεῖ ὁποῖος θέλει νὰ τὰ ἐ-

ρευνήσῃ.

Μετὰ τιμῆς
Ἡλίας Π. Γαζῆς
Γράμμου 43

Ἡ σπουδαιότητα τοῦ ἔργου τοῦ Ἀ. Φ. Χαλᾶ

Κύριε διευθυντά,

Ὅταν ἀπὸ περιέργεια ἄρχισα νὰ ξεφυλλίζω κάποιο τεῦχος τοῦ «Δαυλοῦ», ἤμουν στὴν Δημοτικὴ Βιβλιοθήκη τοῦ Πειραιᾶ, στὴ διάρκεια τῶν ἐξετάσεών μου ὡς φοιτητοῦ τῆς ΑΒΣΠ τὸ καλοκαίρι τοῦ '87. Ἀφοῦ πέρασαν οἱ μῆνες καὶ βρέθηκα νὰ ὑπηρετῶ τὴ θητεία μου στὴν Κομοτηνὴ, ξαναβρήκα ἓνα ἄλλο τεῦχος τοῦ «Δαυλοῦ» καὶ μὲ πολὺ μεράκι ξεφύλλισα τὰ ἐξόχως ἐνδιαφέροντα περιεχόμενά του. Ὑστερα ἔψαχνα κατὰ τὶς ἐξόδους μου τὰ τεύχη τοῦ «Δαυλοῦ» στὸ Διδυμότειχο. Τέλος, τώρα ποὺ βρίσκομαι στὸν Αὐλῶνα καὶ μένουν 30 ἡμέρες γιὰ νὰ πάρω τὸ ἀπολυτήριό μου ἀπὸ τὸ στρατό, πολὺ πιὸ εὐκόλα βρίσκω καὶ μελετῶ τὰ τεύχη τοῦ «Δαυλοῦ». Ἡ αἰτία ὑπῆρχε, ἀπὸ μικρὸ παιδί ποὺ ἤμουν, γιὰ πραγματικὰ εἰλικρινῆ ἔρευνα καὶ μελέτη τῆς πολὺτιμης Ἑλληνικῆς Κληρονομιάς μας. Ἡ αἰτία αὐτὴ ἄρχισε νὰ συμβαδίζει μὲ τὴν δική σας, τῶν ἀνθρώπων ποὺ δίνουν ζωὴ στὸν «Δαυλό», ἀπὸ τότε ποὺ διάβασα γιὰ πρώτη φορὰ τὸ τεῦχος ἐκεῖνο στὴ Δημοτικὴ Βιβλιοθήκη τοῦ Πειραιᾶ.

Ἡ ἀφορμὴ ἦταν, μιὰ ἀπὸ τὶς σπάνιες εὐχάριστες ἐκπληξεῖς ποὺ μὲ πολλὴ χαρὰ γεύτηκα τευλευταῖα (τεῦχος 87, Μάρτιος 89): «Ἀπευθύνομαι πρὸς ὅλους τοὺς Ἑλλήνες μέσω τοῦ "Δαυλοῦ"... Φρονῶ ὅτι θὰ ἦταν σκόπιμο νὰ ἐπανεκδοθεῖ τὸ πολῦτιμο αὐτὸ ἔργο, διότι πολλὰ ἴσως ἐρεθίσματα πρὸς ἔρευνα θὰ ἔδιδε... Ἐχουμε, νομίζω, χρέος πρὸς τοὺς νέους μας καὶ πρὸς τοὺς νέους ὅλου τοῦ κόσμου...». Τρία ἀποσπά-

σματα ἀπὸ τὸ ἄρθρο τοῦ ἀξιότιμου κ. Γεωργίου Π. Σταυραγγέλου μὲ τίτλο «Ἐν ἑπαφῇ μὲ τὸν μαθηματικὸ συμβολισμό τοῦ ἀλφαβήτου». Ἀναφέρονται στὸ ἔργο τοῦ σπουδαίου Ἑλλήνα ἐρευνητῆ Ἀ. Φ. Χαλᾶ, ποὺ ἔψαχνα κάπου τρία χρόνια στὰ βιβλιοπωλεῖα παλαιῶν βιβλίων, μήπως καὶ πετύχω νὰ τὸ βρῶ. Εἶχα διερωτηθεῖ: ἓνα τέτοιο περιοδικὸ σὰν τὸν «Δαυλό» ἔχει ἀσχοληθεῖ καθόλου μ' αὐτὸ στὸ παρελθόν; μήπως ἀσχοληθεῖ ἄραγε στὸ μέλλον; Καὶ μὲ μεγάλη μου ἐκπληξὴ διάβασα τὸ ἐν λόγω ἄρθρο τοῦ κ. Γ.Π. Σταυραγγέλου, ποὺ ἀσχολήθηκε τελικὰ μὲ τὸν Ἀ. Φ. Χαλᾶ.

Ἀγαπητοὶ κύριοι, συντάκτες καὶ ἐκδότες τοῦ «Δαυλοῦ», προσφέρετε σὲ μένα καὶ κάθε ἐνδιαφερόμενο μιὰ ὁδὸ δροσιᾶς στὴ σημερινὴ χασομικὴ ἔρημο τῆς «πολιτιστικῆς...» μας κατάπτωσης. Θὰ ἦταν ἄστοχο νὰ σᾶς εὐχαριστήσω. Γίνεται ἀντιληπτὴ ἡ μοναδικότητα ποιότητος, δυναμικῆς καὶ ἐρευνας ποὺ προσφέρετε πέρα καὶ πάνω ἀπὸ τὰ συνηθισμένα ἐντυπα ποὺ καταχρῶνται τὴν ἄγνοιά μας (τῶν ἀναγνωστῶν) καὶ ἀποσκοποῦν στὸ κέρδος μέσα ἀπὸ τὴν παροχὴ «πληροφοριῶν» στὸ βαθμὸ, στὸ μέτρο καὶ στὴ στιγμή ποὺ «ἐκείνοι...» θέλουν. Ἄς εἶστε καλὰ καὶ ἐσεῖς καὶ οἱ ἄνθρωποι ποὺ σᾶς περιστοιχίζουν σ' αὐτὸ σας τὸ ἔργο, στὴ δουλειὰ καὶ στὸ σπίτι σας.

Σκοτώρης Ἀπ. Κων/νος

Λυγουριό 210 52

Ἀργολίδος

Τὰ ἐπώνυμα τῶν Ἑλλήνων

Κύριε διευθυντά,

Ἡ συγχώνευσις καὶ ἡ ἰσοπέδωσις τῶν πάντων εἶναι ἔντονον χαρακτηριστικὸν

παρακμῆς, ἐπιδίωξις τῶν κοινωνικῶν ἀποβλήτων, τῶν μηδενιστῶν. Τὸ ἀντίθετον, ἡ διαφοροποιήσις ποιότητων δράσεως εἰς

τὸν στίβον τῆς εὐγενοῦς ἀμίλλης, μὲ κίνητρον τὴν κατ' ἀξίαν διάκρισιν καὶ μὲ προῖον τὴν πολιτιστικὴν ἄνοδον ἐπ' ἀγαθῷ τοῦ συνόλου, εἶναι σαφὲς χαρακτηριστικὸν ἀκμῆς καὶ προόδου. Ὡστε εἰς τὴν προσπάθειαν τῶν ποικίλων ἐνοποιήσεων ἀνὰ τὴν Γῆν τῶν ὑπερδιακοσίων κρατῶν τῆς διὰ λόγους οἰκονομικοῦς, ἀσφαλείας κ.λπ., καλὸν εἶναι αἱ ἐπὶ μέρους ἐθνότητες νὰ διατηροῦν κατ' οὐσίαν τὴν ἐθνικὴν τῶν ταυτότητα διὰ τὴν ἀπρόσκοπτον λειτουργίαν τῆς ὡς ἄνω ἀμίλλης. Τοῦτο εἶναι ἐπιβεβλημένον ἰδίως δ' ἔθνη περιοῦσια, ὅπως τὸ Ἑλληνικόν, μὲ περγαμηνὰς πολιτιστικῆς ἀξίας ἀπὸ τοῦ βάθους τῶν χιλιετιῶν καὶ μὲ τὴν ἀδιάβλητον καὶ μοναδικὴν ἐπισήμανσιν τῆς παγκοσμίου Ἱστορίας, ὅτι ἡ Ἑλλάς εἶναι ἡ ἀστείρευτος πηγὴ τοῦ ἀνεσπέρου φωτός τοῦ Πολιτισμοῦ.

Τομεὺς σημαντικὸς τῆς ἐθνικῆς μας ταυτότητος, ὁ ὁποῖος πρέπει νὰ μᾶς ἀπασχολῇ ἰδιαζόντως, εἶναι ὁ σχετικὸς μὲ τὰ ἐπὶ πᾶν τῶν συγχρόνων Ἑλλήνων καὶ μὲ τὰ γεωγραφικὰ τοπωνύμια τοῦ ἐλευθέρου Ἑλληνικοῦ χώρου. Μία ἀπλὴ μελέτη τούτων ἀποδεικνύει τὰς ἐπὶ δύο περίπου χιλιετίας ξενικὰς ἐπιδράσεις ἐπὶ τοῦ ἔθνους τῶν Ἑλλήνων. Τὸ φαινόμενον τοῦτο «διηγείται», ἀπὸ μιᾶς σκοπιᾶς, τὴν Ἑλληνικὴν Ἱστορίαν κατὰ τοὺς ἄνω μακροὺς αἰῶνας τῶν ποικίλων καταστροφικῶν καὶ γενοκτονικῶν περιπετειῶν τῆς φυλῆς μας. Χρειάζονται εἰδικοί ἐπωνυμιολόγοι καὶ τοπωνυμιολόγοι, διὰ νὰ ἀσχοληθοῦν μὲ τὸ σημαντικὸν τοῦτο ζήτημα, δι' ἐπιστημονικὴν ἐμβάθυνσιν εἰς αὐτό, ἀνάλυσιν τοῦ καὶ ἐξαγωγὴν συμπερασμάτων καὶ προτάσεων, μὲ σκοπὸν τὴν ἐθνικὴν λύσιν τοῦ.

Ἐάν οἰοσθῇποτε Ἑλλὴν ἀνοίξῃ τὸν ἐν χρήσει τηλεφωνικὸν κατάλογον τῆς Πρωτεύουσας μας καὶ ἀναδιψῶντάς τον καταμερίσῃ τὰ ἐπὶ πᾶν τῶν ἐν αὐτῷ Ἑλλήνων εἰς ἀκραιφνῶς Ἑλληνογενῆ καὶ εἰς ξενογενῆ, θὰ φρίξῃ!.. Τὸ 90% τούτων εἶναι ξενογενῆ, ἐκ λέξεων ποικίλων γλωσσῶν, ὁμῶς ἢ μὴ κρατῶν, καὶ δὴ μὲ τὰς ἀπαισίας καταλήξεις, ὅπως εἶναι τὸ -ογλοῦ καὶ τὸ -ῶφ. (Ἐρωτῶνται οἱ ἀντίστοιχοι ἐπωνυμοφόροι: ὑπάρχει ἔστω καὶ εἰς Τοῦρκος ἢ Σλαῦος τὴν καταγωγὴν νὰ φέρῃ εἰς τὸ ἐ-

πώνυμόν του τὴν κατάληξιν -πουλος). Ἄλλα ἐπὶ πᾶν εἶναι πλήρως ξενογενῆ, τόσον κατὰ τὴν ῥίζαν, ὅσον καὶ κατὰ τὴν κατάληξιν καὶ ἄλλα μόνον κατὰ τὴν ῥίζαν ἢ μόνον κατὰ τὴν κατάληξιν. Θὰ ἀντεῖπῃ ὁ ἀρνητὴς τοῦ παρόντος ὅτι εἰς ΗΠΑ ἢ ΕΣΣΔ ὑπάρχει ἀφθονία ξενικῶν ἐπωνύμων. Ἀπαντῶμεν ὅτι τὸ θέμα μας ἀφορᾷ εἰς τὰ κράτη μὲ ἐν ἔθνος καὶ ὅχι συνονθυλεύματα ἔθνων, ὅπως εἶναι εἰς τὰς ὡς ἄνω Συμπολιτείας. Ἡ ΕΣΣΔ περιλαμβάνει ἄνω τῶν 120 λαῶν καὶ αἱ ΗΠΑ ὅλους σχεδόν, κατὰ ποικίλον ποσοστὸν, τοὺς λαοὺς τῆς Γῆς!

Διὰ τὴν Ἑλλάδα (διὰ τὴν ὁποῖαν τὸ θέμα δὲν εἶναι πολιτιστικὸν καὶ εὐγενοῦς ἀμίλλης, ἀλλὰ, κυρίως, ἐθνικῆς ἀμύνης, καθόσον ὅλοι οἱ ὅμοιοι τῆς διεκδικοῦν ἐδάφη τῆς, ἰσχυρίζόμενοι ὅτι... ἦσαν ἰδικά των, κατοικούμενα ἀπὸ ὁμοεθνεῖς των (ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὰ ἐπὶ πᾶν τῶν), τὰ ξενογενῆ ἐπὶ πᾶν τῶν Νεο-Ἑλλήνων εἶναι μέγα ἐπιχείρημα τῶν ποικίλων Φαλμεράϋερ. Οὗτοι, ὡς γνωστὸν, πυκνοῦνται, λόγῳ τῶν εὐστόχων σχετικῶν δραστηριοτήτων ποικίλων ἀνθελλήνων, εἴτε κρατῶν εἴτε ἀτόμων. Τὸ ὡς ἄνω ἐπιχείρημα τούτων ἐνισχύεται καὶ ἀπὸ τὰ ἐν Ἑλλάδι ξενικὰ τοπωνύμια. Πολλὰ τούτων ἐλληνοποιήθησαν πρὸ ἀρκετῶν Ἰουλιανῶν, ἀλλὰ παραμένουν ἀρκετὰ ἰδίως, διότι... ἐκρίθησαν ἱστορικά! (Ἐῶλος δικαιολογία, καθόσον τοῦτο πληρῶς τὴν Ἱστορίαν μας).

Περαιτέρω ὑπάρχουν καὶ τὰ κακὸν καὶ ἐπὶ πᾶν τῶν, τὰ ὁποῖα ζημιώνουν πολὺ τὸ κύρος καὶ τὴν προσωπικότητα τοῦ φέροντος ταῦτα ὡς κληρονομικόν του βάρος ἀσήκωτον καθ' ὅλην του τὴν ζωὴν καὶ ἐκείνην τῶν ἀπογόνων του. Προσπαθοῦν, ἐπὶ ματαίῳ, οἱ φορεῖς των νὰ τὰ ὥραιοποιήσουν, μὲ ἀλλαγὰς, παραφθοράς ἢ παραλείψεις γραμμάτων των, ἀλλὰ τὸ ἄχθος παραμένει. Θαυμάζω ἀρκετοὺς πνευματικὸς ἀνθρώπους, ἀλλὰ ἀθελήτως τοὺς ὑποβαθμίζω ποιοτικά, ὅταν τὸ ἐπὶ πᾶν τῶν εἶναι κακὸν καὶ ἰστορικόν. Πρὸ τοῦ οἱ ἀνθρώποι αὐτοὶ δημιουργήσουν προσωπικότητα καὶ γενικῶς προσωπικὴν ἱστορίαν, θὰ ἔπρεπε κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἐμφυλίου των, τῇ ὑποδείξει των γεννητῶρων των, νὰ ἀλλάξουν τὸ ξενικὸν ἢ κακὸν καὶ ἐπὶ πᾶν τῶν. Ἀλλὰ ὁ γεννητὴρ πατὴρ ἐ-

πιθυμεί ο υιός του να φέρη τὸ οἰονδήποτε ἐπώνυμόν του, πρὸς δόξαν του! Ἡ ἀλλαγὴ τῶν τοιούτων ἐπωνύμων, προοιούσης τῆς ἡλικίας, εἶναι σχεδὸν ἀδύνατος, διότι, ἐὰν γίνῃ, καταργεῖ τὴν ταυτότητα τοῦ φέροντος, ιδίως ὅταν ἔχη προβληθῇ κοινωνικῶς καὶ ἀποκτήσῃ νομικὰς δεσμεύσεις. Εἶναι ὡς ἐὰν οὗτος ἀλλάξῃ τὴν μορφήν τοῦ προσώπου του δι' αἰσθητικῆς ἐγχειρήσεως.

Τὸ ζωτικόν, ὡς ἄνω, ἐθνικὸν θέμα μὲ ἔχει ἀπασχολήσει ἀπὸ ἀρκετῶν ἰοετιῶν καὶ ἐντόνων, μὲ συνεχεῖς ποικίλας δημοσιεύσεις καὶ διαλέξεις, ἀλλὰ καὶ μὲ θετικὰς ἐνεργείας μου. Διὰ λόγους ἐθνικῆς ἀμύνης ἀνεκίνησα τὸ ζήτημα, ὅταν ὑπηρετοῦν, περὶ τὸ 1950, ὡς ἀνώτερος ἐπιτελῆς, εἰς τὸ Γενικὸν Ἐπιτελεῖον Στρατοῦ. Κατώρθωσα, ὥστε νὰ ἐκδοθῇ διαταγὴ τοῦ Δ/ΓΕΣ δι' ἀλλαγὴν, οὐχὶ ὑποχρεωτικὴν, ξενογενῶν καὶ κακοήχων ἐπωνύμων πολλῶν ἀξιωματικῶν μας. Ἐλάχιστοι ὅμως συνεμορφώθησαν. (Πιθανόν, ἀναγνώσται τοῦ παρόντος νὰ διερωτηθοῦν, διατὶ δὲν ἤλλαξα καὶ ἐγὼ τὸ ἐπώνυμόν μου. Ἀλλὰ τοῦτο εἶναι Ἑλληνογενές, μὲ ρίζαν ἐκ τοῦ ταγός καὶ κατάλη-

ξιν -αρης, ἐκ τοῦ -άριος ἐπίσης).

Ἡ ἐθνικὴ ταυτότης πρέπει πρωτίστως νὰ συντελῇ εἰς τὴν ἐπιβίωσίν μας ὡς φυλῆς. [Οἱ μισέλληνες (Καρπὰθ κ.ἄ.) λέγουν ὅτι οἱ τελευταῖοι Ἕλληνες ἐξηφανίσθησαν τὸν Μεσαίωνα. Οἱ Τοῦρκοι διεκδικοῦν σοβαρῶς τὴν πολιτιστικὴν μας κληρονομίαν εἰς τὴν Ἰωνικὴν Μ. Ἀσίαν]. Ἡ νῦν κατάστασις τῶν ξένων ἐπωνύμων μας ἐνεργεῖ ἀρνητικῶς, διότι «ἀποδεικνύει» ὅτι δὲν εἴμεθα Ἕλληνες τὸ γένος. Μὲ τὴν θέσιν αὐτὴν συνεφώνησε καὶ ὁ μεγάλῃς διεθνoῦς κυκλοφορίας Παγκόσμιος Ἀτλας τῶν ΗΠΑ (ἰοετίας 1960), ἀναγράφων ὅτι εἴμεθα ἀπόγονοι Τοῦρκων, Σλαύων κ.λπ. Ἐπεσήμανα τὴν βλασφημίαν διὰ τοῦ Τύπου καὶ ἡ Ἀκαδημία μας ἐπεμβάσα δεόντως κατόρθωσε νὰ ἀπαλειφθῇ τὸ ὕβριστικόν καθ' ἡμῶν λῆμμα.

Μετὰ τιμῆς

Ἀχιλλεὺς Τάγαρης

Ἀντιστράτηγος

Δηληγιάννη 57

Κηφισιά

ΠΑΥΛΟΣ ΛΑΜΠΡΟΣ

Ἡ ἐν ἀποδημίᾳ ροή

Ζῶ στὰ σύννεφα πλέον.

Παράπονο δὲ διατυπώνω κανένα. Θά'λεγα πὼς μαλακὰ ἀπλώνομαι

πάνω στὸ μαγικὸ περσικὸ χαλί.

Μαυριδερὲς βοῦλες σκιαζοῦν τὸ βλέμμα μου ὅπως πετῶ. Συννεφάκια πισσόχρωμα
κάτω στὴ γῇ μὲ παραξενεύουν.

Θά'ναι οἱ παλιὲς ἀκαθαρσίες, ἀναθυμιάσεις καυσαερίων·

ἔρπει τὸ μαῦρο πάπλωμα πανούκλα σαρκοφάγος,

σαπίσαν τὰ πνεμόνια, τρώγονται.

Ἐφιαλτικὰ ξεγλυστρά πάνω του τὸ βλέμμα μου,

θά'ταν τὸ ταξίδι μου ἀέναα ἓνα μᾶσιμο στὴ ταχύτητα τοῦ χρόνου·

βρέθηκαν ὅμως στὴν ἀσφαλτο λεκέδες πετρελαίου, ἐλοξοδρόμησε λιγάκι ὁ πατινέρ
ἀπ' τὶς τροχιές

τὶς σχεδιασμένες ἀπὸ τὰ πρὶν ἀπὸ θεῖο χέρι.

Ἦταν ὅμως ἓνα ἀνεπαίσθητο ὀλίσθημα...

Δὲν ἀφῆκεν ἡ μνήμη.

Ἕνα σποράκι ὑλικοῦ παρελθόντος παρ' ὀλίγο νά'φερνε τὸν ἐκτροχιασμό.

Συνέχισα σὰν ἀφηρημένους.

Ἡ βία κι ἡ ἐπιθετικότητα

● ● ● Ἄν ἐπιτρέπαμε πὶο συχνὰ στὴν ἐπιθετικότητα νὰ διοχετεύεται ἐλεύθερα πρὸς τὰ ἔξω, ἴσως νὰ γλύτωνε ὁ κόσμος ἀπὸ πολλές βάρβαρες καὶ ἐπιθετικὲς πράξεις.

● ● ● Κανένα καθεστῶς δὲν ἀπάλλαξε τὴν ἀνθρωπότητα ἀπὸ τὴ βία. Ἀντίθετα, καθένα τους εἰσήγαγε καὶ ἀπὸ κάποια καινούργια τεχνολογία ἢ φιλοσοφία τῆς βίας.

● ● ● Ἡ βία εἶναι τὸ κυρίαρχο στοιχεῖο τῆς ζωῆς. Ἡ βία λαμβάνει τίς οἰκογενειακὲς ἀποφάσεις, ἡ βία ρυθμίζει τίς σχέσεις τῶν δύο φύλων. Ὑπηρετοῦμε τὴ βία ἀκόμα καὶ μέσα στὰ πλαίσια τῶν θεσμῶν ποὺ προϋποθέτουν εὐρεία κοινωνικὴ ἀποδοχή, λ.χ. στὴν ἀπονομὴ τῆς δικαιοσύνης, στὴ στρατιωτικὴ ζωὴ, στὴν ἐκπαίδευση. Μὲ τὴ βία κινοῦνται οἱ μηχανεὲς τῶν ἐργοστασίων καὶ οἱ μηχανισμοὶ τῶν ἐπιχειρήσεων. Βία ὦμή, σωματικὴ, ἀπροκάλυπτη, βία συγκαλυμμένη, ψυχικὴ. Βία ἀπὸ τὸ λίκνο ὡς τὸν τάφο. Στίς διαπροσωπικὲς σχέσεις καὶ στίς διεθνεῖς σχέσεις. Βία φανερὴ, βία ὑπὸ ἔρπουσα μορφή. Βία εἶναι ὁ ψυχρὸς πόλεμος, βία ὁ πόλεμος, βία οἱ διομολογήσεις καὶ οἱ κηδεμονίες καὶ τὰ προτεκτοράτα, βία οἱ σφαῖρες ἐπιρροῆς καὶ ὁ διεθνὴς οἰκονομικὸς ἔλεγχος, βία οἱ πολιτικοὶ καὶ οἱ στρατιωτικοὶ συνασπισμοί, βία τὰ δάνεια, οἱ οἰκονομικὲς συμφωνίες καὶ οἱ «βοήθειες». Ἡ βία ἔχει τὴν πρώτη καὶ τὴν τελευταία λέξη στίς σχέσεις κράτους-πολίτη, ἡ βία ἀπονέμει δικαιώματα καὶ καθορίζει ὑποχρεώσεις στὸ σύνταγμα, ἡ βία ὀριοθετεῖ τὴ δραστηριότητα τοῦ ἀτόμου σὰν φορεὰ περιουσιακῶν δικαιωμάτων, ἡ βία ὀρίζει ποινές, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐννοια τῆς παράνομης δράσης. Ὡς ἀλλοτε *vis compulsiva*, ἀλλοτε *vis absoluta*, ἡ βία, παρὰ τὰ μεγάλα λόγια καὶ τὰ ἀνιστόρητα εὐχολόγια, εἶναι ἡ δύναμη ποὺ χρησιμοποιεῖται ἀπὸ τοὺς πάντες πρὸς κάθε κατεύθυνση, προκειμένου νὰ ἐνεργοποιηθοῦν οἱ βιολογικὲς καὶ οἱ κοινωνικὲς δυνατότητες τοῦ ἀνθρώπου.

● ● ● Ἡ πρωτόγονη ἐπιθετικότητα κι ἡ σύγχρονη τεχνολογία, σὲ μιὰ παρὰ φύσιν ζεύξη, συνεπεξεργάζονται μεθοδικὰ τὸ τέλος στὸ σενάριο τῆς ἀνθρώπινης τραγωδίας. Τὸ ἔνστικτο παραμένει πάντα ζωντανό, ἔτοιμο καὶ διψασμένο νὰ διεκδικήσῃ τὴν ἀμοιβή του ἀπὸ τὴ συνεισφορά του στὸ ἔργο τῆς ἐπιβίωσης τοῦ εἴδους ποὺ τάχθηκε νὰ ὑπηρετεῖ. Κι ἐμεῖς εἴχαμε τὴν ἀπρονοησία, τὴν ἐγκληματικὴ ἀπρονοησία, νὰ τοῦ προσφέρουμε ὅπλα τρομακτικῆς ἰσχύος, τὴν ὥρα ποὺ ἡ ἴδια ἡ Μητέρα Φύση τοῦ ἀρνήθηκε ἔστω καὶ ἓνα ζευγάρι κυνόδοντες τῆς προκοπῆς!

● ● ● Κάθε καταπιεστὴς σκοτώνει μέσα του ἓναν καταπιεσμένο. Κάθε καταπιεσμένος πλάθει μέσα του ἓναν καταπιεστή.

● ● ● Ἄν βρίζουμε σήμερα ἢ βλάπτουμε ἢ συκοφαντοῦμε ἢ μισοῦμε, εἶναι γιὰτὶ δὲν μποροῦμε πιά νὰ δαγκώσουμε (ἐξασθενημένες ἢ ἐξευγενισμένες ἢ παρηλλαγμένες μορφές τῆς ἐπιθετικότητος).

Χρῆστος Τσαγκαρίδης

— Για δυό, τουλάχιστο, χρόνια θὰ εἴσαι ἡσυχος, μὲ εἶχε διαβεβαιώσει ὁ ὁδο-
ντογιατρός μου, νὰ ὅμως πού, πρὶν ἀκόμα
περάσουν ἔξι μῆνες, ὁ δεξιὸς πρῶτος τρα-
πεζίτης εἶχε ἀρχίσει νὰ μοῦ πονάει! Δὲν ἤ-
μουν συνηθισμένος σὲ πονόδοντο, γι' αὐτὸ
καὶ μοῦ κακοφάνηκε, ὅταν, σήμερα, πολὺ
πρὶν ξημερώσει, μ' ἐξύπνησε.

— Σήμερα βρέθηκε κι αὐτὸ νὰ πονέσει,
σκέφτηκα. Ἐχει μαζευτεῖ τόση δουλειὰ
στὸ γραφεῖο! Μπῆκα στὸ μικρὸ πάρκο ποὺ
διασχίζω κάθε πρωὶ πηγαίνοντας στὴ δου-
λειά μου, καί, ὅταν ἔφτασα στὴ μέση, σω-
ριάστηκα στὸ πρῶτο παγκάκι ποὺ βρέθηκε
μπροστά μου, στῆριξα τὸν ἀγκῶνα μου πά-
νω στὸ γόνατο, καὶ ἀκούμπησα τὸ πονεμέ-
νο σαγόνι στὴν ἀνοιχτὴ μου παλάμη. Ὁ
πόνος εἶχε δυναμώσει, κ' ἐγὼ δὲν εἶχα κα-
νένα μέσο ν' ἀνακουφισθῶ, τουλάχιστο ὥ-
σπου νὰ φτάσω στὸ γραφεῖο, νὰ ζητήσω ἄ-
δεια καὶ νὰ τρέξω στὸν ὁδοντογιατρὸ μου.

Σὲ λίγο ὁ πόνος μ' ἔσφιξε περισσότερο,
καὶ τότε ἄρχισα νὰ σκύβω ὅλο πιὸ βαθιὰ τὸ
κεφάλι, μὲ τὴν ψευτικὴν ἐλπίδα πὼς ἔτσι
θ' ἀποξεχνιόμουν, ὥσπου νὰ καλυτερέψει
κάπως ἡ κατάσταση. Αὐτὸς ἦταν ὁ λόγος,
ποὺ δὲν εἶδα τὸν κύριο ποὺ ἦρθε δίχως θό-
ρυβο κ' ἐκάθησε στὸ παγκάκι ποὺ βρισκό-
ταν ἀκριβῶς ἀπέναντι ἀπὸ τὸ δικό μου, τὸ
πρόσεξα ἀργότερα, ὅταν ὁ πόνος τοῦ δο-
ντιοῦ ἄρχισε κάπως νὰ ἐλαφρώνει. Ἐσή-
κωσα τότε τὸ κεφάλι κ' ἐπρόσεξα καλύτε-
ρα τὸν νεοφερμένο, δίχως νὰ ξεχωρίσω σ'
αὐτὸν τίποτα τὸ ἰδιαίτερο. Ἦταν ἕνας κοι-
νός, ἕνας συνηθισμένος νέος ἄντρας, σὰν
αὐτοὺς ποὺ βλέπει κανεὶς κάθε μέρα στὸ
δρόμο, σὰν αὐτοὺς ποὺ περνοῦν ἀπὸ τὸ
γραφεῖο ἢ σὰν αὐτοὺς ποὺ κάνουν τὸν πρω-
ινὸ τους περίπατο, ἐδῶ καὶ λίγην ὥρα, στὸ
πάρκο. Ἀκόμα καὶ τὸ ντύσιμό του ἦταν
συνηθισμένο, δὲν εἶχε τίποτα τὸ ἰδιαίτερο.
Φαινόταν γύρω στὰ τριάντα, ἀνῆκε, ὅπως-
δήποτε, στὴν ἐργατικὴ τάξη, ὅπως λέμε,
καὶ τὸ μόνο ποὺ δὲν ταίριαζε μὲ τὴν ἐμφά-
νισή του ἦταν πὼς σὲ ὥρα δουλειᾶς γιὰ ὁ-
λους τοὺς ἐργαζόμενους αὐτὸς εἶχε στρογ-
γυλοκαθήσει στὸ παγκάκι, χωρὶς νὰ τὸν

ἐνδιαφέρει, ἂν ἡ ὥρα περνοῦσε, ἀκόμα καὶ
χωρὶς νὰ ρίξει, ἔστω καὶ μιὰ ματιὰ, στὸ
ρολόγι ποὺ εἶχε περάσει στὸ ἀριστερὸ του
χέρι. Ἐμεινε ἐκεῖ ἀρκετὴν ὥρα — δὲν ὑ-
πολόγισα πόσην ἀκριβῶς — καὶ δὲν φαινό-
ταν καθόλου νὰ βιάζεται.

Συνέχισα νὰ κυττάζω ἀρκετὴν ὥρα τὸν
ξένο, μιὰ καὶ ὁ πόνος φαινόταν νὰ λιγο-
στεύει, ὥσπου στὸ τέλος τὸν εἶδα νὰ ρίχνει
μιὰ γρήγορη ματιὰ στὸ ρολόγι του.

— Ἐπὶ τέλους! εἶπα μέσα μου. Νὰ ποὺ
θυμῆθηκε καὶ τὴ δουλειά του!

Ἄμ' δέ, ποὺ θὰ πήγαινε στὴ δουλειά
του! Πρὶν ἀκόμα περάσουν λίγα λεπτά ἀπ'
αὐτὴ μου τὴ σκέψη, εἶχα κιόλας καταλάβει
γιὰ ποιοὺ λόγους εἶχε ρίξει ἐκείνη τὴ γρήγορη
ματιὰ στὸ ρολόγι του: Ἀπὸ τὴν ἄκρη τοῦ
στενοῦ δρόμου τοῦ πάρκου εἶχε προβάλλει
μιὰ γυναῖκα, ποὺ φαινόταν πὼς ἔψαχνε νὰ
βρεῖ κάποιον, καὶ ποὺ στὸ τέλος στρογγυ-
λοκάθησε κι αὐτὴ στὸ ἴδιο παγκάκι μὲ τὸν
ἄλλο, χωρὶς ὅμως νὰ τοῦ πεῖ οὔτε καλημέ-
ρα.

— Ἦσως ἐπειδὴ εἶμαι ἐγὼ, σκέφτηκα
κάπως ἀνόητα. Φαίνεται πὼς τὸ εἰδυλλί-
ο τους εἶναι καινούργιο καὶ δὲ θέλουν νὰ τὸ
μάθει ὁ κόσμος...

Τράβηξα τὰ μάτια μου ἀπὸ τοὺς δυὸ
γεῖτονές μου, τὰ σήκωσα ψηλὰ καὶ εἶδα τὶς
φυλλωσιεὺς τῶν δέντρων ποὺ γέρναν πρὸς
τὸ ἀντίθετο μέρος ἀπ' αὐτὸ ποὺ κατέβαινε
ἀπὸ τὸ βουνὸ τὸ πρωινὸ ἀρκετὰ δυνατό ἀε-
ράκι, σκορπώντας ἄφθονη δροσιὰ σὲ ὅ,τι
βρισκόταν μπροστά του καὶ ἀναδεύοντας
τὰ φύλλα, ὅπως ἀνακατεύουν οἱ μάνες τὰ
μαλλιά τῶν παιδιῶν τους, ὅταν τὰ λούζουν.
Μετὰ τὶς κορφὲς τῶν δέντρων χαμήλωσε
πρὸς τὴ γῆ καὶ ἄρχισε ἕναν τρελλὸ χορὸ
μὲ τὰ πεσμένα στὸ χῶμα ξερά φύλλα καὶ μὲ
τὴ σκόνη. Ἐκλεισα τὰ μάτια μου, γιὰ νὰ
τὰ προφυλάξω ἀπὸ τὴ σκόνη, ἔβαλα μπρο-
στά μου τὶς δυὸ παλάμες μου γιὰ περισσό-
τερη σιγουριά, γύρισα ἔπειτα τὸ κεφάλι
μου πρὸς τὰ πίσω, καί, ὅταν ἀπομακρύνθη-
κε ὁ ἀέρας καὶ τὰ ξερά φύλλα καὶ ἡ σκόνη
ξαναγύρισαν στὸ χῶμα, ξανάφερα κ' ἐγὼ
τὸ κεφάλι μου στὴν πρώτη του θέση.

Και τότε μπόρεσα να προσέξω καλύτερα το τρίτο πρόσωπο της μικρής γειτονιάς μου. Ήταν μιὰ νέα γυναίκα, που φαινόταν πώς ανήκε στην ίδια τάξη μ' ἐμᾶς τοὺς δυὸ ἄλλους, ντυμένη ὅμως καλύτερα. Εἶχε καθίσει στὸ ἴδιο παγκάκι πού καθόταν ὁ ἄντρας, στὴν ἄλλη του ἄκρη ὅμως, φροντίζοντας νὰ εἶναι ἡ ἐμφάνισή της, ὅσο γινόταν σεμνότερη. Ἐνωσε κάτω τὰ πόδια της, ἔνωσε ψηλότερα τὶς δυὸ ὁμορφες γάμπες της καὶ τράβηξε ἐλαφρὰ τὴ φούστα της, γιὰ νὰ σκεπάσει, ὅσο μπορούσε τὰ δυὸ της γόνατα, χωρὶς, ὥστόσο, νὰ τὸ καταφέρει. Ἡ φούστα της, ἀκόμα κι ἀπὸ τὴ θέση μου, φαινόταν πώς ἦταν κοντή. Τὸ πρόσωπό της ἔδειχνε ἀρκετὰ νόστιμο, τὰ μάτια της ἦταν μαῦρα, καὶ ρυτίδες δὲν φαινόταν ἀκόμα.

Ἐρριξαν μερικὲς ματιὲς ὁ ἕνας στὸν ἄλλο, σὰν νὰ βλέπονταν πρώτη φορά, προσέξε ὁ ἄντρας τὶς ὁμορφες γάμπες, ἐσήκωσε ψηλότερα τὸ βλέμμα του, τὸ περιδιάβασε στὸ πρόσωπό της καὶ φάνηκε εὐχαριστημένος ἀπὸ τὴν ἐμφάνισή της. Αὐτὴ πάλι ἔρριξε μιὰ γρήγορη λοξὴ ματιὰ στὸ γείτονά της, καὶ ὅταν κατάλαβε πὼς αὐτὸς τὴν περιεργαζόταν ὁλόκληρη, χαμήλωσε τὰ μάτια της, λὲς καὶ ἤθελε μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ νὰ τὸν διευκολύνει στὴν προσπάθειά του.

Τοὺς κυττοῦσα λοξά, στηρίζοντας πάντοτε τὸ μάγουλό μου στὴν ἀνοιχτὴ παλάμη, ὥσπου ἡ νέα γυναίκα ἀνοιξε ἀπαλὰ τὴν τσάντα της πού βρισκόταν στὰ γόνατά της, ἔψαξε κ' ἔβγαλε ἀπ' αὐτὴ ἕνα χαρτί διπλωμένο στὰ δύο, ἕνα χαρτί ὄχι μεγαλύτερο ἀπὸ ἕνα κοινὸ ἐπιστολόχαρτο. Σκέφτηκα, πὼς ἐσκόπευε νὰ τὸ δώσει στὸν ἄντρα, καὶ γύρισα ἄλλοῦ τὸ κεφάλι μου, γιὰ νὰ μὴ φανεῖ πὼς παρακολουθῶ τὶς κινήσεις της. Ὅταν ὅμως ξανάφερα τὸ κεφάλι στὴ θέση του, πιστεύοντας πὼς στὸ μεταξὺ ἡ γυναίκα εἶχε ὅλο τὸν καιρὸ νὰ δώσει στὸν ἄλλο τὸ χαρτί καὶ νὰ τοῦ πεῖ κάτι, χωρὶς ἐγὼ νὰ τ'

ἀκούσω, εἶδα πὼς αὐτὴ ἐξακολουθοῦσε νὰ τὸ κρατᾷ στὸ χέρι της καὶ νὰ φαίνεται πὼς τὸ διαβάζει.

Νόμισα πὼς δὲν ὑπῆρχε πιά ἄλλη λύση, πὼς ἔπρεπε νὰ φύγω καὶ νὰ τοὺς ἀφήσω μόνους νὰ εἰποῦν ὅ,τι θέλουν, ἀκόμα καὶ νὰ κάνουν ὅ,τι τοὺς ἀρέσει. Ξανάρχισε ὅμως ὁ πόνος, ἔσκυψα πάλι τὸ κεφάλι, καὶ τότε εἶδα μπροστά μου τὸ σπουργιτάκι. Ήταν κι αὐτὸ ἕνα συνηθισμένο σπουργιτάκι, πού εἶχε κατεβεῖ ἀπὸ τὸ διπλανὸ κυπαρίσσι, ὅπου σίγουρα εἶχε περάσει τὴ νύχτα του. Κατέβηκε στὴ γῆ, ἔφτασε ὡς δυὸ βήματα ἀπὸ τὰ πόδια μου, στηρίχθηκε καλὰ στὸ ἕνα του πόδι, ἄπλωσε τὸ ἄλλο πρὸς τὰ πλάγια, καὶ κατόπιν τέντωσε τὴ μιά του φτερουγίτσα πρὸς τὴν ἴδια κατεύθυνση μὲ τοῦ τεττωμένου ποδιοῦ.

Φαίνεται πὼς τώρα ζύπνησε, σκέφτηκα, καὶ τεντώνεται γιὰ νὰ ξεμουδιάσει.

Ἐχῶσέ ἔπειτα τὸ ραμφάκι του μέσα στὰ πούπουλά του, πρῶτα δεξιὰ καὶ ἔπειτα ἀριστερά, ξύθηκε, τινάχτηκε κατόπιν, ἔκανε μερικὰ ζωηρὰ πηδηματάκια, καὶ ὕστερα ἄρχισε νὰ σκαλίζει τὸ χῶμα, ψάχνοντας γιὰ τὸ πρωινὸ του. Προχώρησε ἔπειτα, μὲ μικρὰ πηδηματάκια, πρὸς πέρα, ἔπειτα ἀκόμα πρὸς πέρα, καὶ στὸ τέλος χάθηκε μέσα στοὺς θάμνους τοῦ πάρκου.

Μόνο τότε γύρισα τὸ κεφάλι μου πρὸς τὸ ἀντικρινὸ παγκάκι, ὅπου ὅμως βρισκόταν μόνο ὁ ἄντρας. Ἡ γυναίκα φαινόταν στὸ βάθος τοῦ στενοῦ δρόμου τοῦ πάρκου, ἐπλησίαζε πρὸς τὴν ἐξοδο.

... Κρίμα, σκέφτηκα καὶ σηκώθηκα ἀπὸ τὸ παγκάκι, ἀφοῦ, γιὰ τὴν ὥρα τουλάχιστο, ὁ πονόδοντος εἶχε περάσει. Τοῦ ὅπως ἀραγε τὸ χαρτί πού κρατοῦσε στὰ χέρια της, ἀναρωτιόμουν στὸ δρόμο, ἢ τὸ ἔβαλε πάλι στὴν τσάντα της; Παρακολουθώντας τὸ σπουργιτάκι εἶχα χάσει ἴσως κάτι πρὸς ἐνδιαφέρον.

ΑΝΤ. Η. ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ

Ἑπαῖοντες

Τρομάρα νὰ σᾶς ἔρθει, ἐπαῖοντες,
βαρέλια ἀερογέμιστα κυλίοντες,
σὰν ἄτια καλαμόπλεχτα καλπάζοντες,
συνθήματα τῆς πλύσης ἀλαλάζοντες.

Γυαλίσματα, κομπίνες, λιβανίσματα
ἢ χρήματα, μπαρμπάδων ἀμαρτήματα,
στηρίζουνε τὰ πρῶτα σας τὰ βήματα
σὲ ὄχλου καὶ ἰσχύος ξεσκονίσματα.

Σκοπός, αὐτοσκοπός εἶναι ὁ τίτλος σας,
ἡ θέση καὶ ὁ θῶκος πού ὁ κύκλος σας
κατέχει κ' εἶναι μάσκα μὲ ἀπόκτημα:
οἱ... ἄλλοι νὰ δουλεύουν στὸ ἀγρόκτημα.

Ὁ τίτλος τὸ κοστούμι-πανοπλία σας,
φρουρός καὶ ἐξουσία, πού ναι λεία σας,
σᾶς κρύβει νοῦ, παιδείας τὴν ἀσχήμια σας,
χωρὶς αὐτὸν ἀκάλυπτη ἡ γύμνια σας.

Μὰ τίτλος σας καὶ θῶκος σας ἀλίμονο
δοτὸς συμβιβασμοῦ σὲ μεσοχείμωνο
λερώνει τῆς ἀξίας τὴν ἐκτίμηση,
εἰδήμονος σὰν κάνετε τὴ μίμηση.

Πατώντας πρὸς τὰ κάτω ὅποιονδήποτε
- ἰδρώτα ταπεινοῦ, καμὲ ἀνείπωτε!—
στὰ ἄνω πάντα ἔρποντας θὰ σπρώχνετε
σ' ἀξίωμα γλυκύτερο ν' ἀπλώνετε.

Ἄν βλέπατε τῆς γλώσσας μας τὰ κείμενα,
θὰ ξέρατε, τῆς μέθης ὑποκείμενα,
σημαίαν ἐξουσίας ἐπισείοντες,
πὼς τίτλους δὲν ζητοῦν οἱ ἐπαῖοντες.

Τὴν ἔννοια τοῦ ὄλεθρου νὰ πιάσετε
ἀδύνατον, τὸ θῶκο σας μὴ χάσετε,
καὶ ἂν στὴν ἐξουσία σας γεράσετε,
τὸ βασιλιᾷ τὸν Ἥλιο δὲν θὰ φτάσετε.

Στὸ τέλος τὸ χαρτί σας θὰ τὸ σχίσετε,
σὲ βόθρο τὴ ζωὴ σας θὰ τὴν χύσετε,
ἀλήθεια ἀφοῦ δὲν θάχετε ν' ἀφήσετε,
ἀνάθεμα, γιὰ μνήμη, θὰ κερδίσετε.

Η ΚΙΝΗΣΙΣ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ

Γ. Ν. ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΗΣ, *Ἐνάντια στὴν ἰσοπέδωση τῆς Γλώσσας*

Διάβασα με προσοχή τὴν συγκεντρωθεῖσα ὕλη (ἐκ τῶν δημοσιεύσεων τοῦ κ. Γιάννη Γαβριηλίδη στὸν περιοδικὸ καὶ ἡμερήσιο Τύπο) στὸ ἐν ἐπικεφαλίδι βιβλίον τοῦ καὶ σημείωσα τὸν «διάλογο» τοῦ συγγραφέα με τοὺς φορεῖς τῆς ἐλληνικῆς πνευματικῆς ἀφασίας καὶ ἀ-παιδείας. Ἡ γενικὴ ἐντύπωση (εἶναι ἀνέφικτο νὰ ἐκφρασθῶ κατ' ἄλλο τρόπο ἐπὶ ὧσων λέγονται στὰ ἄρθρα αὐτά) ἦταν, ὅτι ὁ συγγραφεὺς γιὰ τὶς θέσεις τοῦ ὑπέστη τὴν ἐπίθεσιν τῶν ὑπευθύνων τῆς παρατηρούμενης σήμερα πνευματικῆς ἀφασίας καὶ ἀ-παιδείας, καὶ μάλιστα δι' ἐνὸς ἀτεκμηρίωτου «λόγου», γιὰ τὴν τεκμηριωμένη κριτικὴ τοῦ ὅπως καὶ γιὰ τὶς ὀρθὰς προτάσεις τοῦ. Ὁ κύριος στόχος ὁμῶς καὶ τὸ «φιλαίτιον» τῶν δῆθεν διαλεγόμενων μετὰ τοῦ συγγραφέως κ. Γ. Ν. Γαβριηλίδη, πρέπει, νομίζω, νὰ τὸ γνωρίζει καλῶς ὁ κ. Γαβριηλίδης, εἶναι ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα. Διότι ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα εἶναι τὸ μόνο, παρ' ὅλους τοὺς διωγμοὺς ποὺ ὑπέστη, ἀκέραιο μνημεῖο ἰστορίας καὶ πολιτισμοῦ τῶν πανάρχαιων *καὶ πολὺ πρὶν τῆς νῦν γενέσεως*, ὅπως ὁ Ἀριστοτέλης μᾶς λέγει, κατοίκων τοῦ Ἑλληνικοῦ χώρου. Ἐπειδὴ δὲ ὁ πολιτισμὸς εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὸ ὕψος (ποιοτικὸ καὶ ποσοτικὸ) τῆς γλώσσας (τὸ ὁποῖο καὶ δὲν νοεῖται ἄνευ γραφῆς), κάθε διαμαρτυρόμενος γιὰ τὴν κατάντια αὐτῶν καὶ ἐπιδιώκων τὴν ἀναβίωσιν τοῦ Ἑλλήνος λόγου προκαλεῖ πανικὸν σ' αὐτοὺς οἱ ὁποῖοι κυριαρχοῦν σήμερα στὴν ζωὴ τοῦ λαοῦ καὶ τῆς παιδείας τοῦ. Μὲ αὐτὸν δὲ τὸν ἀτεκμηρίωτο «λόγον» προσπαθοῦν νὰ ἀνατινάξουν τὴν γέφυρα τὴν συνδέουσα τὸν Νεοελληνικὸν λόγον, τὸν ὁποῖο συγκρατοῦν σὲ ἀφασία, μετὰ τὴν πανάρχαια πηγὴ τοῦ, τὸ λάλον ὕδωρ, ἀπ' τὸ ὁποῖο καὶ μόνον μπορεῖ νὰ ξεδιψᾷ ἡ ἀνθρώπινη διάνοια. Τὴν αἰχμὴν, ὡς ἐπιβλέπουσα «δύναμις», γιὰ τὸ ἔργον τῆς κατακρημνίσεως, τὴν ἔχει ἀναλάβει ἡ γλωσσολογία.

Οἱ πρῶτοι, ὡς γνωστόν, οἱ ὁποῖοι ἔθεσαν πρὸς ἐξέτασιν τὸ θέμα τῆς ἐρευνας τῶν διαδικασιῶν τῆς γενέσεως τῆς γλώσσας καὶ τῆς γραφῆς ὑπῆρξαν οἱ Ἕλληνες φιλόσοφοι τῶν κλασσικῶν χρόνων. Κανεὶς ὁμῶς ἐξ αὐτῶν δὲν ἐσκέφθη ὅτι θὰ μπορούσε νὰ θεμελιώσῃ, νὰ δεχθῇ δηλαδὴ ὡς ἀρχὴ γιὰ τὸ κατ' ἐξοχὴν ὄργανον τοῦ λόγου ὅπως εἶναι ἡ ἀνθρώπινη γλῶσσα, τὴν ἐξωλογικὴ συμβατικότητά. Ἡ σύγχρονη ὁμῶς γλωσσολογία τὸ ἐτόλμησε καὶ δογματίζοντας διακηρύσσει: *«Ἡ σχέση μεταξύ σημαίνοντος καὶ σημαίνοντος εἶναι αὐθαίρετη (arbitraire). Τὸ γλωσσικὸ σημεῖον (signe-λέξις) εἶναι αὐθαίρετο. Ὁσο δὲ συμβατικὴ εἶναι ἡ σχέσις σημαίνοντος (ἀκουστικοῦ) — σημαίνοντος, ἄλλο τόσο συμβατικὴ εἶναι καὶ ἡ σχέσις σημαίνοντος καὶ ὀπτικοῦ ἰνδάλματος»*. Ὡς ἐρμηνεία βεβαίως καὶ τῶν δύο δίνεται, ὅτι *«δὲν προσκρούουν καὶ δὲν τὰς ἀπορρίπτει τὸ γλωσσικὸ μᾶς αἶσθημα»*. Τί πράγμα ὁμῶς εἶναι αὐτὸ *«τὸ γλωσσικὸ μᾶς αἶσθημα»*, ὥστε νὰ ἀπορρίπτῃ τὴν κακὴ φωνολογικὴ δομὴ καὶ τὴν κακὴ ὀρθογραφικὴ δομὴ;

Ἐάν πρόκειται γιὰ τὴν γνῶσιν τὴν ἀναμεταδιδόμενην διὰ τῆς διδασκαλίας γιὰ τὸ πῶς θὰ προφέρουμε ἢ πῶς θὰ γράψουμε ἓνα ὀρισμένο σημεῖον, τότε, ἐφ' ὅσον οἱ δεσμοὶ εἶναι «συμβατικοί», θὰ ἠδυνάμεθα νὰ μεταβάλουμε καὶ τὴν φωνολογικὴ καὶ τὴν ὀρθογραφικὴ δομὴ τῶν σημείων καὶ ἐντὸς κάποιου ἔστω χρόνου θὰ μπορούσαμε νὰ ἐπιβάλουμε μιὰ ἐκ παραμορφώσεως φωνολογικῆς λέξι, μετὰ τὴν ἐπίσης ὀρθογραφικὴ τῆς παραμόρφωσι, π.χ. τὴν λέξιν οἰκογένεια νὰ τὴν λέμε σὲ «κογένια» καὶ νὰ τὴ γράφωμε «ικονένια». Εἶναι ὁμῶς λογικὸ (λέγουν οἱ ὑποστηρικτὲς τῆς ἐξωλογικῆς συμβατικότητος) νὰ ὑποθέσουμε ὅτι κάποιον συστατικὸν τοῦ γλωσσικοῦ σημείου θὰ πρέπει —στὴν περίπτωσιν ποὺ ξέρουμε νὰ γράφουμε μιὰ γλῶσσαν— νὰ προβλέπῃ γιὰ τὴ γνῶσιν ποὺ ἔχουμε πῶς θὰ γράψουμε ὀρισμένα σημεία. Τί σημαίνει ἐπίσης αὐτὸ τὸ «προβλέπει» καὶ «ἐρμηνεύει» τὸ γλωσσι-

κὸ σημεῖο; Ἐχει δηλαδὴ ἱστορικὰ καθιερωθεῖ (πρόβλεψις), γιὰ νὰ ἐρμηνεύει χάρι στὴ σημασία τὴν ὁποία τοῦ ἔδωσαν οἱ πρόγονοί μας καὶ γι' αὐτὸ τὸν λόγο δὲν πρέπει νὰ ἀλλάξῃ ἡ φωνολογικὴ καὶ ὀρθογραφικὴ δομὴ; Εἶναι δηλαδὴ θέμα, ὅτι «ἔτσι τὰ βρήκαμε καὶ ἄς μὴν τὰ ταράζουμε;» Καὶ αὐτό, ἀκόμη τὸ «θὰ πρέπει νὰ προβλέπῃ» δὲν εἶναι ὑπέρβαση τῆς πραγματικότητος; Αὐτὲς οἱ δογματικὲς θέσεις τῆς «ὠρίμου γλωσσολογίας» ἀνοιξαν τὸν δρόμο γιὰ τοὺς βιαστὲς τοῦ προφορικοῦ καὶ γραπτοῦ λόγου.

Οἱ κάποιες ἀπόπειρες τοῦ κ. Γιάννη Γαβριηλίδη —ὅπως λέγει στὸν πρόλογό του— ν' ἀνοίξῃ συζήτησι (ζωντανὴ ἢ διὰ τοῦ τύπου) μὲ καθηγητὲς τῶν ἐλληνικῶν (Χρυσούπολη, Δράμα, Θεσσαλονίκη, Ἀθήνα) γύρω ἀπὸ τὰ θέματα τῆς Γραμματικῆς - ἔπесαν στὸ κενό: «Οἱ καθηγητὲς ἀπέφυγαν καὶ τὰ θέματά μου κι' ἐμένα τὸν ἴδιο! Ἕνας ἐζήτησε τοὺς τίτλους σπουδῶν μου... Τελικὰ πάντως ἀπέσπασα κάποιες παρατηρήσεις, ποὺ ἀφοροῦσαν ὅμως, σὲ δευτεροτριτεύοντα ζητήματα: οὔτε ἐξ ἀποστάσεως δὲν ἄγγιζαν τίς βασικὲς μου ιδέες γιὰ τὴ δοτικὴ πτώση γιὰ τὴν λεγομένη ἐνεργητικὴ μετοχὴ κ.λπ. Σὰν νὰ τοὺς ἦσαν ξένα τὰ θέματα αὐτά. Στὰ πλαίσια τῆς ἴδιας προσπάθειας ἤρθα σὲ ἐπαφὴ καὶ μὲ συγγραφεῖς, ἕνας ἀπὸ τοὺς ὁποίους μοῦ εἶπε, ἀφοῦ διάβασε ὀρισμένα κείμενά μου: "Τώρα συνειδητοποιῶ, ὅτι ἡ γλῶσσα μας ἔχει καὶ τέτοια προβλήματα!". Ἐγὼ πάλι συνειδητοποίησα ὅτι κολυμπᾶω ἐνάντια στὸ ρεῦμα, ποὺ κατεβάζει ἐπικίνδυνα κοτρώνια!».

Τὰ κοτρώνια, πού, ὅπως ὁ κ. Γιάννης Ν. Γαβριηλίδης διεπίστωσε, ρίχνονται ἀπὸ ἀνώνυμους ἢ καὶ ἐπώνυμους, δὲν εἶναι καθόλου ἐπικίνδυνα γιὰ τὴν γλῶσσα. Ἡ ἀποκάλυψις τῆς ἀλήθειας ἔρχεται καὶ οἱ τρέμοντες νάνοι λιθοβολοῦν. Εἶναι τὸ μόνο ποὺ μποροῦν νὰ κάνουν: νὰ ἐπιβραδύνουν τὴν ἀποκάλυψιν - τίποτε ἄλλο.

Τέλος θεωρῶ ὅτι τὸ βιβλίο αὐτὸ θὰ πρέπει νὰ διαβασθῇ ἀπὸ ὅλους τοὺς ἐκπαιδευτικούς, οἱ ὁποῖοι κατὰ ἓνα μεγάλο μέρος δὲν ἐπιθυμοῦν νὰ ἐκτεθοῦν «κολυμπῶντας ἐνάντια στὰ ἐπικίνδυνα κοτρώνια». Ὁ φόβος τῶν νάνων, ποὺ διαθέτουν ὅμως τὴν ἐξουσία, ἔκανε τοὺς καθηγητὲς νὰ ἀποφεύγουν τὰ θέματα καὶ τὸν ἴδιο τὸν κ. Γαβριηλίδη. Πρέπει ὅμως νὰ διαβάσουν τὸ βιβλίο του, ἔστω κι' ἂν συνεχίσουν νὰ δηλώνουν ἄγνοια καὶ νὰ μὴν τὸ ἐπιβραβεύσουν στὰ φανερά.

Τί νὰ κάνουμε; Μᾶς γύρισαν πίσω στὸ «κρυφὸ σχολειό». Θὰ παλαίψουμε πάλι γιὰ ἓνα γλωσσικὸ Εἴκοσι Ἕνα.

Η. Α. Τσατσόμοιρος

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΣ, *Οἱ γεννήτριες τοῦ διαστήματος*

Παρά τὴ σημαντικὴ πρόοδο τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, ἐξακολουθοῦν νὰ ὑπάρχουν φυσικὰ φαινόμενα, τῶν ὁποίων τὸ αἷτιον προέλευσης, ὁ μηχανισμὸς καὶ ἡ πρόβλεψη παραμένουν ὑπὸ ἀμφισβήτηση ἢ ἀγνοοῦνται πλήρως. Παραδείγματος χάριν, στὸν τομέα τῆς πρόγνωσης τῶν σεισμῶν καὶ τῶν ἡφαιστειακῶν ἐκρήξεων οἱ ἐπιστῆμες τῆς σεισμολογίας καὶ τῆς γεωφυσικῆς εὐρίσκονται εἰς τὸ στάδιο τῆς ἔρευνας, ἡ δὲ πρόβλεψη τῶν καιρικῶν συνθηκῶν εἶναι δυνατὴ μόνο γιὰ τὸ ἄμεσο μέλλον.

Τὸ ἐν ἐπικεφαλίδι βιβλίο ἀποτελεῖ μία πρωτότυπη ἔρευνα τῶν αἰτίων, τὰ ὁποῖα προκαλοῦν τὴν σεισμικὴ καὶ ἡφαιστειακὴ δραστηριότητα, καθὼς καὶ τίς κλιματολογικὲς συνθήκες τῆς γῆς, τίς ἀτμοσφαιρικὲς διαταραχὲς καὶ διάφορα ἀτυχήματα, τὰ ὁποῖα ὡς τώρα ἐκκαταλείποντο ὡς μυστηριώδους προελεύσεως. Τὰ συμπεράσματα εἶναι ἐκπληκτικά: Διεπιστώθη ὅτι τὰ φαινόμενα αὐτὰ συμπίπτουν χρονικῶς μὲ μία ἰδιόζουσα διάταξη τοῦ πλανητικοῦ συστήματος, εἰς τὴν ὁποία τὰ βασικότερα στοιχεῖα εἶναι οἱ γεωμετρικὲς παράμετροι (ἐλάχιστο καὶ μέγιστο πλανητικῆς γωνίας, ἴσες γωνίες, ἴσες ἀποστάσεις, εὐθεῖες γραμμὲς, ἐμβαδὸν ἡλιακοῦ συστήματος κ.λπ.). Ὁ συγγραφεὺς ὁδηγεῖται εἰς τίς διαπι-

στώσεις αυτές από στατιστική ανάλυση της θέσεως των πλανητών κατά την χρονική στιγμή, πού συνέβη πληθος θεομηνιών κατά το άπώτατο και πρόσφατο παρελθόν και καταλήγει εις την θεωρία ότι διάφορα φυσικά, χημικά, ακόμη και βιολογικά φαινόμενα, όπως ή ανθρώπινη εύφύια, όφείλονται εις την άλληλεπίδραση των ούρανίων σωμάτων. Μεγάλος αριθμός σχημάτων, πινάκων και γεωμετρικών στοιχείων, τα όποια συνοδεύουν τις περιγραφές των συμβάντων, παρατίθενται για να επιβεβαιώσουν την άποψη αυτή.

Εις την μελέτη δέν διατυπώνεται ό νόμος, ό όποιος διέπει την σχέση μεταξύ του χρόνου και της έντασης των φυσικών φαινομένων άφ' ενός και της επίδρασης των ούρανίων σωμάτων άφ' έτέρου. Έπιχειρείται, όμως, μιá ποιοτική έρμηνεία του σχετικού μηχανισμού επί τη βάσει των άστρικών ηλεκτρομαγνητικών πεδίων.

Βεβαίως, ή θεωρία ότι οί πλανήτες έπηρεάζουν έν όλω ή έν μέρει τα φυσικά φαινόμενα και την ανθρώπινη βιολογία (καθορισμός φύλου, επίπεδο εύφύιας, πεπρωμένο κ.ο.κ.) δέν είναι ούτε νέα ούτε σπάνια. Τό πρωτότυπο όμως του παρόντος έν σχέσει με τό πληθος των σχετικών κυκλοφορούντων είναι ότι προσεγγίζει τό όλο θέμα με γνώσια έπιστημονικά κριτήρια, άν και είναι παρακεκινδυνευμένη ή έκφραζόμενη άποψη ότι τό αίτιο των διαφόρων φυσικών φαινομένων είναι άποκλειστικώς ή άστρική επίδραση.

Πάντως ή επιβεβαίωση των συμπερασμάτων της έρευνας αυτής θα διανοίξη τεράστιες προοπτικές εις ό,τι άφορά εις την επιδιωκόμενη πρόβλεψη των σεισμών, των ήφαιστειακών έκρήξεων και του μετεωρολογικού δελτίου εις οίανδήποτε χρονική στιγμή του μέλλοντος με μεγάλη προσέγγιση. Ό συγγραφέας, μάλιστα, εις τό τέλος του βιβλίου προχωρεί και εις την πρόβλεψη των σεισμών και των άτμοσφαιρικών διαταραχών του πλανήτη μας κατά την προσεχή διετία.

Δέν ύπάρχει άμφιβολία, ότι ή παρούσα μελέτη άποτελεί σημαντική συνεισφορά εις τόν τομέα των φυσικών έπιστημών.

Νίτσα 'Αργυροπούλου

ΖΗΣΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ, *Ήμερολόγιο της έρημιās και της σιωπής*

Τό έντυπωσιακό αυτό βιβλίο του κ. Ζ.Ο. μπορεί να παραλληλισθεί με τόν «*Ροβινσώνα Κρούσο*» του Daniel Defoe ή τό σύγχρονο «*Η άκτη των κουνουπιών*» του Paul Theroux. Μπορεί όμως εύκολα να άναγνωρισθεί ή έλληνική καταγωγή του συγγραφέα. Δέν είναι ύπερβολή να πούμε, ότι πρόκειται για κάτι μοναδικό στό είδος του στη χώρα μας, γιατί δέν έχουμε ποτέ συναντήσει κάτι παρόμοιο στη νεοελληνική γραμματεία. Τό άφήγημα (σέ ύποτυπώδη μορφή ήμερολογίου -- άπειρασμένο με πρωτότυπους στίχους) φαίνεται βασισμένο σέ άληθινά περιστατικά. Περιγράφει την έξόρμηση του συγγραφέα σέ ένα είδυλλιακό αίγαιοπελαγίτικο έρημονήσι, τό όποιο δέν κατονομάζει, για να μην επιδράμουν οί βάρβαροι τουρίστες του «πολιτισμού». Άποδίδει τέλεια τη γαλήνη της έλληνικής φύσης σέ αντίθεση με την επιθετικότητα της τροπικής ζούγκλας. Ό άφηγηματογράφος «και άλλες φορές έχει εγκαταλείψει προσωρινά την κοινωνία, έχοντας πάντα υπόψη ότι μπορεί ή κοινωνία να έξακολουθεί να δρά από έντός του, μαζί με άλλα πολυεπίπεδα». Στο νησί, πέραν του διαχρονικού τοπίου και του ζωικού βασιλείου του, είναι παρούσες και παρωχημένες πολιτισμικές στιγμές πολύ ύψηλές: «*Έδω τριγύρω έχει βρεί, έπίσης, πλάκες σάν σελίδες, με χαραγμένα γράμματα στην έλληνική γλώσσα, τα όποια φανατικοί άλλόθρησκοι ή διαφωνούντες όμόθρησκοι ή άλλοτε πειρατές του Αίγαίου ανά τους αίώνες και άλλοι πολυεθνείς έπιδρομείς δοκίμαζαν να τα σβήσουν έντελώς*». Ό κ. Οικονόμου δέν παραλείπει να άναφερθεί και σέ ύπερσύγχρονα έπιστημονικά θέματα, όπως είναι ή 'Αντιβαρύτητα. Ίχνογραφεί και τόν γνήσιο τύπο του έπαρχιώτη Έλληνα, πού, άν και δέν έχει κλασική παιδεία, διατηρεί αυτούσια την κατατομή και τόν χαρακτήρα των άρχαίων του προ-

γόνων (βλ. τὸ κεφάλαιο «Ὁμηρικὴ συνάντηση»). Ἀναφέρεται ἐπίσης καὶ στὴν ἔκπτωση τῆς Ἐκκλησίας («Σκηνὴ γιὰ “Θεία” Κωμωδία»). Ἐπισημαίνει καὶ τοὺς κινδύνους τῆς τρέχουσας ἐπιστήμης: «Ἐπειδὴ ἡ “ἐπιστήμη” ἔχει κατορθώσει μερικές δυναμικές ἐφαρμογές, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τίς ὅποιες θεωρίες κι ἐρμηνεῖς, διαθέτει τὸν τρόπο νὰ ὑπνωτίζει ἐπιστήμονες καὶ λαϊκοὺς, ἰδίως τοὺς ἐπίγονους καὶ τοὺς παπαγάλους καὶ πθήκους». Μετὰ τὴν «Ἐπιστροφή στὴν πρωτεύουσα» λείει καὶ γιὰ τοὺς νεοβάρβαρους ἐξουσιαστικούς ἰσοπεδωτὲς ποὺ μεταχειριζόμενοι συντριβάνια ὡραίων λέξεων κυριαρχοῦν μηδενιστικά διὰ τῶν φερεφάνων τους καὶ τῶν ἀφελῶν στὴν ἐποχὴ μας. Δὲν λησμονεῖ νὰ μιλήσει καὶ γιὰ τὴν ρωμαϊκότερη «γραφειοκρατικὴ καθισιά» καὶ τοὺς «γραφειοκέρβερους», τὴν «μπάλλα τοῦ ποδοσφαίρου», τὴν πορνεία, τὰ ναρκωτικά, τὸ ἀλκοόλ καὶ ἄλλα.

Ὁ κ. Ζήσης Οἰκονόμου οἰκοδομεῖ τὸ ἰδανικὸ πρότυπο τοῦ ἀνθρώπου ποὺ δὲν εἶναι οὔτε φασίστας, οὔτε κομμουνιστής, οὔτε ἀστός. Τὸ βιβλίο του τοῦτο θὰ συγκινεῖ πάντα γιὰ δύο λόγους: 1ον) γιατί ὁ ἀνθρώπος εἶναι φύσει μυθοποιὸς καὶ δὲν πρόκειται ν’ ἀλλάξει, καὶ 2ον) γιατί μετὰ τὴ συγκέντρωση κόσμου στὶς πόλεις ἀπὸ τὴν Ἀλεξανδρινὴ ἐποχὴ, ἡ ἐπιστροφή στὴ φύση ἀποτελεῖ αἶτημα καὶ ὄραμα κάθε ρομαντικοῦ ἀνθρώπου καὶ λογοτέχνη. Σήμερα περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη φορά, ποὺ τὸ νέφος καταρρακώνει τὴν πόλιν τῆς Παλλάδας καὶ ἡ ὄξινη βροχὴ σαπίζει τὰ δέντρα στὴν Εὐρώπῃ καὶ στὴ Γῆ ὁλόκληρη. Γιὰ νὰ μὴ μιλήσουμε γιὰ τὸν σπανιότερο, πλὴν ὑπαρκτό, κίνδυνο τῆς ραδιενέργειας, ποὺ διήθεν θὰ μᾶς ἔκανε ἐφάμιλλους μὲ τοὺς θεοὺς, ἐνῶ στὴν πραγματικότητα ἐπικρέμαται σὰ δαμόκλειος σπάθῃ πάνω ἀπ’ τὴν κεφαλὴ μας.

ῴθων Μ. Δέφνερ

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΝΙΚΟΡΕΤΖΟΣ, *Τέσσερα βήματα στὰ σύννεφα*

Τὸ βιβλίο αὐτὸ αἶρει τίς ὅποιεςδήποτε προκαταλήψεις μας ἀπέναντι στὴν παραδοσιακὴ ποίηση ἢ τὴν ποίηση γενικότερα καὶ ὑπερεσκελίζει τίς διχοστασίες ποὺ ὑπάρχουν σήμερα στὴν ἀποδοχὴ τῆς. Τὸ ποίημα «Θαλασσὶ φεγγάρι» —δεύτερο τῆς συλλογῆς— εἶναι ἓνα νεοκλασσικὸ ἀριστούργημα, ποὺ ἔκανε πάταγο ὅταν πρωτοδημοσιεύτηκε σὲ ἔγκυρο λογοτεχνικὸ περιοδικό, καὶ δίκαια τὸ ξεχωρίζει δόκιμη ποιήτρια σὲ κριτικὸ τῆς σημείωμα, ποὺ ἀραδιάζεται, μαζί μὲ ἄλλα, στὸ τέλος τοῦ βιβλίου. Παραθέτουμε δακτυλοσκοπικὰ στίχους του: «*Νύχτα Μαγιοῦ! ρόδα λευκά, στάζουν δροσιὰ νωπὴ/θάμα τὸ φῶς τοῦ φεγγαριοῦ, πᾶχνη σκορπᾷ κι ὁπάλι/τῆς τραμουνάνας τ’ ἄλογα πλαγιᾶσαν στὴ σιωπὴ/κι ἓνας μικρὸς ἀρχάγγελος γελᾷ στὸ περγιάλι*».

Γενικά, μποροῦμε ἄφοβα νὰ ποῦμε ὅτι παρὰ τίς πολλὰς ἀφομοιωμένες ἐπιδράσεις του ἀπὸ παραδοσιακοὺς στιχουργοὺς (κυρίως Πορφύρα, καὶ δευτερευόντως Μαβίλη καὶ Γρυπάρη) ὁ κ. Δημήτρης Νικορέτζος μὲ τὴν ποιητικὴ συλλογὴ του «Τέσσερα βήματα στὰ σύννεφα» δίνει μιὰ τέχνη ἰδιαίτερη, πρωτότυπη καὶ ὑψηλὴ. Τὸ μόνο ἐλάττωμα ποὺ ἐντοπίσαμε εἶναι ὅτι ἂν «ὁ σκοπὸς τῆς τέχνης εἶναι νὰ κρύβει τὴν τεχνικὴ» (κατὰ τὸν Ὁσκαρ Οὐάιλντ), στὰ δικά του ἐραλδικὰ στιχουργήματα τὸ σφυρηλάτημα, ἡ ἐπεξεργασία, ἡ virtuosità εἶναι ἐντονώτατα καὶ πασιφανῆ.

Τὸ βιβλίο, διακοσμημένο μὲ ἑγχρωμα σχέδια τοῦ ζωγράφου-χαρακτὴ Γιώργη Βαρλάμου, ἀποτελεῖ ἓνα ἐκδοτικὸ ἐπίτευγμα.

ῴθων Μ. Δέφνερ

EDWARD HARRISON, *Τὸ σκοτάδι τῆς νύκτας*

Κατὰ τὸ 1845, ἓνα χρόνο πρὶν πεθάνῃ, ὁ Edgar Allan Poe δημοσίευσε τὸ «*Εὔρηκα*», ἓνα πεζὸ ποίημα ὄχι εὐρέως γνωστό, εἰς τὸ ὁποῖο ἔλυνε ἓνα αἶνιγμα, ποὺ ἐπὶ αἰῶνες ἔχει περιπλέξει τὰ λαμπρότερα μυαλὰ τῆς ἐπιστήμης: «Ἀν τὸ σύμπαν εἶναι ἄπειρο, τότε θὰ πε-

ριέχη τόσους πολλούς αστέρες, ώστε προς οποιαδήποτε κατεύθυνση αν κυττάξη κανένας από την Γῆ, θά πρέπει να βλέπη ένα άστέρα. Καί παρ' ότι τὸ φῶς κάθε ενός θά ήταν υπερβολικά ἀχνό, τὸ ἀθροιστικὸ ἀποτέλεσμα θά ήταν νὰ γεμίση ὁ οὐρανὸς μὲ μιὰ λάμψη ἑκατὸ χιλιάδες φορές ἐντονώτερη ἀπὸ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου. Ἐν τούτοις ὁ νυκτερινὸς οὐρανὸς εἶναι μαῦρος. Γιατί;

Μερικοὶ παλαιοὶ κοσμολόγοι υἱοθετώντας μιὰ αἰτιολογία, ἡ ὁποία ἀνεπτύχθη ἀπὸ τοὺς Στωϊκοὺς φιλοσόφους, ἐδέχθησαν ὅτι ἴσως ὑπάρχει ἓνα μέρος, ὅπου τὸ ἔναστρο σύμπαν τελειώνει καὶ πέραν αὐτοῦ ὑπάρχει ἓνα κενὸν ἐκτεινόμενο ἀπείρως. Ὁ Γερμανὸς ἀστρονόμος τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος Wilhelm Olbers πρότεινε τὴν θεωρία, ὅτι τὸ διαστρικό διάστημα πληροῦται ἀπὸ μιὰ λεπτὴ ὁμίχλη, ἡ ὁποία ἀπορροφᾷ τὸ φῶς ἀπὸ τὰ πλεον ἀπομεμακρυσμένα ἀντικείμενα. Ἄλλοι ἐπιστήμονες ὑπέθεσαν ὅτι τὸ σύμπαν εἶναι ἱεραρχικῶς διατεταγμένο μὲ αστέρες, οἱ ὁποῖοι ἀποτελοῦν συστήματα, συστήματα τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν γαλαξίες, γαλαξίες οἱ ὁποῖοι ἀποτελοῦν συστήματα γαλαξιών καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς μέχρι τὸ ἄπειρον. Οἱ τόσο σοφοὶ διατεταγμένοι αστέρες περιβάλλονται ἀπὸ ἀπέραντες ἐκτάσεις κενοῦ. Μία τέτοια ἱεράρχηση θά μπορούσε νὰ ἐξηγήσῃ τὸ πρόβλημα τοῦ μαύρου οὐρανοῦ, ἀλλὰ, ὅπως καὶ ἄλλες λύσεις, κατόπιν ἐπισταμένης ἐξετάσεως ἐθεωρήθη ἄκρως ἐξεζητημένη.

Ἡ λύση τοῦ Poe ἦταν πάρα πολὺ ἀπλῆ. Ἐγνώριζε, ὅτι οἱ φωτεινὲς ἀκτίνες, παρ' ὅτι ἀφάνταστα ταχεῖς, ταξιδεύουν μὲ πεπερασμένη ταχύτητα καὶ ὅτι οἱ αστέρες, παρ' ὅτι ἀπίστευτα μακρόβιοι, λάμπουν ἐπὶ περιορισμένο χρονικὸ διάστημα. Μήπως τὸ φῶς τῶν πλεον ἀπομεμακρυσμένων ἡλίων ἐκείνων, τῶν ὁποίων ἡ ἀθροιστικὴ δράση ἦταν ἀπαραίτητη, ὥστε νὰ μετατρέψῃ τὴν σκοτεινὴ νύκτα σὲ φωτεινὴ, δὲν εἶχε προφθάσει νὰ ταξιδεύσῃ ὥς τὴν Γῆ;

Ἡ ὑπόθεσίς του ἦταν κατ' ἀρχὴν ὀρθή, καταλήγει ὁ Edward Harrison, ὁ ὁποῖος ἔχει μελετήσῃ τὸ αἰνίγμα τοῦ νυκτερινοῦ οὐρανοῦ κατὰ τὶς τελευταῖες δεκαετίες, καὶ παρυσιάζει αὐτὴν τὴν ἱστορία μὲ τὴν δική του σύγχρονη ἐκδοχὴ τῆς λύσεως τοῦ Poe. Ὅσο γιὰ τὸ ἐρώτημα: Γιατί τὸ *“Εὐρηκα”* ἔμεινε στὴν ἀφάνεια, ἀγνοημένο ἀπὸ τοὺς ἐπιστήμονες καὶ τοὺς πανεπιστημιακοὺς διδασκάλους, ὁ Harrison γράφει: *«Ἡ ἐπιστήμη του ἦταν πολὺ μεταφυσικὴ καὶ ἡ μεταφυσικὴ του πολὺ ἐπιστημονικὴ γιὰ τὶς προτιμήσεις τῶν συγχρόνων του»*.

Νίτσα Ἀργυροπούλου

ΑΥΡΗΛΙΟΣ ΕΥΣΤΡΑΤΙΑΔΗΣ, *“Ενας φωτισμὸς τοῦ “Οἰδίποδα Τυράννου” καὶ Ἑρμηνεία τοῦ “Φιλοκτήτης”*

Ὁ κ. Α.Ε. δὲ βλέπει τὸν *“Οἰδίποδα Τύραννο”* καὶ τὸ *“Φιλοκτήτης”* στενὰ φιλολογικά, ἀλλὰ μᾶλλον λογοτεχνικά, καὶ τοῦτο εἶναι σπάνιο καὶ πρωτότυπο. Ἐπίσης, προτέρημα εἶναι ὅτι γράφει κουβεντιαστά, κατανοητά, γιὰ ἓνα θέμα γιὰ τὸ ὁποῖο ἄλλοι ἔχουν γράψῃ περίπλοκα. Κατ' ἀρχὴν ὁ κ. Α.Ε. δὲ θεωρεῖ, ὅπως ἄλλοι, τὸν Οἰδίποδα ἕρμαιο τῆς μοίρας του, ἀλλὰ αἴτιον αὐτῆς, γιατί ἡ ἄγνοια εἶναι ἀμάρτημα ποὺ μπορεῖ νὰ διορθωθεῖ. Τὸ πανόγραμμα τῶν πολυδιάστατων, ἀπέθαντων στίχων τοῦ Σοφοκλῆ τὸ βλέπει κάτω ἀπὸ ἓνα εὐδαιμονικὸ φῶς κάνοντάς μας προσιτὰ καὶ οἰκεῖα ὡχρὰ πρόσωπα τῆς ἀρχαιότητος καὶ διαχρονικά θέματα ὅπως ἡ αἰμομιξία (καὶ ἡ ψυχολογικὴ σύλληψή της), ἡ ἐξουσία καὶ ἡ κοινωνικὴ ἀνοδος. Στὸν *“Φιλοκτήτης”* κριτικάρει καὶ μεταφράζει τὸ ἔργο χωρὶς διαλείψεις καὶ ἄρρυθμίες, βλέποντάς το μὲ ἄλλη προοπτικὴ σὰν τὴν πάλῃ τοῦ νέου αἵματος (ποὺ εἶναι ὁ Νεοπτόλεμος ἀλλὰ —κυρίως— ὁ Φιλοκτήτης) μὲ τὸ παλιὸ (ποὺ ἀντιπροσωπεύεται ἀπὸ τὴν πανουργία τοῦ Ὀδυσσεά) καὶ τὴ νίκη τοῦ πρώτου πρὸς ὄφελος τῆς πατρίδας μας

ἀνά τοὺς αἰῶνες. Ἐπίσης τὸν ἀπὸ μηχανῆς θεὸ — ποὺ ἐν προκειμένῳ εἶναι ὁ Ἑρακλῆς — δὲν τὸν ἀντιλαμβάνεται σὰ θεατρικὸ εὖρημα, ἀλλὰ σὰν τὴν ψυχικὴ ἀνάταση καὶ τὴν ἀλλαγὴ ποὺ συντελεῖται μέσα μας τὶς ὀριακὲς στιγμές, ὅταν ὑπερβαίνουμε ἑαυτούς.

Γιὰ ἓνα μόνο θὰ ψέξουμε τὸν κ. Α.Ε.: γιὰ τὸ ἰδιάζον μονοτονικὸ του (χωρὶς ὀξεῖα σὲ ὅλες τὶς λήγουσες), ποὺ συνιστᾷ κι αὐτὸ ἀποκύημα τῆς γλωσσικῆς ἀσυδοσίας τῶν ἡμερῶν μας. Πιστεύουμε ὅτι ἓνα ἀρχαιογνωστικὸ κείμενο πρέπει νὰ γράφεται πολυτονικά.

᾽Οθων Μ. Δέφνερ

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ, *Χρησμός* (ποίηση)

«Θεοὺς ξεθάβω / πῖς' ἀπ' τὶς εἰκόνες,
σκουπίζω στὰ μαρμαρωμένα μάτια τους τὸ δάκρυ
πούχε σταλάζει εἴκοσι αἰῶνες
ἢ καταφρόνια τοῦ Θεοῦ τοῦ ξενομπάτη».

᾽Ωραία ἡ ποίηση τοῦ Κ.Π. γραμμένη μὲ λυρισμὸ καὶ μὲ σαφήνεια, ποίηση ἀληθινή.
«Σκληρὴ εἶναι ἡ μοῖρα τῆς ἀλήθειας/
ἀφοῦ τὴν πιὸ τρανὴ / ἀμφισβητοῦν μέσα στὸ ψέμα/
τὴν ἱστορία μου / Τὴν λένε "παραμύθια"...»

Στίχος καλογραμμένος καὶ σκέψη ἐλεύθερη, Ἑλληνική. Σὲ μιὰ ἐποχὴ ποὺ ὁ ἄκρατος λαϊκισμὸς ἔχει φτηνώνει τὰ πάντα, ποὺ ἐκθειάζονται ὡς ἀριστουργήματα οἱ κουλτουριάρικες ἀσυναρτησίες, ποὺ γίνονται «μπέστ σέλλερς» τὰ πορνογραφήματα διεστραμμένων ἐπωνύμων, ποὺ κυριαρχοῦν τὰ μοιρολόγια ξευτιζόντων κοινωνικοταξικῶν δογμάτων καὶ ποὺ οἱ ἀλληλοαποκαλούμενοι «πνευματικοὶ ἄνθρωποι» ἀλληλοαντιγράφονται μὲ τὰ στιχάκια τῆς «Εἰρηνοῦλας» καὶ μὲ τὰ κλαψουρίσματα μιᾶς κακομοιρασμένης «ρωμιοσύνης», ὁ Κ.Π. ἄλλοτε γράφει:

«Ἀφήστε τὴν ψυχὴ σας / νὰ γεμίσει Ἑλλάδα/
ἀφήστε τὸ πνεῦμα / νὰ φωτίσει τὰ ἱερά/
μαρμαρωμένοι περιμένουν / οἱ θεοὶ μας/
μιὰ λέξη σας / ν' ἀστράψουνε ξανά.»

καὶ ἄλλοτε:

«Στὰ μπαλκόνια / ξεγυμνώνονται οἱ ιδέες/
σὰν κοινὲς πόρνες /. Διασύρονται οἱ ἀξίες/
στὴ μάχη τῆς σκοπιμότητος /. Τὴν ὥρα ποὺ ὁ λαὸς
οὐρλιάζει / σὰν ὄχλος /, τὸ δικό μας ἐμπόρευμα/
εἶναι καλύτερο /, διαλαλοῦν οἱ πρματεντᾶδες/
τῶν ἀνθρώπων ἰδανικῶν.»

Εὐγε.

Ε.Ε.Μ.

ΕΠΙΛΟΓΗ ΑΠΟ ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΜΑΣ ΑΠΕΣΤΑΛΗΣΑΝ

Ἑλ ἀλήθεια γιὰ τὸ Ἀλφάβητο, ἔκδ. Θεόδωρος Κουλοχέρης, Σύδνεϋ 1989.

Ἀπὸ τὸ μακρυνὸ Σύνδεϋ τῆς Αὐστραλίας μᾶς ἔρχεται εὐχάριστο μήνυμα: ὁ ἐκεῖ Ἀπόδημος Ἑλληνισμὸς δὲν μοχθεῖ μόνο γιὰ τὸν ἐπιούσιο, ἀλλὰ καὶ γιὰ νὰ μὴ σβῇ ἡ δάδα τῆς Ἑλληνοφροσύνης. Ὁ κ. Θεόδωρος Κουλοχέρης,

ψυχὴ τοῦ Συνδέσμου Προστασίας Ἑλληνικῆς Κληρονομίας τοῦ Σύνδεϋ, παραθέτει σὲ αὐτὴ τὴν πράγματι ἐθνικὴ ἔκδοση ἀκαταμάχητα ἐπιστημονικὰ ἐπιχειρήματα ἀντλημένα ἀπὸ τὸ περιοδικὸ «Δαυλός» καὶ ἀποδεικνύοντα τὴν ἀείποτε Ἑλληνικότητα τοῦ Ἀλφαβήτου μας. Ἐχει καταλάβει ὁ κ. Κουλοχέρης, παρὰ τὸ ὅτι ζῇ στὴ

μακρυνή Αυστραλία, ότι τον Έλληνισμό τον διατηρεί αλώβητο ή γλώσσα. Της δλης εκδόσεως προτάσσει ο κ. Κουλοχέρης, δίκην προλογικού σημειώματος, τὸ δημοσιευμένο στὸν «Δαυλό» ἄρθρο τοῦ κ. Δ. Ι. Λάμπρου «Γλωσσικὴ πολιτικὴ: Ἡ Μεγάλῃ Οἰκουμενικῇ Πολιτικῇ τοῦ Μέλλοντος» (τ. 86).

Συγχαρητήρια ἀρμόζουν ἐπίσης στὴ σύμβουλο ἐκδόσεως Βάσω Μόραλη γιὰ τὴν ἀρίστη ταξινομήση τῶν ἁρθρῶν καὶ τῶν σχετικῶν κειμένων.

Στὴν Αὐστραλία ἀγρυπνοῦν! Ἐδῶ;

N.X.X.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΑΤΣΙΜΠΑΣ, Δωρικὸς λόγος, (ποίηση), Ἀθήνα 1988.

Ποίηση, ποὺ σὲ κερδίζει μὲ τὴν ἀπλότητα, τὴ διαύγεια τῆς φιλοσοφικῆς στόχασης, τὴν ζωταντὴ ἀλήθεια ποὺ δονεῖ τὸν ποιητὴ. Θεματικὴ ἀντλήση: Ὁ ἔρωτας καὶ τὰ παράξενα τοῦ κόσμου μας:

«Ἡ προσμονὴ σου/ἀνθίζει ἐκεῖ ποὺ πρωτογέλασες./Φτιάξαμε πλατεῖα Ὀμόνοιας/γιὰ ἀλληλομαχαίρώματα καὶ Σύνταγμα γιὰ ποδοπάτημα./Οἱ Ἀθηναῖοι ἔκαμαν τὸν Περικλῆ νὰ κλαίει/γιὰ τὴν σωτηρίᾳ τῆς Ἀσπασίας/Οἱ σημερινοὶ Ἀθηναῖοι θὰ τὸν χαρίζονταν ἄραγε;/Ἡ πιὸ ὁμορφὴ πραγματικότητα/ἀνθίζει στὰ ὄνειρά μας./Ἡ Ἀθήνα, τὸ “κλειστὸν ἄστυ”/ἐκδικεῖται τοὺς δολοφόνους τῆς/μ’ ἑνα νέφος».

M.X. Ἐλ.

ΤΑΚΗΣ ΒΑΛΕΡΗΣ, No 1 Ἀγάπη (ποιήματα), Ἀθήνα 1989.

Ὁ πρωτοεμφανιζόμενος μ’ αὐτὸ τὸ βιβλίο ποιητῆς κ. Τάκης Βαλέρης δὲν εἶναι νέος στὰ γράμματα. Ἦταν ἀπὸ πρὶν γνωστὸς οἱ συχνὲς δημοσιεύσεις ὥραϊων ποιημάτων του στὸ ἔγκριτο, ἀμιγῶς λογοτεχνικὸ, περιοδικὸ «Φιλολογικὴ Ἐπιθεώρηση», ποὺ ἐκδίδει ἀπὸ χρόνια μὲ κα-

λαισθησία καὶ ἐπιμέλεια. Ὁ κ. Τ.Β., χωρὶς νὰ εἶναι πάντα στὸ στίχο του παραδοσιακός, ἀναπαρθενεὺει τὴν ποίηση καὶ μᾶς κάνει νὰ τὴν ξαναλατρέψουμε, ὅσοι ἀπὸ ἐμᾶς τὴν ἀηδίασαν μὲ τὰ ἐμετικά σουρρεαλιστικὰ κατασκευάσματα ἄλλων συγχρόνων του. Γι’ αὐτὸ τοῦ ἀξίζει νὰ τὸν διαβάσουμε μὲ ἀγάπη» καὶ ἐνδιαφέρον. Ὅσοι κάνουν αὐτὸ τὸν κόπο, πολλὰ ἔχουν νὰ ἀποκομίσουν. Δεῖγμα γραφῆς τοῦ κ. Βαλέρη: «Πόσο γρήγορα φεύγει ὁ καιρὸς/τί νὰ πῶ καὶ σὲ τί νὰ ὀρίσω;/Μιὰ ἀπέραντὴ θλίψη/τὸ αὔριο ὠχρό.../κι’ ἤθελα τόσο νὰ ζήσω».

O.M.Δ.

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΒΟΓΑΖΙΑΝΟΣ, Κατὰ μόνας (ποίηση), Ἀθήνα 1989.

Στοχασμὸς δοσμένος σὲ εἰκόνες καὶ συμβολισμοὺς μὲ ρυθμικὲς ἀπηχήσεις. «Κάτω ἀπ’ τὸ φῶς τῆς πανσέληνου/ὕψωνομαι ἀτμώδης ὡς τὶς στέγες/καθὼς ὄνειρευόμουν ἀπὸ χρόνια/δίχως βαρύτητα, χωρὶς ρυτίδες/μὲ ἀπρόσβλητὴ τὴ σάρκα μου ἀπ’ τὸ χρόνο/ταπεινὸς /μὲ τὴν πείρα τῆς ἑναστρῆς νύχτας./

»Τὴν ὥρα ποὺ ἀνοίγουν τὰ πέταλα τοῦ νυχτολούλουδου/μὲ τὴν ἔρωτικὴ κραυγὴ τοῦ γρύλου/ἐξέσπασε ὁ θρῆνος τῶν ἀγγέλων./Ὁ διάλογος τῶν λουλουδιῶν/μέσα στοὺς κήπους/ἀποκαλύπτει τὶς προθέσεις τῶν ἀγγέλων».

M.X.Ελ.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ Ε. ΣΤΑΥΡΑΚΑΣ, Μ. Μαλακάσης, 1870-1943. Ὁ ἄνθρωπος, ὁ ποιητῆς, ἡ ἐποχὴ του (μελέτη), Ἀθήνα, 1989.

Ὁ κ. Π.Σ. σκιαγραφεῖ μὲ ἀδρά χρώματα τὸν Μιλτιάδη Μαλακάση σὰν ἄνθρωπο καὶ σὰν ποιητὴ. Εἶναι ἑνα πόνημα ἀγάπης ἡ μελέτη του καὶ πολὺ κατατοπιστικὴ μὲ τὶς ἀναφορὲς καὶ τὶς παραθέσεις τῶν ὧσων γράφηκαν γιὰ τὸν Μαλακάση, τὸν ποιητὴ ποῦ, σύμφωνα μὲ τὸν Κ. Θ. Δημαρᾶ, «εἶχε ἔμφυτὴ στὸν ὑπέρτατο βαθμὸ τὴν αἴσθηση τῆς μελωδίας στὴ λύρα του».

M.X.Ελ.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΕΣ

Ὅπως κάθε χρόνο, λόγω τῆς θερινῆς περιόδου, τὸ ἐπόμενο τεῦχος τοῦ Αὐγούστου (ἀρ. 92) θὰ κυκλοφορήσῃ ἐνσωματωμένο στὸ τεῦχος Σεπτεμβρίου (ἀρ. 93) στὶς 15 Σεπτεμβρίου 1989.

Ὁ «Δαυλός» εὔχεται στοὺς ἀναγνῶστες του καλὸ καλοκαίρι.